

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

Katedra aplikované ekologie

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

Analýza proveditelnosti eko-kempování na letních festivalech

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

Ing. Lenka Wimmerová, MSc., Ph.D.

Diplomant:

Bc. Kristýna Mottlová

2023

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Kristýna Mottlová

Regionální environmentální správa

Název práce

Analýza proveditelnosti eko-kempování na letních festivalech

Název anglicky

Feasibility analysis of eco-camping at summer festivals

Cíle práce

Cílem diplomové práce je analýza proveditelnosti eko-kempování na letních festivalech v České republice. V rámci rešeršní části bude vytvořen přehled eko-kempingových aktivit nabízených na českých a zahraničních letních festivalech. Pozornost bude zaměřena zejména na odpadové hospodářství, nakládání s vodou a energiemi, stav kempovacích ploch po ukončení festivalů a ekonomickou udržitelnost eko-kempů. Praktická část práce bude zaměřena na návrh modelového eko-kempu a jeho realizaci na vybraném letním hudebním festivalu.

Metodika

Diplomová práce má charakter studie. Metodicky půjde o vytvoření aktuálního literárního přehledu z oblasti eko-kempování a jejich udržitelné organizace. Praktická část diplomové práce bude provedena formou návrhu a vlastní realizace eko-kempu a dotazníkového šetření na hudebním festivalu Let it Roll, a dále formou ankety mezi účastníky dalších dostupných letních festivalů.

Doporučený rozsah práce
cca 80 stran textu a 10 stran příloh

Klíčová slova
kemp, ekologický, festival, proveditelnost, udržitelnost, dopad, odpad, motivace

Doporučené zdroje informací

- Davies, K., 2020: Festivals post Covid-19. *Leis. Sci.* 43(1–2):184–189. doi: 10.1080/01490400.2020.1774000
- Getz, D., 2009: Policy for sustainable and responsible festivals and events: institutionalization of a new paradigm. *J. Policy Res. Tour. Leis. Events* 1(1):61–78. doi: 10.1080/19407960802703524
- Hitchings, R., Browne, A., Jack, T., 2018: Should there be more showers at the summer music festival? Studying the contextual dependence of resource consuming conventions and lessons for sustainable tourism. *J. Sustain. Tour.* 26(3):496–514. doi: 10.1080/09669582.2017.1360316
- Tölkes, C., Butzmann, E., 2018: Motivating pro-sustainable behavior: The potential of green events: a case-study from the Munich Streetlife Festival. *Sustainability* 10(10):3731. doi: 10.3390/su10103731
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, v pozdějším znění a prováděcí předpisy k tomuto zákonu.
- Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech a prováděcí předpisy k tomuto zákonu.
-

Předběžný termín obhajoby
2022/23 LS – FŽP

Vedoucí práce
Ing. Lenka Wimmerová, MSc, Ph.D.

Garantující pracoviště
Katedra aplikované ekologie

Konzultant
Mgr. Michal Brož

Elektronicky schváleno dne 29. 7. 2022
prof. Ing. Jan Vymazal, CSc.
Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 29. 7. 2022
prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.
Děkan

V Praze dne 23. 10. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „**Analýza proveditelnosti ekokempování na letních festivalech**“ vypracovala samostatně pod vedením Ing. Lenky Wimmerové MSc., Ph.D. a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním diplomové práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby. Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze dne 30. 03. 2023

.....

Bc. Kristýna Mottlová

Poděkování

Děkuji Ing. Lence Wimmerové, MSc., Ph.D. za pomoc a odborné vedení při zpracování této diplomové práce a za poskytnutí jejích nesmírných znalostí a zkušeností v environmentální oblasti. Děkuji za čas a názor konzultantu Mgr. Michalu Broži. Děkuji Mgr. Ivě Zvěřinové, Ph.D. a jejím kolegům z Univerzity Karlovy za sběr a spolupráci při zpracování dat. Dále bych chtěla poděkovat pořadatelům festivalu Let It Roll, zvláště Ing. Veronice Vrbové a také Ing. Miroslavu Punčocháři ze společnosti Augiášův chlív.

Abstrakt

Předmětem diplomové práce byla analýza proveditelnosti eko-kempování na letních festivalech v České republice. Případová studie byla realizována v rámci festivalu Let It Roll 2022.

Teoretická část je tvořena rešerší sledující možnosti a trendy v kempování a eko-kempování. Rešerše se současně zabývá environmentálními aktivitami nabízenými českými a zahraničními letními festivaly.

Praktická část diplomové práce byla věnována dotazníkové a anketní analýze zájmu účastníků festivalu o ubytování v eko-kempu a o environmentální dopady kempování na letních festivalech v ČR. Formou online šetření byl ověřován postoj k environmentální odpovědnosti pořadatelů festivalu a zájem o tvorbu eko-kempu na jimi pořádaném festivalu. Dále byl připraven návrh eko-kempu na hudebním festivalu Let It Roll, byla provedena jeho realizace a byly vyhodnoceny jeho dopady a přínos. Díky pozitivním výsledkům z pohledu nižších dopadů eko-kempu (nižší míra litteringu, zodpovědné nakládání s odpady, šetrný a ohleduplný přístup k životnímu prostředí i k dalším ubytovaným i kladné odezvy ze strany účastníků festivalu, byl eko-kemp na festivalu rozšířen pro rok 2023 a v současné době se nabízí jako jedna ze základních možností ubytování na festivalu.

Klíčová slova

kemp, ekologický, festival, proveditelnost, udržitelnost, dopad, odpad, motivace

Abstract

The subject of the thesis was an analysis of the feasibility of eco-camping at summer festivals in the Czech Republic. The case study was implemented as part of the Let It Roll 2022 festival.

The theoretical part consists of research following the possibilities and trends in camping and eco-camping. The research also deals with environmental activities offered by Czech and foreign summer festivals.

The practical part of the thesis was devoted to a questionnaire and survey analysis of festival participants' interest in eco-camp accommodation and the environmental impacts of camping at summer festivals in the Czech Republic. The attitude towards the environmental responsibility of the festival organizers and the interest in creating an eco-camp at the festival organized by them was verified through an online survey. In addition, a proposal for an eco-camp at the Let It Roll music festival was prepared, its implementation was carried out and its effects and benefits were evaluated. Thanks to the positive results from the point of view of the lower impacts of the eco-camp (lower littering rate, responsible waste management, careful and considerate approach to the environment and other guests as well as positive responses from festival participants, the eco-camp at the festival was extended for 2023 and in it is currently offered as one of the basic accommodation options at the festival.

Key words

camp, ecological, festival, feasibility, sustainability, impact, waste, motivation

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. CÍLE PRÁCE	2
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE	3
3.1. Udržitelný rozvoj a jeho pilíře	3
3.2. Strategie udržitelného rozvoje ČR	5
3.2.1. Indikátory udržitelnosti	6
3.3. Legislativní úprava EU a ČR	8
3.4. Festivity a jejich dopady	12
3.4.1. Dopady festivalů v oblasti odpadů	12
3.4.2. Cirkulární ekonomika z pohledu letních festivalů	14
3.4.3. Jednorázové plasty a další druhy nádobí	15
3.4.4. Dopady festivalů v oblasti vod	16
3.4.5. Dopady festivalů v oblasti energie	16
3.4.6. Stav ploch kempu po ukončení festivalu	16
3.4.7. Doprava na festival a její dopady	17
3.4.8. Ekologická stopa festivalů	18
3.5. Stávající pro-environmentální aktivity festivalů	20
3.5.1. Carsharing	20
3.5.2. Kompostovatelné ekologické nádoby	21
3.5.3. Nabídka lokálních produktů a alternativních způsobů stravování	21
3.5.4. Používání recyklovaného a recyklovatelného papíru	21
3.5.5. Upcycling	22
3.5.6. Vlastní třídící linky	22
3.5.7. Ekologie v praxi zahraničních festivalů	24
3.6. Kempování, eko-kempování a ekologicky šetrné ubytování	27
3.7. Kempování na letních festivalech	32
4. CHARAKTERISTIKA STUDIJNÍHO ÚZEMÍ	36
4.1. Město Milovice	36
4.2. Letiště Boží Dar	37
4.3. Historie festivalu Let It Roll	38
4.4. Environmentálně odpovědný vývoj festivalu Let It Roll	40
5. METODIKA	43
5.1. Struktura dotazníku	44
5.2. Struktura ankety	45
5.3. Struktura online šetření	46

6.	VÝSLEDKY.....	47
6.1.	Návrh a realizace eko-kempu na LIR 2022	47
6.2.	Výsledky dotazníkového šetření	51
6.3.	Výsledky anketního šetření.....	56
6.4.	Výsledky online šetření.....	60
6.5.	Výsledky monitoringu.....	61
6.6.	Shrnutí výsledků a závěrečná doporučení	69
7.	DISKUZE	72
8.	ZÁVĚR A PŘÍNOS PRÁCE	75
9.	PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	77
10.	Přílohy	88

SEZNAM ZKRATEK

BRO	Biologicky rozložitelné odpady
BRKO	Biologicky rozložitelné kompostovatelné odpady
COŽP UK	Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy
CSR	Společenská odpovědnost firem (<i>Corporate Social Responsibility</i>)
ČR	Česká republika
ČZU	Česká zemědělská univerzita
DJ	Diskžokej (<i>Disk jockey</i>)
ECI	Evropské společné indikátory (<i>European Common Indicators</i>)
EŠS	Ekologicky šetrná služba
EŠV	Ekologický šetrný výrobek
EP	Evropský parlament
EPI	Index environmentální výkonnosti (<i>Environmental Performance Index</i>)
ES	Evropské společenství
ESI	Index environmentální udržitelnosti (<i>Environmental Sustainability Index</i>)
EU	Evropská unie (<i>European Union</i>)
FESTAS	Asociace hudebních festivalů
FSC	Rada pro správu lesa (Forest Stewardship Council)
GMO	Geneticky modifikované organismy
GOTS	Mezinárodní certifikace bio bavlny (<i>Global Organic Textile Standard</i>)
LED	Elektroluminiscenční dioda (<i>Light-Emitting Diode</i>)
LIR	Let It Roll
MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí (<i>Millennium Development Goals</i>)
MHD	Městská hromadná doprava
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR

MZe	Ministerstvo zemědělství ČR
MŽP	Ministerstvo životního prostředí ČR
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSN	Organizace spojených národů (<i>United Nations</i>)
PVC	Polyvinylchlorid
RGP	Informační stánek projektu Rollin´Green (<i>Rollin´Green Point</i>)
SDGs	Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals)
SEA	Strategické posuzování vlivů na životní prostředí
TAČR	Technologická agentura České republiky
VIP	Velmi důležitá osoba (<i>Very Important Person</i>)
ŽP	Životní prostředí

1. ÚVOD

Zábava, hudba a tanec patří k životu lidí na zemi, stejně jako pitná voda, čistý vzduch a příroda skýtající klidné prostředí pro život mnoha druhů. Letní hudební festivaly jsou velkým lákadlem a zážitkem, který si nenechá mnoho z nás ujít. Zájem o hudební produkce v otevřené krajině je ohromný a s vývojem lidstva a technického pokroku není překážkou ani vzdálenost a velikost této akce.

Poslední roky života na Zemi byly poznamenány pandemií Covid-19, společností se šířila obava z nemoci a mnohočetná omezení a zákazy. Mnoho letních festivalů se poslední dvě sezóny neuskutečnilo. S účastí na festivalu souvisí také kempování a jeho celkové dopady na okolní přírodu a krajinu.

Oblast ochrany životního prostředí se stále řadí mezi velmi diskutovanou celosvětovou problematiku. Zásady ochrany environmentální stránky lidské aktivity se tak rozšiřují na široké spektrum služeb a činností, tedy i na kulturní akce. Během posledních let byl v oblasti produkce hudebních festivalů zaznamenán patrný posun v rámci zvýšené ochrany životního prostředí a udržitelného chování, jak pořadatelů, tak účastníků festivalů. Zájem obou zmíněných skupin narůstá, protože každý jednotlivý účastník zanechá za sebou stopu v podobě spotřeby energie a vody, vytvoření odpadu, využití dopravy na festival a mnoho dalších dopadů na přírodu samotnou.

2. CÍLE PRÁCE

Cílem diplomové práce byla analýza proveditelnosti a návrhu eko-kempu na festivalu Let It Roll (LIR) a současně analýza chování a motivace účastníků festivalu k využití ubytování v eko-kempu. Dílčím cílem práce bylo pak posouzení environmentálně odpovědného chování účastníků festivalu se zaměřením na třídění odpadu a posouzení stavu litteringu v běžném kempu a eko-kempu.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

Stěžejním tématem práce je oblast environmentálního přístupu spojeného s kempováním na letních hudebních festivalech, a tedy i nakládání s odpady, vodou a energiemi a v neposlední řadě také stav kempovacích ploch po ukončení letního festivalu. Významnou otázkou se tak stává udržitelnost těchto aktivit v rámci letních festivalů. Udržitelnost ve spojení s lidskými aktivitami je možné definovat jako schopnost uspokojit základní potřeby současnosti, aniž by byly omezeny tyto schopnosti pro budoucí generace, a zároveň byla zachována jejich životní úroveň. Základním principem udržitelnosti je tedy udržitelný rozvoj, v němž jsou provázány oblast ekologie, ekonomiky, kultury a také politiky (James a kol., 2015).

3.1. Udržitelný rozvoj a jeho pilíře

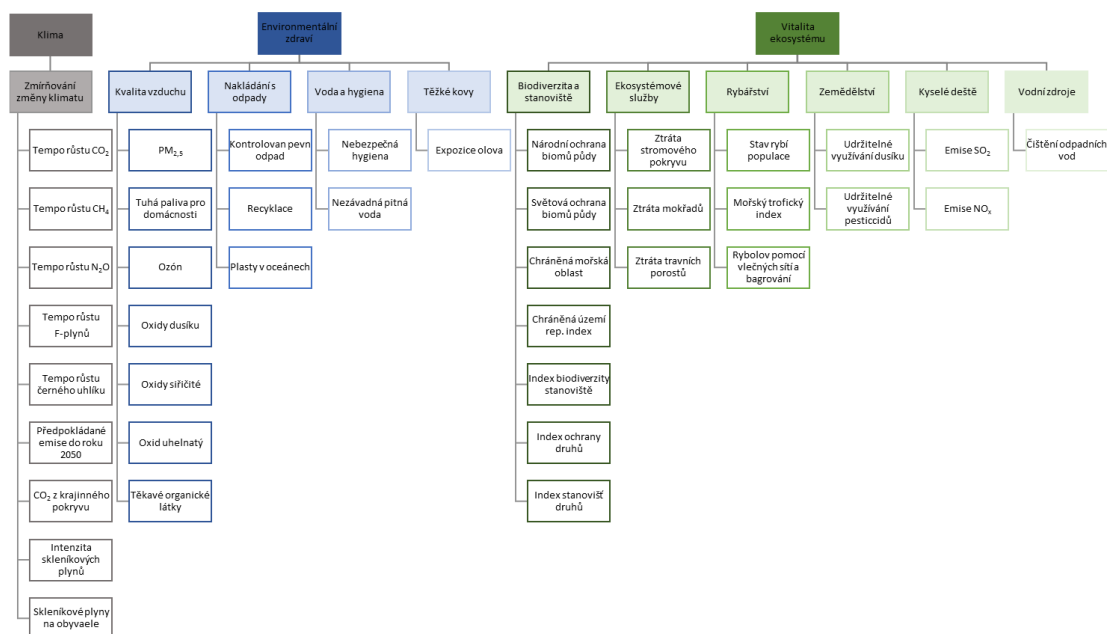
Udržitelný rozvoj usiluje o zmírnění a odstranění negativních projevů dosavadního způsobu vývoje lidské společnosti. Cílem je rovnováha třech elementárních pilířů ekonomického, environmentálního a sociálního. Mezřický (2005) upozorňuje na fakt, že může docházet k jejich rozporu v rámci priorit. Udržitelnost je následně kategorizována na velmi slabou, slabou, silnou a velmi silnou. Ekonomický pilíř vychází z faktu, že finanční zdroje napomůžou ochraně životního prostředí (ŽP), můžou to být např. poplatky, daně, pokuty, ale též dotace a normy. Jednou z cest financování ŽP je modernizace a rozvoj nových technologií, které dokáží lépe využít přírodní zdroje díky menší surovinové zátěži či energetické náročnosti. Dle Ryndy (2000) je možné vyrábět díky novým technologiím předměty s vyšší užitnou hodnotou a využitelností.

V případě sociální udržitelnosti se hovoří o stěžejních hodnotách zaměřených na rozvoj společnosti jako celku, mezi které se řadí spravedlnost, samospráva, dostupnost či participace (MMR, ©2004). Je patrné, že ekologicky uvažují lidé, kteří se environmentálním problémům mohou věnovat (nejsou ohroženi hladem, nemocemi). Dle Moldana (2011) lidé, kteří nemají přístup k základním potřebám, nemohou myslet v širších souvislostech. Na úrovni Organizace spojených národů (OSN) je využíván Index lidského rozvoje v rámci Rozvojového programu OSN, který pravidelně zveřejňuje Zprávy o lidském rozvoji (UNDP, ©2022). Aspekty kvality života jsou odvozené od celkových podmínek dané země (úroveň svobody, ekonomické

podmínky, vláda a legislativní normy a dalších) a na jejich základě se rovněž liší životní spokojenost obyvatel (Sears a kol., 2017).

Člověk svou činností zabírá stále více krajiny, znečišťuje okolní prostředí – má negativní vliv na atmosféru, půdu, vodstvo i živou přírodu (Nátr, 2011). V současnosti tak světové organizace reagují zvláště na změnu klimatu, která se dotýká nás všech zejména cílenou zelenou politikou v podobě environmentálních opatření, která by měla být založena na efektivním využívání obnovitelných zdrojů. Ve Smlouvě o fungování Evropské unie (EU) je zakotvena zdravotní politika EU vycházející ze zásadních strategických cílů směřujících k podpoře dobrého zdraví občanů, jejich zdravého životního stylu, optimálního duševního zdraví, ochraně před zdravotními hrozbami, podpoře a udržitelnosti rychle se rozvíjejících zdravotních systémů (Kurrer, 2021). Je tedy třeba efektivně kontrolovat nebezpečné a znečišťující látky vypouštěné do prostředí (Procházková, 2012). Podle metodiky Yale existuje hodnotící index, tzv. Index environmentální výkonnosti (EPI), který je výsledkem odborného měření vývoje udržitelného rozvoje. Na základě tohoto měření je hodnocena komplexní ohleduplnost jednotlivých států vůči ŽP (Wolf a kol., 2022).

Následující tabulka uvádí základní charakteristiky indexu, respektive základní ukazatele výkonnosti seskupené do 11 kategorií oblastí, které jsou postupně agregované do 3 politických cílů.

Obrázek 1 Index environmentální výkonnosti (vlastní zpracování podle Wolf a kol., 2022)

V oblasti environmentální politiky byla přijata celá řada dokumentů a norem, ke kterým se jednotlivé státy zavazují. Jedná se tak např. o oblast změny klimatu (Kjótský protokol, Rámcová úmluva OSN o změně klimatu, Pařížská dohoda), ochranu přírody a krajiny (Evropská úmluva o krajině, Ramsarská úmluva o mokřadech, Úmluva o biologické rozmanitosti, Úmluva o boji proti desertifikaci), ochranu vod (Úmluva o ochraně hraničních toků a jezer), nakládání s odpady (Basilejská úmluva). Dále lze zmínit Aarhuskou úmluvu, Protokol o registrech úniků a přenosů látek, Espoo úmluvu či Protokol o SEA¹.

3.2. Strategie udržitelného rozvoje ČR

Česká republika (ČR) jakožto člen Organizace spojených národů (OSN), Evropské unie (EU) a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) přijala mezinárodní dokumenty, které se dotýkají udržitelného rozvoje. Na základě mezinárodní environmentální politiky vychází ČR z následujících:

- Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs) a navazujících Cílů udržitelného rozvoje (SDGs);
- Implementačního plánu Světového summitu o udržitelném rozvoji;
- Strategických dokumentů EU a OECD.

Strategický rámec ČR v oblasti společenské a ekologické odpovědnosti a udržitelnosti vychází ze společné politiky zemí Unie. V současné době je v platnosti dokument ČR 2030, jehož cílem je zvýšení kvality života obyvatel, udržitelný rozvoj na úrovni sociální, ekonomické i environmentální. Část „*odolné ekosystémy*“ usiluje v reakci na změny klimatu o zpomalení odtoku vody z krajiny, zlepšení stavu půd a udržení biologické rozmanitosti.

Kromě strategie ČR 2030 vydalo Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP) Plán odpadového hospodářství České republiky, strategický dokument Cirkulární Česko 2040, strategický rámec Cirkulární ekonomiky České republiky 2040, který má deset prioritních os, jež by měl stát směřovat k efektivnímu oběhovému hospodářství,

¹ Podle Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/42/ES Strategické posuzování vlivů na životní prostředí. Jedná se o posuzování vlivů některých plánů a programů schvalovaných na lokální, regionální a státní úrovni v oblasti zemědělství, lesního a vodního hospodářství, rybářství, energetiky, průmyslu, dopravy, odpadového hospodářství, telekomunikací, cestovního ruchu, územního plánování a regionálního rozvoje.

ekonomickým přínosům, rozvoji zaměstnanosti, technologickému rozvoji a další (MŽP, ©2008-2020).

Strategie Cirkulární Česko 2040 (MŽP, ©2021) obsahuje tyto základní prioritní osy:

- Produkty a design;
- Spotřeba a spotřebitelé;
- Odpadové hospodářství;
- Průmysl, suroviny, stavebnictví, energetika;
- Bioekonomika a potraviny;
- Cirkulární města a infrastruktura;
- Voda;
- Výzkum, vývoj a inovace;
- Vzdělávání a znalosti;
- Ekonomické nástroje.

O programy a projekty se zasazuje na úrovni ministerstev a státu MŽP, které spustilo iniciativu „*nakupujeme odpovědně*“, jež cílí na hospodárné nakládání s obaly a odpadem jak veřejnou správou, společnostmi, tak i jedinci. Koncept udržitelného nakupování tak směřuje k vytváření strategií odpovědných nákupů (Hirschová, 2020).

3.2.1. Indikátory udržitelnosti

Pojem indikátor jako takový značí výsledný druh informace. Dojde-li ke zpracování a interpretaci určité sady dat, výsledkem jsou indikátory. „*Nemají smysl samy o sobě, ale v širších souvislostech - jsou zaměřeny určitým směrem, něco ukazují*“ (COŽP UK, ©2022).

Indikátor udržitelného rozvoje je ukazatel, díky kterému lze změřit zlepšující se či zhoršující situaci na úrovni sociální, ekonomické i environmentální (Nováček, 2010). K měření pak slouží soubor indikátorů. Louda a Jílková (2012) uvádí tři druhy indikátorů. Kvantitativní indikátory, které jsou vyhodnocovány na základě numerických dat. Kvalitativní indikátory vycházející ze slovního hodnocení a umožňující hlubší poznání problematiky. Kombinované indikátory využívající oba předchozí typy indikátorů.

Sociální indikátory charakterizují míru nezaměstnanosti, hustotu obyvatelstva a další sociální faktory. Ekonomické indikátory zahrnují hrubý domácí produkt

a environmentální indikátory sledují základní kategorie a podkategorie mající vliv na ŽP, jako jsou emise, znečištění ovzduší, půd a vod, míra recyklace a nakládání s odpady a další. Tomšík (2007) zmiňuje také ekologickou stopu, kterou řadí do agregovaných indikátorů, které v rámci hlavní kategorie slučují více ukazatelů, narozdíl od klíčových indikátorů, pro které je typická reprezentativní selekce. Mezi agregované indikátory patří právě hrubý domácí produkt či Index environmentální udržitelnosti (ESI) publikovaný na Světovém ekonomickém fóru v Davosu v roce 2001 (COŽP UK, ©2022).

Moldan (1996) charakterizoval výčet kritérií podmiňujících funkčnost a použitelnost indikátorů. Dle něj je nutná významnost, reprezentativnost, jedinečnost, měřitelnost, správnost a spolehlivost, srovnatelnost, průhlednost, pochopitelnost, výpovědní schopnost, načasování a využitelnost. Indikátory tedy musí být použitelné v daném kontextu, musí reprezentovat daný indikátor, stejně tak jako nesmí být zatížené chybami. Měly by být vypočitatelné s maximální přesností a nezávisle přeměřované. Získávání dat musí být transparentní a výsledky srozumitelné.

Indikátory lze dále rozdělit na evropské, které jsou společné pro členské země EU (ECI), a národní. Evropské indikátory charakterizují základní, převážně environmentální ukazatele:

- Spokojenost obyvatel s místním společenstvím;
- Uhlíková stopa;
- Mobilita a místní přeprava cestujících;
- Dostupnost veřejných prostranství a služeb;
- Kvalita místního ovzduší;
- Cesty dětí do a ze školy;
- Nezaměstnanost;
- Zatížení prostředí hlukem;
- Udržitelné využívání území;
- Ekologickou stopu města.

Sada společných evropských indikátorů (ECI) byla vytvořena za podpory Evropské komise v roce 2001, následně byla využita v podmínkách českých měst. Postupem času se tak stala nejpoužívanější metodikou hodnocení udržitelného rozvoje v rámci místní agendy. S tím souvisí také trvalé snahy možnost porovnání a hodnocení environmentální udržitelnosti a blahobytu populace. Možnými přístupy k zajištění

standardizace, ale i transparentnosti hodnocení je využíváno rozdílných nástrojů (Fang a kol., 2015). Jedním z takových nástrojů je právě Index environmentální udržitelnosti (ESI), jehož části lze rozdělit do pěti tematických oblastí (Srebotnjak a Esty, 2005):

- Stav ŽP a jeho zatížení;
- Sociální kapacita;
- Institucionální kapacita;
- Závislost člověka vůči vnějším vlivům;
- Zapojení do mezinárodní spolupráce.

Současnou podobou ESI je Index environmentální výkonnosti (EPI), který byl stručně popsán v kapitole 3.1., jehož autoři vysvětlují bohatství společnosti jako zásadní určení dosažených výsledků (Esty a Emerson, 2018).

Ve Zprávě o životním prostředí ČR 2020 byly stanoveny indikátory pro jednotlivé oblasti, jež hodnotí stav ŽP za uplynulé období, zprávy o stavu ŽP v ČR jsou zpracovávány od roku 2018 každé dva roky. Rok 2020 byl specifický pro vývoj stavu ŽP zvláště s ohledem na vývoj pandemie Covid-19. Celkové zpomalení průmyslu, pohybu obyvatel a také omezení zažitých zvyklostí domácností i podniků způsobily značný pokles antropogenních vlivů na ŽP.

3.3. Legislativní úprava EU a ČR

Právní předpisy v environmentální oblasti jsou součástí společné politiky EU. Věnuje se ochraně přírody a krajiny, vodnímu právu, odpadům a obalům, stejně tak jako změně klimatu (Kingstom a kol., 2017). Škála právních předpisů v otázce ekologie se dotýká jednotlivých osob, podniků a států jako celku. V důsledku legislativy přecházejí společnosti na ekologická a šetrná řešení svých provozů. Například Hotel Adria Praha jako odpovědná malá firma zapojila do svých CSR aktivit (společenská odpovědnost firem) nejen podobně smýšlející a stabilní skupinu zaměstnanců, ale také celkovou filozofii vedení a hlavně také samotné hotelové hosty. V rámci hotelových snídaní mají hosté možnost použít osobní šálky s vlastními iniciálami, jež byly vytvořeny členy sdružení DUHA. Environmentální odpovědnost je posílena podporou alternativních způsobů cestování zaměstnanců do práce či výsadbou stromů. Hotel dosáhl snížení spotřeby elektrické energie, plynu i vody o několik procent stejně jako snížení množství odpadu jeho tříděním. Hotel získal v roce 2008 ekoznačku EU „Květina“

zastřešující mnoho aktivit v oblasti ŽP a společenské odpovědnosti (Byznys pro společnost, ©2022).

Mezi stěžejní normy se řadí Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/851, kterou se mění Směrnice EP a Rady (ES) č. 98/2008/EC, o odpadech a o zrušení některých směrnic. Úlohou původního dokumentu je minimalizace nepříznivých účinků vzniku odpadů a nakládání s nimi, a to na úrovni ochrany lidského zdraví i ochrany ŽP. Součástí směrnice je šetrné chování k prostředí, opětovné používání výrobků a recyklace, které jsou upřednostňovány před energetickým využíváním odpadů. Úmyslem novelizovaného dokumentu je zlepšení nakládání s odpady v rámci EU a také přeměna na udržitelné nakládání s materiály. EU si tak stanovuje cíle pro zachování, ochranu i zlepšení kvality ŽP. Stěžejním zájmem je ochrana lidského zdraví, zajištění uvážlivého, účinného a racionálního využívání přírodních zdrojů a v neposlední řadě posílení zásad oběhového hospodářství. Úkolem pro nadcházející roky a členské státy je rozšíření využívání energie z obnovitelných zdrojů, zvýšení energetické účinnosti, ale také zásadně snížit závislost EU na dovážených zdrojích. Směrnice se také dotýká oblasti oběhového hospodářství, kde se zcela nezbytným bodem stalo přijetí dodatečných a dostatečných opatření v oblasti udržitelné výroby a spotřeby. Podstatným krokem je zacílení na celý životní cyklus výrobků metodou, která zachová původní zdroje a dokáže uzavřít cyklus. V důsledku účinnějšího využívání zdrojů by bylo dosaženo značné čisté úspory podniků, veřejných orgánů a spotřebitelů EU, dále by došlo k snížení celkových ročních emisí skleníkových plynů.

Významnou legislativní normou v oblasti obalů a obalových odpadů se stala novela Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2018/852, kterou se mění Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 94/62/ES, o obalech a obalových odpadech, která usiluje o omezení celkového objemu obalů, zejména prostřednictvím předcházení jejich vzniku a jejich opakovanému použití efektivní recyklací (Kingston a kol., 2017). Je tedy doporučena zásada založená na systému skládajícího se z třídění, sběru, recyklace, opětovného využití odpadů a obalů. Hovoří se přitom o sdílení odpovědnosti producentů i spotřebitelů. Podle této novely je stěžejní oblastí předcházení vzniku obalů, například přechodem na bioekonomiku, jejíž podstatnou součástí je přechod a využívání biologicky rozložitelných odpadů (BRO) a biologicky rozložitelných kompostovatelných odpadů (BRKO). Je tedy potřeba podporovat využívání obnovitelných zdrojů při výrobě obalů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2019/904, o omezení dopadu některých plastových výrobků na životní prostředí reaguje na vývoj moderních

technologií a rozvoj dopravy a celkové užívání plastů napříč širokým spektrem lidské činnosti. Cílem je snížení spotřeby jednorázových plastových výrobků, omezení jejich krátkodobého využívání, recyklace a prodloužení jejich životního cyklu.

Dále je třeba také zmínit Směrnici Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2009/125/ES, o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie, která reaguje na vliv výrobků na ŽP a usiluje o optimalizaci tohoto vlivu při současném zachování funkčnosti výrobků.

Legislativa ČR je v oblasti odpadového hospodářství poměrně rozsáhlá a do značné míry ovlivněná společnou legislativou EU. Státní správu v této oblasti nakládání s odpady a obaly vykonává MŽP, Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO), Ministerstvo zemědělství (MZe), hygienické stanice na krajské úrovni, Česká obchodní inspekce, Česká zemědělská a potravinářská inspekce, Česká inspekce životního prostředí, Státní ústav pro kontrolu léčiv, Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv, ale též celní úřady. Kromě základní a doplňující legislativy a mezinárodních norem vydává ČR plány a strategie věnující se příslušné problematice. Jedná se například o Plán odpadového hospodářství, jehož naplňování je pravidelně vyhodnocováno prostřednictvím hodnotících zpráv. Zároveň byla vypracována strategie Cirkulární Česko 2040, celým názvem Strategický rámec cirkulární ekonomiky České republiky 2040, jejímž cílem je efektivní přechod ČR na oběhové hospodářství (MŽP, © 2008-2020).

V současnosti je pro oblast nakládání s odpady, vodami a energiemi zásadní následující platná legislativa:

- Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, v platném znění, definuje základní způsoby nakládání s odpady, tedy principy odpadového hospodářství, a sice předcházení vzniku odpadů, příprava k opětovnému použití, recyklaci odpadů, jiné využití odpadů, zejména energetické využití, odstranění odpadů. Součástí odpadového hospodářství je rovněž dle § 3 následná péče o místo, kde je odpad trvale uložen, zprostředkování nakládání s odpady a kontrola těchto činností. Na základě této právní normy je, dle § 4, odpad *„každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit“*).
- Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů, v platném znění se věnuje především v zájmu ochrany ŽP předcházení vzniku obalového odpadu, zajištění zpětného odběru, recyklace a opětovnému použití. Účelem zákona je, dle § 1, *„rovněž předcházení vzniku odpadu snižováním jeho hmotnosti a objemu, stejně tak jako jeho škodlivosti“*.

a chemických látek v nich obsažených". Důležitým aspektem je proto samotné složení a váha obalů, stejně tak jako jejich design, na základě kterých je možné další zpracování, opětovné využití či likvidace spalováním a následné využívání vzniklé energie. Dle § 2 tohoto zákona je „*obalem výrobek zhotovený z materiálu jakékoli povahy a určený k pojmutí, ochraně, manipulaci, dodávce, popřípadě prezentaci výrobku nebo výrobků určených spotřebiteli nebo jinému konečnému uživateli*“.

- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, v platném znění vznikl za účelem ochrany povrchových a podzemních vod, která je nenahraditelnou složkou krajiny, prostředí a přírodním zdrojem. Stanovuje podmínky pro hospodárné nakládání s vodními zdroji, jejich ochranu a zachování, stejně tak jako předcházení jejich ztráty a nedostatku. Vytváří podmínky pro zachování jejich jakosti. Věnuje se právním vztahům fyzických i právnických osob v kontextu využívání vod, vztahům k pozemkům a stavbám, ochraně vod. Za současných přírodních podmínek je třeba také zmínit nutnost zvýšených úspor vody a šetrné nakládání s vodou při jakékoliv lidské činnosti. Lidstvo jako druh se potýká s dlouhodobým suchem, a s tím související neschopností půdy přijmout a zadržet vodu během silných přívalových dešťů. Ztráty vody jsou velkou výzvou pro populaci člověka a zohlednit by je měl i zákon.
- Zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií, v platném znění v § 1 stanovuje předmět zákona, přičemž mezi stěžejní body náleží „*opatření pro zvyšování hospodárnosti, povinnosti jednotlivých osob nakládajících s energiemi, ale také požadavky na eko-design výrobků a další*“.
- Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), v platném znění, který se dotýká zákazníků jako osob nakupujících elektřinu pro své vlastní konečné užití v odběrném místě a v případě provozování výroby elektřiny je dále povinen, dle § 28, „*vyrábět elektřinu tak, aby nedošlo k ohrožení života a zdraví osob, majetku nebo zájmu na ochranu životního prostředí*“.

3.4. Festivaly a jejich dopady

Hudební letní festivaly se řadí mezi velmi rychle se rozvíjející kulturní akce s rostoucí oblibou (Zarotis, 2021). Akce takového rozsahu, jako je sledovaný festival Let it Roll (LIR), s sebou nese pozitivní i negativní dopady. Mezi pozitivní dopady festivalů se bezpochyby řadí ekonomické a finanční vlivy v daném regionu. Za negativní je možno považovat zvýšené požadavky na místo konání události, částečná devastace přírody a v místě žijících druhů, dále však zvýšenou tvorbu odpadu, spotřebu vody, ale také vysokou energetickou náročnost, kterou s sebou přináší hudební festival. Velkou stopou za hudebním festivalem zůstává také doprava, jak osob, tak materiálu, a spotřeba pohonných hmot.

3.4.1. Dopady festivalů v oblasti odpadů

Oblast nakládání s odpady, obaly a jejich recyklace významně souvisí s environmentálním přístupem ke kempování na letních hudebních festivalech. Odpad jako takový a jeho zpracování se řeší napříč zeměmi i obory lidské činnosti.

Czajkowski a kol. (2014) popisuje dva hlavní způsoby, jak lze recyklovat odpad. Na úrovni domácností, které jsou povinny třídít odpad do daného počtu kategorií nebo ve specializovaných třídírnách. Tento autorský kolektiv provedl studii, na základě které došel k závěru, že domácí třídění považují lidé za užitečné, ač původně předpokládali, že může značit ztrátu času. Analýza ukázala, že velká skupina lidí je ochotna třídít odpad na úrovni domácností. Ochotu podílet se na třídění a recyklaci odpadu potvrzuje také pozdější studie Czajkowskieho a kol. (2017). Dle autorského kolektivu to většinou souvisí s morální nebo vnitřní motivací spojenou s přesvědčením, že třídění doma je ve skutečnosti více důkladné než třídění v centrálním zařízení. Motivací zapojení se do pro-environmentálního chování, jako je třídění, recyklace, dobrovolnictví, se věnovali také další autorské kolektivy, např. Saphores a Nixon (2014), Kirakozian (2016), Remr (2019), Bolanos a kol. (2020) se věnují efektivnímu postupu, jak naučit malé děti třídít odpad, což je z hlediska udržitelnosti nejdůležitější krok, tedy edukace a vedení k environmentálně odpovědnému chování od útlého věku.

Tlak EU na odklon komunálního odpadu ze skládek se neustále zvyšuje a vyžaduje aktivní roli právě domácností. Rybová a kol. (2017) provedla výzkum, v rámci kterého na základě několika faktorů ovlivňujících environmentální chování analyzovali rozdíly v produkci komunálního odpadu v českých obcích. Konkrétně se jednalo o socio-demografické faktory (tj. ukazatele popisující velikost domácností, pohlaví, úroveň

dokončeného vzdělání a různé charakteristiky bydlení). Potvrdilo se, že domácnosti s více členy produkují v průměru méně odpadu na osobu. Zvýšení průměrné velikosti domácnosti o jednoho člena vede ke snížení v produkci komunálního odpadu. Naopak nebylo možné potvrdit, že by nezaměstnaní a obecně lidé žijící v lokalitách s vysokou mírou nezaměstnanosti vykazovali nižší množství vyprodukovaného odpadu, stejně tak jako je patrné, že tato skupina lidí se na třídění podílí v menší míře. Menší množství odpadu je zjevné u venkovských obcí a oblastí, ve kterých mají obyvatelé efektivnější možnosti, jak například nakládat s bioodpadem, který sami dokáží dále využít. V otázce vlivu věkové struktury došli Lebersorger a Beigl (2011) k závěru, že vliv věkové struktury obyvatel na produkci odpadu a jeho celková kvantita je velmi nízká, pokud vůbec nějaká. Této oblasti výzkumu se věnovala rovněž López-Mosquera a kol. (2015), která se produkci odpadu a recyklaci zabývala ve španělském prostředí, či Barr (2007), jenž výzkum provedl ve Spojeném království. Ve Švédsku se na podobnou problematiku zaměřil Hage a kol. (2009). Výsledky jejich šetření naznačovaly, že míru recyklace mezi domácnostmi ovlivňují jak ekonomické, tak morální motivy. U obyvatel žijících v bytových domech je důležitá blízkost sběrných popelnic. Míra recyklace na úrovni domácností je pak také pozitivně ovlivněna pocíťovanou schopností příznivě ovlivňovat výsledky v oblasti ŽP a také úsilím ostatních o recyklaci.

Pepper a kol. (2009) se věnoval udržitelné spotřebě. Jejich výzkum zkoumal sociálně uvědomělé spotřebitelské chování v kontextu sociálně psychologické teorie hodnot. Nicméně vzhledem k tomu, že takové chování směřuje k ochraně a zlepšení blahobytu ostatních, mělo by být v souladu s hodnotou circumplex² podobným způsobem jako ekologicky uvědomělé spotřebitelské chování. Dle Jacksona a Michaelise (2003) je udržitelná spotřeba široký koncept, který se týká interakce sociálních a ekologických problémů, jako je ŽP, ochrana, lidské potřeby, kvalita života a další.

S výše uvedeným souvisí právě otázka nakládání s odpady na letních festivalech. Letních hudebních festivalů se účastní různé věkové kategorie návštěvníků z různých sociálních skupin a odlišného dosaženého vzdělání. Přístup účastníků festivalů k odpadu a vlastnímu chování v rámci několikadenní akce mimo vlastní životní realitu se mnohdy liší. Velkou mírou přispívá ke kladnému vztahu udržování svého okolí v čistotě taky motivace skupiny návštěvníků, se kterou jedinec prožívá celý festival.

² Pojem circumplex značí interpersonální kruh, přesněji řečeno model pro organizaci a hodnocení chování a motivů člověka na úrovni interpersonální (Locke, 2000).

Organizátoři tak rozsáhlých akcí tedy mnohdy neřeší jen vlastní vyvážení nádob na odpad, ale i osvětu a edukaci účastníků, různé pobídky a motivace, aby účastníci spolupracovali v rámci festivalu na odpovědném třídění odpadu stejně jako zachování relativně čistého prostoru.

3.4.2. Cirkulární ekonomika z pohledu letních festivalů

Pojem cirkulární ekonomika představuje způsob a přístup k výrobě, ale též spotřebě produktů, použitých materiálů a odpadu z nich. Na rozdíl od ekonomiky lineární je zaměřena na snížení potřeby surovin a likvidaci odpadu, jak popisuje například Bilitewski (2012) či Elia a kol. (2017), nebo se jedná o zachování přidané hodnoty u produktů na tak dlouhou dobu, jak jen je to možné, čímž rovněž dochází k minimalizaci produkce odpadu. Stahel (2016) tento způsob popisuje jako formu sdílení, pronájmů, opakovaného využití, repasí a recyklace surovin a materiálů, ale též výrobků, které byly dříve využívány. Zásadním cílem cirkulární ekonomiky je tedy minimalizace odpadu. Je založená na cyklickém toku, díky kterému je možné snižovat negativní dopady na ŽP (Desrochers, 2004). Tradiční model hospodářství se dnes, vzhledem ke globálním problémům lidstva, již jeví jako dlouhodobě neudržitelný (Frosch a Gallopoulos, 1989). Díky modelu odpadového hospodářství dochází ke snížení nákladů nejen na suroviny, ale rovněž na energie (Zink a Geyer, 2017). Paradigma oběhového hospodářství je proto kombinací ekologických, ekonomických, technologických i sociálních otázek. Dle Haase a kol. (2015) je nutné používat inovativní, vysoce účinné recyklační technologie, stejně tak jako je důležitá spolupráce hlavních aktérů, výrobců, dodavatelů i spotřebitelů. Nutno však dodat, že ti, kteří dobrovolně a dlouhodobě recyklují, tak činí na základě vlastního motivačního přesvědčení, motivovat je proto nutné zvláště ty, kteří se do procesu nezapojují (Slavík a kol., 2018).

Pořádání workshopů a zapojení účastníků do environmentálně odpovědných aktivit se tak stává běžnou praxí moderních festivalů. Součástí mnoha festivalů se tak stávají přímé třídící linky umístěné v areálu festivalu. Odpad je tak v nejkratším možném čase vytříděn a v upravené podobě z velké části předán k dalšímu zpracování.

3.4.3. Jednorázové plasty a další druhy nádobí

Jedním z největších environmentálních problémů je množství produkovaného plastu lidstvem. Dle Emadiana a kol. (2016) je ročně na planetě vyprodukováno 34 milionů tun plastu, přičemž značné množství se nachází v oceánech, v krajině. Znečišťují půdu i podzemní vody. Jednorázové plastové obaly jsou zpracovávány recyklací, přičemž jí předchází selektování do jednotlivých tříd, spalováním za účelem vzniku energie či skládkováním. Tradičně jsou rozlišovány tři druhy recyklace. Recyklace mechanická, při které dochází k přetavení materiálu (Bernardo a kol., 2016), recyklace chemická, založená na rozložení materiálu pomocí degradačního činidla na původní polymery, a recyklace surovinová. V posledním případě se získaná surovina používá jako palivo. Hovoří se o tepelné recyklaci, přičemž palivo vzniká hydrogenací, zplynováním či pyrolýzou (Nizami a kol., 2015). Dle Antelavy a kol. (2019) je pyrolýza vhodná pro zpracování komunálního plastového odpadu. Avšak v současné době se v rámci opětovného zpracování plastových materiálů řeší jejich nedostatečné vytřídění a využití. Druhů plastových materiálů je opravdu mnoho a jsou značně znečištěné, což komplikuje jejich další použití. V důsledku toho dochází k neustálé produkci primárního materiálu a využití stopového množství recyklátu, který lze samostatně použít pouze na určité produkty. Nelze jej rozhodně využít v potravinovém průmyslu, kde dochází k enormní produkci plastového odpadu.

V souvislosti s plasty je jedním z aktuálních témat výroba a recyklace jednorázových kelímků, které jsou hojně používané na různých festivalech, kulturních akcích a v kempech. Výrobní postup je přitom odlišný u různých firem (Arena a kol., 2003). Kromě klasických jednorázových kelímků se vyrábí rovněž odolnější vratné kelímky, například firmou NICK-NACK z Brna, která kelímky přímo dováží a odváží na místa konání akcí. V rámci obou typů kelímků je důležitým ukazatelem uhlíková stopa (životní cyklus kelímků představuje jeho výrobu, užití i likvidaci), u vratných kelímků navíc také vodní stopa (technologie mytí a sušení).

Užívání opakovaně použitelných kelímků je v současné době běžnou praxí právě na hromadných akcích a tedy i festivalech. Mnohé festivaly tak již učinily první krok k environmentálně odpovědnému chování.

Významným producentem odpadu je také stravování a servírování jídla na různé druhy nádobí. Environmentálně odpovědným krokem kupředu jsou např. kompostovatelné talíře a příbory z bambusu.

3.4.4. Dopady festivalů v oblasti vod

Nedílnou součástí festivalů je zajištění vody pro účastníky, vystupující a další osoby podílející se na festivalu. Mnoho letních festivalů je pořádáno na místech, která nejsou napojená na vodovodní řad. Je třeba zajistit vodu pitnou, užitkovou, ale také zpracování vody odpadní. V období letních veder tak náročnost na vodu ještě více stoupá.

V současné době je několik způsobů jak vodu zajistit, ať už dopravou cisternami, obřimi vodními vaky nebo napojením na nejbližší vodovodní řad. Je třeba se také postarat o vodu odpadní, např. z mobilních sprch, mycích koryt a také ze splachovacích toalet. Je patrné, že právě voda, je velmi náročná na dopravu, ale také zajištění a udržení hygienických podmínek.

V otázce vod je třeba také zmínit dopady pořádání hromadných open air akcí na zasakování a kontaminaci vod. Během festivalu dochází k mohutnému udusávání půdy, které mnohdy vede k nepropustnosti povrchu. Z povrchu se dále mohou splachovat nejrůznější prvky a chemikálie do půdy a tedy do podzemní vody.

3.4.5. Dopady festivalů v oblasti energie

Významnou oblastí k aplikaci environmentálních řešení se v rámci velkých hudebních produkcí stává také energie a její množství, které je pro zajištění celé akce zapotřebí. Pro všechny pořadatele se stávají hlavním cílem environmentální, ale i ekonomické úspory v této oblasti, stejně jako v oblasti odpadů. Je třeba zmínit, že kvalita dodávané energie je důležitá zvláště pro dokonalá hudební vystoupení.

Možností, jak zajistit energii pro tak náročnou akci, je více. V podmínkách ČR se nasmlouvání dodávky energie z obnovitelných zdrojů na jednorázovou akci jeví značně komplikovaně. Způsobem, jak zajistit část energie, je třeba využití mobilních solárních panelů či větrných turbín. Účastníkům festivalu je možno nabídnout např. dobíjení telefonů přímo z obnovitelných zdrojů za využití šlapacího stacionárního bicyklu, který vyrábí energii.

3.4.6. Stav ploch kempu po ukončení festivalu

Stav plochy, na které se v předešlých dnech konání festivalu nacházel kemp bývá obvykle žalostný. Kultura nakládání s vlastním odpadem v rámci ubytování v kempu je oblast, ve které se dlouhodobě organizátoři festivalů snaží o vzdělávání návštěvníků festivalu, které je zásadní pro zvrácení dosavadních postupů. Problém litteringu, tedy znečištění místa/plochy odpadky nebo velkým množstvím předmětů,

keré zde zůstaly, a jeho snížení je součástí snah všech organizátorů festivalů po celém světě.

Je třeba říct, že navzdory snahám hudebních festivalů zvýšit všeobecné povědomí účastníků o ŽP, návštěvníci festivalů stále věří, že není jejich povinností uklízet po sobě své odpadky v kempu, ani v areálu samotného festivalu. Mezi hlavní příčiny odhazování odpadků na festivalu je možno zařadit:

- Poškozené stany a vybavení zanechané na místě;
- Sociální vliv okolí, které zanechalo své vybavení na místě, podporuje účastníky v obdobně nevhodném chování;
- Nedostatek respektu k festivalu a jeho pořadatelům tím, že návštěvníci věří, že úklid vlastního odpadu není jejich starost a problém;
- Nerespektování vlastního majetku (po skončení festivalu nemají stany a vybavení nemá pro účastníky žádnou hodnotu);
- Naléhavost opustit festival, co nejdříve s co nejmenší zátěží (Green Music Australia, ©2019).

Společnost si je stále více vědoma, jak svým jednáním poškozuje ŽP, zlepšuje se a snižuje množství odpadu, jež končí na skládkách. Avšak i přesto se zdá, že při návštěvě hudebního festivalu pod širým nebem mnohý účastník ignoruje zaběhnuté postupy nakládání s odpadem a chová se oproti svým běžným návykům iracionálně.

Smysluplným krokem se tak jeví v boji s litteringem nejen informovanost účastníků o možnostech třídění a odpovědného chování, ale také větší množství strategicky umístěných košů a nádob na odpad s jednoznačným popisem, jaký odpad do nádoby umístit.

3.4.7. Doprava na festival a její dopady

Festivalová doprava představuje velkou část uhlíkové stopy festivalů. Zohledňuje emise, jenž jsou s dopravou účastníků i vystupujících na festival spojeny, ať už vznikly v jakékoliv části světa. Vždy se vztahují k dané akci, protože cílem je v obou případech samotná účast na festivalu. Je třeba si uvědomit, že se nejedná pouze o dopravu osob, pořadatelů, účastníků či účinkujících, ale také dopravu veškerého materiálu pro stavbu stage, stánků, stanů, oplocení, hygienických zařízení, občerstvení, nápojů a dalších produktů.

Velkou snahou organizátorů je podpora využití hromadné dopravy, vlak, autobus, ale také propagace spolujízdy více osob jedním automobilem a zřízení vlastní dopravy

na festival z blízkých měst. Všechny zmíněné způsoby dopravy rovněž, alespoň částečně, snižují riziko vzniku zpomalení či úplné zastavení dopravy v okolí místa konání festivalu a omezování občanů v místě žijících.

3.4.8. Ekologická stopa festivalů

Letní festivaly jsou často spojované s problematikou ŽP, neboť jejich ekologická a uhlíková stopa je výrazná. Z tohoto důvodu se aplikují i na těchto akcích přístupy udržitelnosti a ochrany ŽP. Pro výpočet ekologické stopy se užívá například mezinárodně uznávaná metodika Lupače a Třebického (2008), ovšem základy byly položeny již v roce 1996. Tehdy koncept ekologické stopy představili Wackernagel a Rees. Ekologická stopa je tedy nástrojem a zároveň jednotkou udávanou v m²/osobu. Vyjadřuje množství potřebné plochy půdy pro zajištění potřeb člověka. Výpočet uhlíkové stopy pak popisují Lupač, Novák a Třebický (2012). Představuje hodnotu emisí skleníkových plynů spojenou s určitým jevem. V případě letních festivalů je vypočítávána zejména v souvislosti s dopravou návštěvníků, umělců, zboží. Vyjadřuje se v ekvivalentech CO₂. Bishopová (2008) ji rozděluje na primární, tedy produkci z dopravy, energií a vytápění, a sekundární související s životními cykly výrobků.

Nutno podotknout, jak již bylo zmíněno výše, jak české, tak zahraniční festivaly za sebou zanechávají značnou ekologickou stopu, a to i přes environmentálně šetrné přístupy, k nimž se hlásí.

Navzdory snahám o odpovědné chování ze strany organizátorů, nelze zajistit při značném množství festivalových bavících se návštěvníků takové podmínky, které by skutečně neměly negativní vliv na prostředí. Tedy nejedná se ani tak o přístupy pořadatelů, ale zejména ekologickou nezodpovědnost návštěvníků. Hluk, odpad, množství výfukových plynů, kontaminace půdy a vod. Jako největší problém z hlediska dopadu se jeví doprava a užívání dieslových agregátů. I přes alternativní řešení a množství doporučení návštěvníkům, v praxi mohou mít a stále mají tyto vícedenní události nemalý negativní dopad (EnergyGlobe, ©2022). V roce 2015 se například dle Powerful Thinking podílela doprava na celkové uhlíkové stopě festivalů ze čtyř pětín. Následující tabulka obsahuje základní rozdělení uhlíkové stopy včetně procentuálního zastoupení odvětví. Uvedené hodnoty jsou založeny na datech 279 britských letních hudebních festivalů.

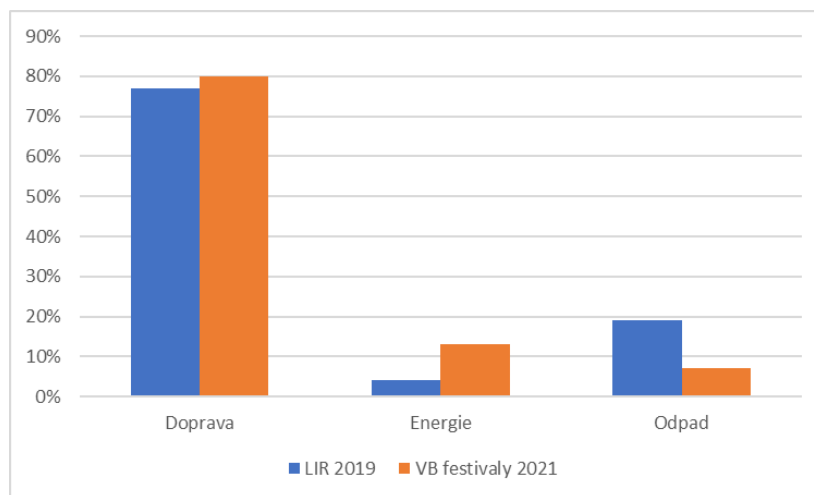
Tabulka 1 Průměrná uhlíková stopa britských hudebních festivalů (Powerful Thinking, ©2021)

Původce stopy	Procentuální zastoupení
Doprava	80 %
Energie	13 %
Odpad	7 %

Již zmíněná zpráva z roku 2015 analyzovala množství odpadu vyprodukovaného na Festivalu Glastonbury, jehož ekologické a zelené přístupy byly popsány níže v kapitole 3.5.7. Počet návštěvníků tohoto festivalu dosahuje až ke 200 000 osob, přičemž po 175 000 návštěvnících bylo sesbíráno půl milionu pytlů odpadků a 75 tun použitého a zároveň dále použitelného vybavení, jako jsou stany, spacáky, matrace, karimatky. Mezi festivaly, které mají nízkou ekologickou stopu se pak řadí například portugalský Boom, který namísto klasických toalet využívá toalety rozkládající odpad na kompost. V zahraničí se rovněž využívají jednorázové stany, které se dále dají využít jako odpadkový pytel, který je recyklovatelný. Slovenský festival Pohoda získal ocenění za svá ekologická řešení (Pohoda Festival, ©2022).

Pro srovnání podle výsledků naměřených v roce 2019, činil podíl dopravy na celkové ekologické stopě festivalu LIR 77 %, produkce odpadu se na ekologické stopě festivalu podílí 19,1 %. Z výsledků měření vyplynulo, že festival má hlavní možnosti ve snížení celkové ekologické stopy v ovlivnění dopravy účastníků, tedy podpora využití sdílené dopravy, vlaků a autobusů. S mezinárodní účastí souvisí letecká doprava, která má vysokou uhlíkovou stopu a prostor na její snížení zde není spatřován. A dále na zřízení třídící linky přímo v areálu festivalu, což má za následek efektivnější vytrídění odpadu a dále jeho zpracování (Hubená, 2019).

Následující graf zobrazuje zastoupení odvětví podílejících se na uhlíkové stopě festivalu LIR z roku 2019 a britských hudebních festivalů z roku 2021. V porovnání podílu dopravy na uhlíkové stopě se LIR a britské festivaly pohybují takřka na stejné úrovni. V zastoupení energií výrazně převyšují britské festivaly LIR téměř o deset procent. V otázce odpadu pak naopak o 12 % převyšuje LIR festivaly ve Velké Británii.

Obrázek 2 Porovnání složení ekologické stopy britských hudebních festivalů a LIR (vlastní zpracování podle Hubená, 2019 a Powerful Thinking, 2021)

3.5. Stávající pro-environmentální aktivity festivalů

Ve smyslu osvěty v oblasti udržitelného chování se mimo jiné konají environmentálně orientované události, tzv. zelené akce. Za tímto účelem proběhla studie uskutečněná v rámci Festivalu pouličního života konaného v Mnichově, kterou provedli Tölkes a Butzmann (2018). Jak je patrné, osvětu a environmentální vzdělávání je důležité rozvíjet již od nejmladšího věku. Zároveň by tak měla být orientována na ty skupiny obyvatel, kterým chybí osobní motivace či dostatečná znalost tématu.

Současné trendy českých i zahraničních festivalů a jejich zásady, jak minimalizovat vlastní negativní environmentální dopady jsou zhrnuty v podkapitolách níže.

3.5.1. Carsharing

Moderní trend současné doby „*carsharing*“, tedy sdílení automobilní dopravy podporuje udržitelnou dopravu. Nejedná se o zapůjčení vozu další osobě, ale o sdílení volných míst v rámci stejně směřované trasy. Vhodnou motivací účastníků lze snížit uhlíkovou stopu festivalu a zároveň poznat nové lidi se stejným hudebním vkusem.

Je zřejmé, že české festivaly patří v evropském měřítku k těm ekologicky zodpovědnějším. Například organizátoři Rock of People na webových stránkách festivalu nabádají návštěvníky v duchu svých ekologických priorit pro carsharing, tedy sdílený příjezd na místo konání akce a omezení počtu automobilů (Rock For People, ©2022), protože výraznou ekologickou zátěží a složkou ekologické stopy je právě doprava účastníků a promotérů.

3.5.2. Kompostovatelné ekologické nádoby

Nezbytnou součástí festivalu je také stravování a využívání různých druhů nádobí k servisu jídla. V současné době je možno využít zcela kompostovatelné talíře, misky a příbory. Existuje mnoho druhů materiálů, ze kterých je nádobí vyrobeno:

- Bioplast (kukuřičný škrob);
- Dřevo (tento druh nádobí lze používat opakovaně);
- Kompostovatelná cukrová třtina;
- Palmové listy;
- Recyklovaný či ekologický papír.

3.5.3. Nabídka lokálních produktů a alternativních způsobů stravování

Významným způsobem, jak snížit dopady festivalu, je také nabídka čerstvých produktů z okolních farem a od místních výrobců. Dochází tak ke zmírnění dopadů dopravy a tedy i celkové uhlíkové stopy festivalu. Zároveň je podporována místní ekonomika a kladný přístup místních obyvatel k uskutečnění daného festivalu.

Jedním ze současných moderních trendů je také veganství a vegetariánství. Stravovací návyky zaměřené na rostlinnou stravu výrazně snižují uhlíkovou stopu, která vzniká při výrobě masa.

3.5.4. Používání recyklovaného a recyklovatelného papíru

Trendem moderní doby je omezit tisk podkladů při jakékoliv lidské činnosti na minimum, avšak při nezbytně nutných případech je například možné využít recyklovaný či recyklovatelný papír. Může se jednat o běžně používaný papír pro každodenní administrativu, ale také pro propagační materiály. Důsledným používáním recyklovaného papíru vyrobeného ze sběrového papíru je možné snížit spotřebu samotného dřeva, ale také spotřebu energie. Spotřeba energie na výrobu recyklovaného papíru je až o polovinu nižší, spotřeba vody je až 5krát nižší a zatížení odpadních vod dokonce až 15krát nižší než u papíru vyrobeného z primárních surovin (Ledvina, 2008).

Recyklovaný papír nachází širokou škálu využití, ať už jako papír do tiskáren a pro kancelářskou činnost, kde nezáleží na kvalitě materiálu, která je srovnatelná s papírem vyrobeným z primárních surovin, ale záleží pouze na rozměrech, ale také jako obálky různých rozměrů, krabice, pořadače, formuláře a tiskopisy a mnoho

dalších. V rámci festivalu je pak také možné využít recyklovaného toaletního papíru či kuchyňských utěrek.

3.5.5. Upcycling

„*Upcycling*“, přeměna odpadového materiálu/nepotřebných produktů v nové materiály a produkty s vyšší užitnou hodnotou. Moderní rozšiřující se trend, který lze využít nejen v oblasti merchandise například při tvorbě festivalových triček (je možné využít trička ze second handu). Dochází tak k využití již vyrobeného produktu, který navíc není jednotlivě zabalen v plastovém obalu. Obdobný postup lze využít pro další suvenýry a upomínkové předměty (hrnky, marketingové podklady, peněženky, atd.). V rámci festivalu LIR jsou vyráběny pro festivalový merchandise, např. peněženky, tabatěrky a kapsičky na doklady.

3.5.6. Vlastní třídící linky

Odpovědné třídění odpadu záleží samozřejmě hlavně na jednotlivých účastnících, ale dále dochází v rámci festivalu k dotřídění odpadu, které zajišťují ekologické společnosti zabývající se odpady. Na území ČR působí převážně dvě společnosti, Augiášův chlív a Čistý festival, projekt autorizované obalové společností EKO-KOM.

Obě společnosti nabízejí služby spojené s tříděním odpadu a jeho druhotného zpracování. Poprvé využil služby Čistého festivalu v roce 2009 Rock for People a Hip hop kemp. Pro festivaly byla umístěna vlastní třídící linka zpracovávající papír, plast, plech a sklo. Vytříděné opady putují k přímo k druhotnému zpracování.

K dalším službám společností patří dále zajištění košů na tříděný odpad, distribuce pytlů na odpady návštěvníkům, kontrola třídících míst v průběhu konání festivalu, ale také osvěta účastníků formou workshopů na stáncích umístěných na festivalu. Společnosti mohou zajistit také separovaný sběr gastro odpadu ze všech stánků a gastroprovozů v rámci areálu festivalu.

Projekt Čistý festival Autorizované obalové společnost EKO-KOM, který vznikl před 14 lety, nabízí přidruženým festivalům komplexní systém umožňující třídění a recyklaci odpadů. Díky projektu dochází každoročně k vytřídění a recyklaci množství odpadu produkovaného na festivalech. Vytváří se sběrná místa na tříděný odpad, konkrétně plast, papír, kov a komunální odpad. V rámci spolupráce s projektem mají pořadatelé dostatek barevných košů, kontejnerů a pytlů pro separaci odpadu. V kempech jsou navíc popelnice na sklo, které je z důvodu zajištění bezpečnosti, v areálu konání akce zakázáno používat a vnášet. Tento projekt má

doposud rovněž na pětadvaceti festivalech své stánky, u kterých je možné třídít odpad, získat informace k problematice či dárky z recyklovaných materiálů (EKO-KOM, ©2021). Například festival Sázavafest obdržel certifikaci Čistý festival udělovaný autorizovanou obalovou společností EKO-KOM za splnění kritérií v oblasti třídění odpadů. Festival splnil následující kritéria pro udělení certifikace:

- Zajištění třídění odpadů v celém areálu akce úklidovou četou;
- Zajištění předání vytříděných odpadů návštěvníky na stánek Čistý festival;
- Zajištění svozu vytříděných odpadů k využití a recyklaci (Udanax, ©2022).

Mnoho organizátorů festivalů přistupuje v duchu současných trendů směřujících k šetrnému chování vůči ŽP ke krokům, které vedou ke snížení zátěže jejich festivalů na ŽP. Festivaly totiž za sebou zanechávají značné množství odpadu, což se řeší zvýšeným počtem odpadkových košů i popelnic na tříděný odpad. Na akcích tohoto typu se používají jednorázové kelímky i vratné kelímky, nejčastěji v ČR vyrobené kelímky typu NICK-NACK (NICK-NACK, ©2022).

Systém vratných kelímků funguje na principu zálohování a představuje ekologičtější alternativu dosavadních, a stále ještě používaných, jednorázových plastových kelímků a obecně plastového nádobí. Mezi další a hlavní výhody bezesporu patří jejich odolnost a fakt, že je možné do nich nalévat studené i horké nápoje, aniž by se z nich uvolňovaly nebezpečné látky, jako jsou například bisfenoly, které mohou prokazatelně způsobovat rakovinu (ibid).

Je třeba zmínit, že opakovaně použitelné kelímky se z pohledu ekonomického i environmentálně odpovědného vyplatí až po jejich desátém použití. Oproti jednorázovým kelímkům spotřebují více materiálu a energie na výrobu a pokud se částečně znehodnotí (např. odlomený „clip“ úchyt), jsou již nevratné. Jejich velké náklady na přepravu a spotřebu vody jsou také výrazné (Mottlová, 2020).

Kelímek je možné po skončení akce vrátit a získat zpět zálohu, nebo si jej ponechat, tedy zakoupit. Na trhu je možné nalézt firmy, které vratné kelímky vyrábí v ČR či distribuují ze zahraničí, jako např. CupSystem z Německa od roku 2012, který kelímky půjčuje i prodává. Společnost zajišťuje servis mytí a uskladnění kelímků (CupSystem, ©2021). Výrobky NICK-NACK, které jsou na trhu od roku 2011, se používají například na festivalech Rock for People, Colours of Ostrava, Let it Roll, Hip Hop Kemp, Beats for Love, Votvírák, Masters of Rock, Hrady.cz, Kryštof Kemp. Záloha na kelímek v roce 2021 činila 50 Kč.

3.5.7. Ekologie v praxi zahraničních festivalů

Mezi nejznámější zahraniční letní festivaly se řadí Hideout a Outlook Origins Festival (Chorvatsko), Sziget Festival (Maďarsko), AMP Lost and Found Festival (Malta), Time Warp (Německo), NOS Alive, MEO Sudoeste a Rolling Loud Portugal (Portugalsko), SAGA Festival (Rumunsko), Festival Glastonbury a Isle of Wight Festival (Velká Británie), Exit Festival (Srbsko), Primavera Sound a Bilbao BBK Live (Španělsko), Burning Man a Baloon Fiesta festival (USA) (Festicket, © 2022).

Zahraníční produkce Festivalu Glastonbury ve Velké Británii, jež byl založen již v roce 1970, tedy dříve, než se lidé začali zajímat o změnu klimatu, od svých počátků využíval např. farmářské výrobky. Festival v rámci svého zeleného a udržitelného směřování vymezil prioritní osy (Glastonbury Festival, ©1997-2022):

- Voda a vodní zdroje;
- Energie;
- Odpady;
- Doprava.

Festival se hlásí k trvalé udržitelnosti. Mezi elementární přístupy patří kontrola vody v řekách a potocích, konkrétně nepřetržitý monitoring vody, její kvality a míry znečištění. Festival má zavedené systémy environmentálního managementu a plán ochrany divoké zvěře, který monitoruje okolí a kontroluje riziko poškození místních ekosystémů. Týmy sběračů odpadků pracují po celou dobu festivalu a po ukončení festivalu ručně sbírají zbylé odpady na celé ploše festivalu. Od roku 2000 Glastonbury Festival sází stromy a rostliny, vysazuje živé ploty, aby podpořil a zlepšil místní ŽP. Zasazuje se o ochranu zranitelných stanovišť, rybníků, potoků, živých plotů a příkopů vytvářením přírodních rezervací a neveřejných zón. Aktivně snižuje počet diesellových generátorů používaných na místě a zvyšuje provozní efektivitu těch, které nelze alternativně nahradit (Glastonbury Festival, ©1997-2022).

Festival používá pouze stavební dřevo s certifikací Forest Stewardship Council³ (FSC), přičemž po ukončení se nepoužitelné dřevo naštípe a využije dále. Veškerá káva, čaj a čokoláda na pití prodávané na místě musí být Fair Trade⁴, včetně cukru.

³ Forest Stewardship Council (FSC) je mezinárodní nezisková organizace založená roku 1993. Uděluje certifikaci označující výrobky, které vznikly v souladu se zásadami udržitelného lesního hospodaření. Základní myšlenkou organizace je podporovat environmentálně odpovědné, sociálně přínosné a ekonomicky životaschopné obhospodařování lesů a napomoci chránit mizející, ohrožené a devastované světové lesy (FSC®, ©2022).

⁴ Fair Trade Fairtrade je označení pro certifikovaný způsob obchodu. Certifikát uvedený na výrobku značí, že všechny osoby podílející se na výrobě a produkci surovin potřebných pro

Všechny ryby, dřevěné uhlí a dřevo prodávané a používané na místě konání musí rovněž pocházet z certifikovaného udržitelného zdroje. Veškeré mléko prodávané prostřednictvím obchodníků na Festivalu Glastonbury je kupováno od místního velkoobchodního dodavatele mléka, aby se snížila přepravní uhlíková stopa. Veškeré jednorázové servírovací nádobí, včetně brček a víček na horké nápoje, jsou vyrobeny z papíru, kartonu, dřeva nebo dalších udržitelných zdrojů, a musí být plně recyklovatelné. Obchodníci nesmějí přinášet ani používat jednorázové sáčky s cukrem, omáčkami, solí, pepřem nebo kartony mléka. Všechny oficiální tašky s logem Glastonbury Festival jsou ze 100 % organické, nebělené přírodní bavlny, potištěné inkousty na vodní bázi Azo Free⁵. Oficiální trička Glastonbury Festival jsou ze 100 % organické bavlny s certifikací GOTS⁶. Barviva používaná při výrobě triček jsou všechna reaktivní barviva, která jsou nejšetrnější k ŽP pro použití v komerční výrobě oděvů (ibid).

Organizátoři Glastonbury Festivalu v duchu svých zásad vydali doporučení, jak by se měli návštěvníci chovat. Jsou upozorněni, že močení na zem či do řek kontaminuje místní spodní vodu, zabíjí divokou zvěř a vážně ohrožuje budoucnost festivalu. V areálech jsou k dispozici nádoby na odpad, a návštěvníci by tedy měli svůj odpad vkládat do správných recyklačních košů a popelnic. Totéž platí o nedopalcích, které vyplavují chemikálie do půdy a vody. U táboráků by se mělo spalovat pouze dodané dřevo, je zakázáno používat dřevo ze stromů a živých plotů. Zelené a čerstvé dřevo nejenže špatně hoří, ale jeho sběr narušuje přírodní stanoviště. Návštěvníci jsou rovněž seznámeni s šetrným nakládáním s vodou a jejím efektivním využíváním. Doporučení se týká dokonce i tělových třpytek. Konvenční třpytky jsou mikroplastické a obsahují znečišťující látky, proto je vhodné používat biologicky odbouratelné tělové třpytky. Návštěvníkům je také doporučováno využívat veřejnou dopravu (ibid).

Současně informují, že globální změny klimatu nadále představují největší hrozbu pro naši planetu. Pro snížení emisí proto organizátoři zavedli tzv. autobusové vstupenky a autobusovou kyvadlovou dopravu. V otázce energií jsou prioritně využívány solární

výrobu, dostali za svou práci spravedlivou odměnu, která jim umožní důstojné životní podmínky a rozvoj jejich komunity (Fairtrade Česko a Slovensko, ©2022).

⁵ Azo Free (AZ) je označení výrobku, jež neobsahuje barviva Tartrazin E102, Chinolinová žluť SY E104, Žluť SY E110, Azorubin E122, Ponceau 4R E124, Červeň allura E129, které mohou nepříznivě ovlivňovat činnost a pozornost dětí (PNM International s.r.o., ©2010-2022).

⁶ Certifikace GOTS je nejpřísnější a nejuznávanější certifikací pro textil vyrobený z organických vláken, který zaručuje pěstování bavlníku bez GMO, bez chemikálií (umělých hnojiv, pesticidů, insekticidů) a sleduje každý krok od bavlníkového pole, až po finální produkt v souladu s Fair Trade (Zdravé tričko.cz, ©2022).

a větrná energie. Zaváděny jsou LED⁷ žárovky a osvětlení. Veškeré potraviny jsou dostupné z místa a blízkého okolí, dochází tedy k maximálnímu možnému snižování uhlíkové stopy. Díky dvěma milionům litrům vody uložených v nádržích a sedmi kilometrům soukromých vodovodních sítí žádnou vodu není třeba dopravovat na festival cisternou (ibid).

Nejznámějším slovenským letním hudebním festivalem je Pohoda Festival. Festival s dlouholetou tradicí se odehrává na Letišti Trenčín a přistupuje k místu konání s ohledem a respektem. Pořadatelé a spolupracovníci festivalu nabádají návštěvníky k environmentálně odpovědnému chování v mnoha směrech.

Pohoda Festival využívá mobilní solární elektrárnu a solární osvětlení areálu (19 lamp), více než 40 % elektřiny proudí z pevné sítě díky dočasným trafostanicím. Průměrná spotřeba paliva na účastníka festivalu je 0,22 l/den, což činí 38 % průměrné spotřeby evropských festivalů (Pohoda Festival, ©2022).

Na festivalu se nachází 17 sběrných míst s asistencí dobrovolníků při třídění odpadů. V rámci festivalu se také sbírají druhotné suroviny, jsou využívány vratné sklenice a ve všech gastro provozech a stáncích je využíváno kompostovatelné nádobí pro servis jídla (ibid).

V rámci Family Parku a ve festivalových stanech je kouření zcela zakázáno, na ostatních místech k tomu určených je velké množství popelníků pro sbírání nedopalků (ibid).

Festival také zavedl zvláštní separace některých druhů odpadu jako jsou zubní kartáčky, oblečení a víčka od lahví. Čistotu areálu zabezpečuje více než 120 osob. Průměrná produkce odpadu byla vyčíslena na 0,92 kg odpadu na návštěvníka za den (ibid). Pro porovnání je průměrná produkce odpadu na obyvatele za den v ČR 1,39 kg (ČSÚ, ©2023).

V rámci hygieny a vodního hospodářství nabízí Pohoda Festival velký počet WC, včetně vakuových WC, které šetří vodu. Dále jsou dostupné splachovací WC s užitkovou vodou z vlastních studní, chemické WC s biokoncentrátem a šetrnou dlouhodobou likvidací odpadu. Festival se podílel na opravě vodovodu na letišti, čímž

⁷ LED je zkratka pro vysoce efektivní výbojový světelný zdroj, který funguje na principu polovodičových destiček, které přetvářejí elektrický proud přímo na světlo (LEDsviti.cz, ©2022).

bylo dosaženo eliminace cisteren s vodou. Pitná voda je v rámci festivalu nabízena zdarma (Pohoda Festival, ©2022).

Dalším krokem odpovědného chování festivalu vůči přírodě a přírodním zdrojům je také možnost potisku vlastního oblečení festivalovou grafikou a Fair Wear⁸ oblečení z organické bavlny s certifikátem GOTS (ibid).

V rámci festivalu jsou pořádány různé diskuse a workshopy, je zde poskytován také prostor pro neziskové organizace a možnost zapojení lokálních dodavatelů, producentů a prodejců. Pohoda Festival se stal vítězem European Festival Awards v kategorii Ekologická řešení za rok 2017 (ibid).

3.6. Kempování, eko-kempování a ekologicky šetrné ubytování

Rozšířeným ubytováním a součástí cestování je tzv. kempování. Ubytování v kempu, je tedy využití rekreačního areálu pro pěší turisty, cyklisty a motorizované cestující. Kempy zajišťují určitý stupeň vybavení, které zajistí kvalitní několikadenní pobyt. Součástí vybavení jsou sprchy, toalety, možnost pračky, kuchyně, společenské místnosti, restaurace či občerstvení, ale také program pro návštěvníky a nejrůznější sportoviště či wellnes. Areály využívají předem určené a očíslované plochy, rozdělené pro využití stany, auty či karavany. Běžnou součástí kempu jsou tak dostupné elektrické přípojky, vodovodní kohouty s pitnou vodou a také výpusti na odpadní vody z karavanů (All4Camper, ©2023).

Obrázek 3 Kemp Porto, Korsika (Autor: Kristýna Mottlová, dne: 21.9.2009)

⁸ Certifikace Fair Wear Foundation (FWF) je označení pro výrobu oblečení v souladu pracovních právních předpisů a standardů stanovených Mezinárodní organizací práce (Čistý Triko, ©2022).

Obrázek 5 Kemp Porto, Korsika (Autor: Kristýna Mottlová, dne: 21.9.2009)

Obrázek 4 Kemp pod Monte Cinto, Korsika (Autor: Kristýna Mottlová, dne: 26.6.2016)

Eko-kemp či též zelený kemp nebo udržitelný kemp je „kemp založený na udržitelném chování provozovatele i návštěvníků“. Mezi základní principy kempu patří samozřejmě umístění stanic na tříděný odpad, využívání solární energie či tepelných čerpadel k ohřevu vody a přitápění. Jsou tedy upřednostňovány obnovitelné zdroje. Úsporné hospodaření s elektrickou energií je stěžejní. Eko-kempy mají snahu splynout s přírodou a zároveň chránit její biodiverzitu. V eko-kempech se používají úsporné žárovky, automatická čidla, energeticky úsporné spotřebiče. K zapůjčení nabízí kola a další dopravní prostředky, které nezpůsobují ekologickou zátěž (Campiri, ©2022).

Dalším typickým znakem eko-kempu je oblast nakládání s potravinami. Téměř každý kemp má v dnešní době restauraci, bistro nebo alespoň stánek s výčepem a občerstvením. V kempu, který se chová zodpovědně vůči ŽP, návštěvníci nekoupí potraviny a nápoje v jednorázových obalech. Naopak se zde používají vratné kelímky. Biologické zbytky se přímo zde kompostují. Úspory souvisí také s hospodařením s vodou. Kromě perlátorů a sprchových časovačů, které jsou v dnešní době běžnou záležitostí, disponují odpovědné kempy vlastními čistírnami odpadních vod, využívají dešťovou vodu, kterou lze sbírat vícero způsoby a také lze využít dotační programy MŽP. Další možností je také sběr tzv. šedé vody, kterou lze dále využívat. V kempech se využívají ekologické prostředky k úklidu a k jejich užívání nabádají také návštěvníky. V těchto kempech často návštěvníci nenajdou bazén ošetřovaný chlórem, ale přírodní biotop. Mnohé pak nabízí edukační animační programy pro děti i dospělé (ibid).

Eko-kempy bývají označovány ekoznačkou Ecolabel, respektive jedná se o kempy, které dodržují standardy vydané EU. Je pravdou, že v ČR takto označených kempů nenajdeme mnoho, neboť splnění všech podmínek dle standardů představuje pro mnohé provozovatele překážku, to ovšem neznamená, že se kempy neobracejí k trvale udržitelnému a odpovědnému provozu. Pouze nedisponují patřičným unijním označením. Ekoznačka Ecolabel se uděluje službám a výrobkům obecně, tedy těm výrobcům a provozovatelům, kteří splňují přísné ekologické normy. Značení je v součinnosti s oběhovým hospodářstvím, neboť podporuje eliminaci odpadu a oxidu uhličitého u výrobců, provozovatelů služeb i spotřebitelů. Cílem zavádění ekoznačky je snižování dopadů na ŽP (Evropská unie, ©2022). Ekoznačení zároveň představuje garanci v odpovědném a šetrném nakládání s odpady. Pro rok 2020 bylo v ČR v oblasti ekoznačení platných 20 licencí u 5 147 certifikovaných produktů. Počet produktů s tímto značením z dlouhodobého hlediska roste. Je třeba zmínit český ekvivalent pro evropský Ecolabel a tím je ekologicky šetrný výrobek (EŠV) a ekologicky šetrná služba (EŠS). Je zřejmé, že k environmentálně odpovědnému chování přistupuje stále více výrobců i poskytovatelů služeb (MŽP, ©2021).

Je třeba říci, že pro označení kempu prestižní kategorií Ecocamping musí daný kemp prokázat roční spotřebu elektřiny, vody, topných energií a zbytkového odpadu včetně CO₂, a zároveň předložit účetní výkazy za poslední tři roky. V současné době ve které žijeme, nalézá eko-kemp jako takový stále větší uplatnění. Netýká se to jen krátkodobých událostí jako jsou festivaly, ale také ubytování například v přímořských oblastech, rekreačních a horských letoviscích. Provozovatelé ubytovacích zařízení v podobě kempu, tak využívají nastavené standardy. V Evropě se v současné době

nachází zhruba 230 kempů nesoucích označení Ecocamping, nachází se převážně v Německu a dále v Chorvatsku, Itálii, Rakousku, Slovinsku a Švýcarsku. (All4Camper, ©2022).

Obrázek 6 Panorama Camping Sonnenberg, Rakousko (All4Camper, ©2022)

Kemp Gea Viva nacházející se na chorvatském ostrově Brač nabízí kromě očisty ducha (žádný alkohol, drogy, maso) v podobě meditací a lekcí jógy také očistu od běžně dostupných energií. Eko-kemp využívá pouze dešťovou vodu, toalety pracující na principu kompostu a také solární elektřinu a sprchy (True Travellers Society, ©2023).

Irský eko-resort The three Towers Eco-House dokáže ohromit svojí certifikovanou bio restaurací, jež zásobuje z vlastní biozahrady a chovu hospodářských zvířat. Kemp využívá 100 % obnovitelné energie, základ tvoří také zelené budovy a energeticky úsporná světla. Za pomoci rekuperace znovu využívá dešťovou vodu a používá omezovače průtoků vody (ibid).

Slovinský kemp Natuplac nabízí cestovatelům dřevěné chatrče, vlastní zahradu pro pěstování ovoce a zeleniny, recykluje více než 80 % všech svých odpadů a pro ohřev vody využívá solární energii (ibid).

Srbský kemp Fruška Gora využívá potraviny z místní produkce, používá zelené budovy a energeticky úsporná světla. Velká část odpadu je recyklována a pracuje také na omezení spotřeby vody (ibid).

Španělský kemp Off-grid Finca Verde Glamping se rozkládá na olivové farmě v Katalánsku a prosazuje hlavní zásady udržitelnosti. V kempu jsou pěstovány vlastní biopotraviny, jsou zde chovány včely a slepice. Jsou zde užívány kompostové toalety, studené venkovní sprchy a ekologické čisticí prostředky; 100 % energií plyne

z obnovitelných zdrojů a rozhodně zde nepoužívají jednorázové plasty. Kemp je také specializován na veganskou a vegetariánskou stravu (ibid).

Mezi kempy, které v našem prostředí fungují na výše zmíněných principech, se řadí například Kemp Oasa Staňkov, Kemp Děčín, Dvůr Honěnice, Ekokemp Oldřichov, Kemp Suchopýr, Autocamp Sedmihorky, Eko Kemping Leo, EKO Farma Camp Valdek.

Obrázek 7 Eko-kemp Oldřichov v Hájích (Campiri Dokempu, ©2023)

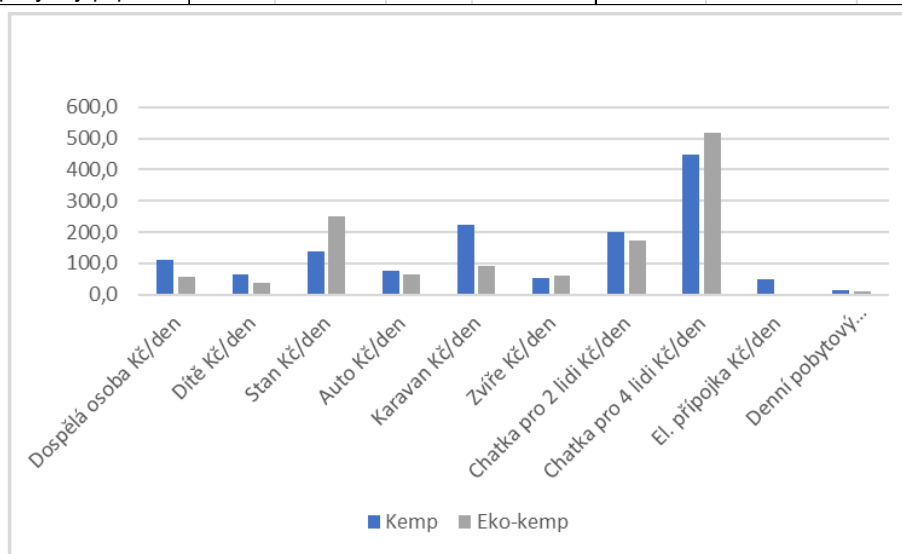
Principy eko-kempů jsou již aplikované v rámci kempování na letních festivalech. Lze zmínit zejména užívání vratných kelímků, používání úsporných LED žárovek, šetření vodou a používání sprchovacích žetonů, třídění odpadu a osvětu účastníků.

Doporučením pro zřízení eko-kempu obecně je postupné zavádění environmentálně odpovědných opatření tak, aby jej finančně unesl pořadatel akce a zároveň bylo přijato účastníky. Častou obavou účastníků festivalu z ubytování v eko-kempu je vyšší cena. Avšak nabídka ubytování v eko-kempu se oproti jiným typům ubytování neliší. Rozdílnost je spatřována zvláště v nárocích na chování účastníků.

Ekonomicky je tedy zavedení zmíněných principů finančně i časově náročné, avšak z dlouhodobého hlediska a podpory snížení dopadů na ŽP jedině prospěšné. V běžné realitě panuje obava z ceny ubytování v environmentálně odpovědném zařízení propagujícím úsporná opatření. Avšak opak je zpravidla pravdou. Právě díky udržitelnému přístupu dochází také k úspoře financí, a dokonce i k nabídce lepší ceny.

Tabulka 2 Porovnání cen kempů a eko-kempů (Dokempu.cz, ©2023)

Kategorie	Kemp				Eko-kemp		
	Koruna	Zvůle	Vranov	Jánův dvůr	Oldřichov	Farma Valdek	Oasa Staňkov
Dospělá osoba Kč/den	90	80	150	120	120		50
Dítě Kč/den	70	50	80	50	60		50
Stan Kč/den	90	70	200	200	350	300	100
Auto Kč/den	90	70	120	20	60	30	100
Karavan Kč/den	200	90	450	160	80		200
Zvíře Kč/den	60	70	50	30	30	50	100
Chatka pro 2 lidi Kč/den		600	200				520
Chatka pro 4 lidi Kč/den	800	800	190		500	300	760
El. přípojka Kč/den	100	70		30			
Denní pobytový poplatek		20	20	10		10	20

Obrázek 8 Porovnání průměrných cen kempů a eko-kempů (Dokempu.cz, ©2023)

3.7. Kempování na letních festivalech

Na našem území se každý rok koná mnoho letních festivalů různého zaměření napříč kulturním spektrem – hudební (zaměřené na rock, elektronickou a taneční hudbu, pop, hip hop, stejně tak jako na vážnou hudbu), filmové, divadelní, taneční, literární a další. Jsou pořádány jako jednodenní i vícedenní akce, ve vybraných časových intervalech či každoročně. Letní festival v kontextu předložené práce je zpravidla hudební, tedy koncertní akce, která se koná pravidelně a je časově omezená, a na které vystupují domácí i zahraniční umělci. Často je doplňována doprovodným programem a akcemi, v posledních letech i denními akcemi pro účastníky. Kromě českých návštěvníků míří na tyto události i množství osob ze zahraničí. Jedná se zpravidla o tzv. Open Air festivaly, což znamená pod širým nebem, na širých prostranstvích, v průmyslových areálech, v prostorech letišť, hradů.

V ČR během roku probíhá několik desítek velkých letních festivalů. Z nejvýznamnějších lze zmínit Hip Hop Kemp, Pekelný ostrov, Colours of Ostrava,

Létofest, Mácháč, Beats for Love, Majáles, Sázavafest, Let it Roll, Rock for People, Votvírák, Trutnov Open Air. Letní taneční hudební festivaly navštěvují tisíce i desetitisíce návštěvníků v průběhu několika dní trvání.

Velké hudební festivaly se často konají v létě na velkých otevřených plochách, proto je s nimi také spjata kempování a stanování. Jednou z možností ubytování je přímo v kempech a stanových městečkách, která jsou pro Open Air události typická. V současnosti jsou velice moderní také stanové hotely, kdy účastník nepotřebuje vlastní stan, ale v podstatě si ho pronajme po dobu festivalu. Jednotlivá řešení ubytování jsou odstupňována od míry poskytovaných služeb a dostupnosti vybavení, od čehož se také odvíjí cena za osobu, stan, auto či karavan. Vždy jsou však dostupné základní služby, mezi které se řadí osvětlení, ostražba, toalety a umývárny či sprchy.

Návštěvníkům je v tomto prostředí nabízeno několik druhů ubytování/pobytu. Klasické stanování v místě festivalu, respektive v blízkosti areálu, bývá poskytnuto za poplatek dle druhu a typu akce, přičemž k dispozici jsou toalety, pitná voda a odpadkové koše, tedy základní vybavení. Vyšší úroveň ubytování rovná se kvalitnější vybavenost prostoru. Návštěvníci tak mají možnost využít služeb recepce, splachovacích toalet, sprch s teplou vodou, úschovnu, úklidový servis sociálního zařízení. Mají možnost dobít mobilních telefonů. Jedním z dalších druhů ubytování je tzv. park camp, tedy stanování vedle auta na principu klasických, dobře známých autokempů. VIP⁹ ubytování pak představuje pronájem stanu s vybavením a základním příslušenstvím (Rock For People, ©2022). Tuto možnost nabízí například festivaly Rock for People a Hradec.cz. Jedná se tedy o určitý nadstandard.

V kempech je nutné dodržovat provozní řády, které obsahují základní pravidla a povinnosti, jak se chovat. Mezi základní pravidla na úrovni environmentální se řadí doporučení návštěvníkům, aby šetřili vodou. Jednou z možností, jak toho dosáhnout, jsou placené sprchovací žetony. Jeden žeton zpravidla platí na tři minuty a stojí 20 Kč. Kromě žetonů se zpravidla platí například záloha na odpadkový pytel. V oblasti odpadů platí, že je potřeba vyhazovat odpad pouze do nádob tomu určených. Také je nutné dodržovat noční klid. Mnoho organizátorů se rovněž hlásí ke společenské odpovědnosti a k ekologickému chování nabádá i své návštěvníky. Vybavení areálů bývá vyrobené z použitých materiálů, například z palet. Tímto počinem je znám například již zmíněný Rock for People, který také nově zavedl inovace v používání

⁹ VIP zkratka označuje v souvislosti s kempováním vyšší třídu ubytování poskytující větší komfort.

energií, jako je stage poháněná vodíkem či preference led svítidel (Rock For People, ©2022).

Slovenský festival Pohoda například nabízí širokou škálu ubytování různých typů. „*Silent Camp*“ nabízí návštěvníkům ubytování v klidové zóně, je určen primárně pro rodiny s dětmi a starší návštěvníky. Další možností ubytování je v kempu v rámci Family Parku, který je přímou součástí festivalu. Ubytování je možné pouze pro rodiny s dětmi do 12 let. Kemp „*Tent Inn Classic*“ nabízí dvouvrstvý nepromokavý stan se dvěma lůžky, v ceně pronájmu jsou dvě karimatky a dvě tenké přikrývky, které jsou zálohované. Kemp „*Tent Inn Classic PLUS*“ je variantou pro tři osoby. Kemp „*Tent Inn Black & Fresh*“ nabízí dvoulůžkový stan s tmavou vnitřní vrstvou a vnější stříbrnou vrstvou, která lépe odráží teplo. Je v nabídce také ve variantě PLUS pro tři osoby. Stejná varianta ubytování je pak nabízena a umístěna ve Family parku (Pohoda Festival, ©2022).

Pohoda festival má v nabídce mimo stanových kempů také chatky. Je možné se ubytovat v zařízených chatkách v kempu Biskupice či v zařízených chatkách přímo ve Family parku v rámci festivalu. Rozšířenou nabídkou služeb k ubytování v rámci kempů jsou také bezpečnostní skříňky s dvěma elektrickými zásuvkami a nebo pronájem přenosné nabíječky proti záloze. V nabídce ubytování je také možnost „*Karavan Parking*“ pro obytné automobily, dále pět parkovacích zón pro osobní automobily odstupňované podle vzdálenosti od vstupní brány a také samostatné parkoviště pro motocykly (ibid).

Pro všechny umělce je na festivalu poskytována společná artist village. Celková ubytovací kapacita kempů je limitována a tím je zajištěno prostorové pohodlí pro všechny účastníky festivalu (ibid).

Jako specifickou událost lze zmínit Oktoberfest, lidový festival s účastí přesahující šestimilionovou hranici, jehož účastníci přímo v místech festivalu kempovat nesmí. Místa stanovená pro karavany a určená pro kempování jsou vyhrazena na okraji města, které je však dostatečně dostupné městskou hromadnou dopravou (Camping Munchen, ©2022).

Existuje vícero možností, jak se může návštěvník v rámci své účasti na letním festivalu ubytovat. Mezi festivalová ubytování v zahraničí se vedle kempování ve stanech a autech řadí karavanové bydlení, „*coachsuring*“¹⁰, ubytování v hostelu,

¹⁰ Coachsurfing je termín označující ubytování jedinců zdarma u jednotlivců či rodin, které jej v daném místě nabízí (Bren on the road, ©2020).

hotelu či formou pronájmu bytu, apartmánu. Na výše uvedeném německém festivalu lidové hudby je zakázáno kempovat v místě festivalu, pro Chorvatsko je typické, že návštěvníci se ubytovávají v klasických kempech a hotelech.

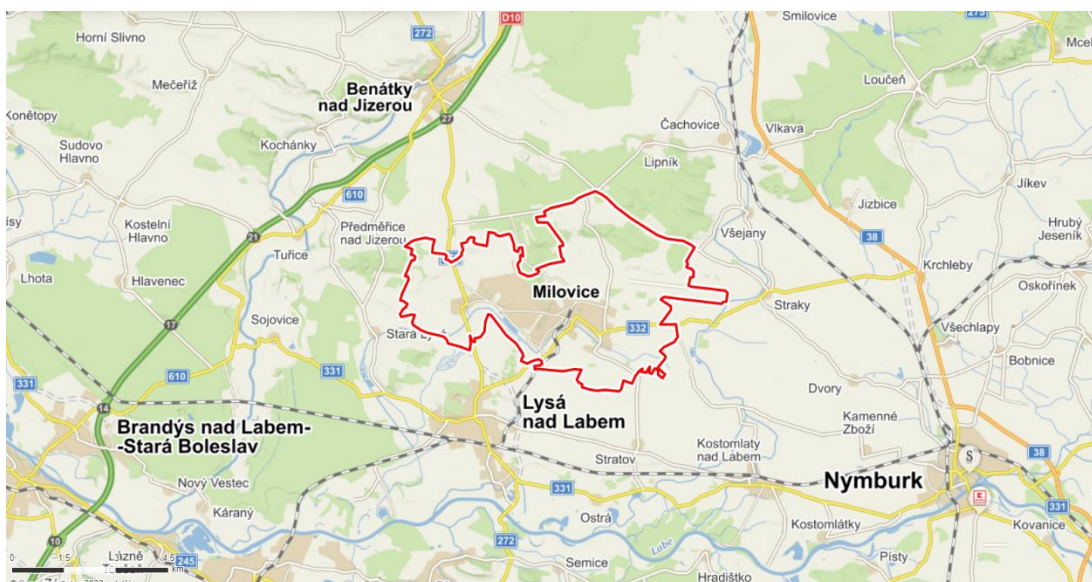
Pokud hovoříme o možnosti kempování, jedná se o nejjednodušší a nejlevnější způsob. Výhodou je také dostupnost ubytování. V rámci zahraničních festivalových kempů je běžné, že si návštěvníci mohou vzít stan, auto, popřípadě i karavan. Podobně jako u nás, také v zahraničí disponují stanová městečka základním vybavením a službami, v kempech zpravidla fungují prodejny se smíšeným zbožím.

Na Festivalu Glastobury mají návštěvníci možnost stanovat přímo v místě dění. Stanování je umožněno každému, kdo má vstupenku na festival. Místa k tomu určená jsou rozdělena do jednotlivých zón blíže či dále od hlavní stage. V každé zóně působí správce kempu. Kromě klasického stanování v ceně vstupenky mohou návštěvníci využít přespání ve vlastních karavanech v místech k tomu určených, či si zarezervovat místo v předem postavených stanových kempech (Glastonbury Festival, ©1997-2022).

4. CHARAKTERISTIKA STUDIJNÍHO ÚZEMÍ

Oblastí zájmu diplomové práce byl letní hudební open air festival Let it Roll, který se od roku 2015 pravidelně koná na letišti Boží Dar nacházejícím se v bývalém vojenském prostoru u města Milovice.

4.1. Město Milovice

Obrázek 9 Město Milovice (vlastní zpracování podle Mapy.cz, ©2022)

Místo konání festivalu LIR se nachází v blízkosti města Milovice, které se rozkládá v nížině středního Polabí, v okrese Nymburk ve Středočeském kraji, stejně jako blízká města Benátky nad Jizerou, Lysá nad Labem a Nymburk. V současnosti se město Milovice skládá ze čtyř částí, a to Benátecká Vrutice, Boží Dar, Milovice a Mladá (Město Milovice, © 2022).

Podle demografických bilancí ČSÚ žilo ve městě Milovice ke konci roku 2021 celkem 12 460 obyvatel. Město bylo 17. nejlidnatější obcí ve Středočeském kraji a 103. v České republice. Počet domů vzrostl mezi sčítáními 1869 a 2021 na 5-ti násobek. Průměrný věk obyvatel města Milovice je výrazně nižší než průměrný věk obyvatel České republiky i Středočeského kraje (ČSÚ, ©2022).

4.2. Letiště Boží Dar

Obrázek 10 Letiště Boží Dar (vlastní zpracování podle GoogleMaps.cz, ©2022)

Samotný festival se odehrává v areálu bývalého letiště Boží Dar, jež je součástí původního Vojenského tábora Milovice, který vznikl v roce 1904 na pozemcích o rozloze cca 3 400 ha. Stálé vojenské letiště zde bylo vybudováno o 20 let později a první letecké jednotky se na něm trvale rozmístily od roku 1925 (Československá armáda, ©2022).

Po podpisu dohody o odsunu sovětských vojsk z Československa v roce 1990, převzala rozsáhlý areál milovického letiště československá armáda. Využití areálu letiště bylo mnohokrát diskutováno, bylo uvažováno o mnoha variantách zprovoznění. Avšak vysoké náklady na rekonstrukci, provoz i údržbu zapříčinily zrušení Vojenského újezdu Mladá k poslednímu dni roku 1991 na základě usnesení vlády a území bylo předáno do civilní správy (Vojenské-prostory.cz, ©2022).

Prostor byl od roku 1995 částečně využíván menšími aerokluby, které zde našly úkryt pro svá letadla. Častými návštěvníky byli motorkáři a vyznaváci tuningu aut. Prostor se díky dlouhodobé devastaci bez jakékoliv organizované údržby stal nebezpečným, nejen kvůli stavu vozovky a drah, ale také pro nedodržování bezpečnostních pravidel leteckého provozu na přistávací dráze (ibid).

V roce 2001 byl celý prostor letiště asanován, a jako technická památka zde zůstal jeden ÚI¹¹. Areál letiště je tak možno využívat pro pořádání různorodých akcí, srazů a festivalů jako je právě drum & bass festival Let It Roll.

Současně se také část bývalého výcvikového prostoru Milovice, nacházející se mezi městy Milovice a Benátky nad Jizerou, stala v roce 2015 Přírodní rezervací Milovice, kde na více než 350 hektarech vznikla rezervace velkých kopytníků. Díky historii oblasti a jejímu vojenskému využití a v zásadě rozrušování krajiny, zůstaly zachovány podmínky pro život ekosystémových inženýrů, tzv. spásačů a na velkých stepích se tu prohání více než stovka zubrů, divokých koní a praturů (Česká krajina, ©2022).

4.3. Historie festivalu Let It Roll

Festival Let It Roll se zrodil na počátku milénia, kdy se v ČR zformovala scéna drum & bass. První LIR se uskutečnil v bývalém pražském klubu Mlejn v roce 2002 a v následujících letech se díky úspěchu přesouval do větších prostor (např. Klub Abaton, hala Harfa). Původně měl LIR rozměry klubové akce pro 500 lidí, s postupem času a rostoucí oblibě akce uskotečňované ve velkých pražských továrních halách se první open air festival Let it Roll odehrál v areálu pískovny Oplatil ve Starých Žďánicích u Pardubic v roce 2008. Festivalové premiéry přelomového ročníku LIR se účastnilo téměř 3 000 návštěvníků a každým rokem se jejich počet značně zvyšoval. V letech 2011 a 2012 dosáhl již hranice 7 000 návštěvníků (LIR, ©2022).

V roce 2013 se pro svou úspěšnost přesunul festival do Benešova u Prahy. Narůstal nejen počet účastníků (návštěvnost poprvé překročila hranici 15 000 návštěvníků), ale také se změnila a vyvíjela koncepce festivalu, obří futuristické stage dnes již pravidelná letní „*Opening Show*“, jsou nedílnou součástí festivalu. Během několika let se z jediného drum & bass festivalu LIR stal největší festival světa svého druhu, který navštěvují desetitisíce nadšenců z celého světa (ibid).

V roce 2015 se festival přestěhoval do prostor bývalého vojenského letiště Boží Dar v Milovicích přibližně 40 km od Prahy. Na přání návštěvníků byl poprvé festival třídní a účastnila se jej téměř polovina zahraničních návštěvníků z více než 46 zemí. V následujícím roce překročila návštěvností dokonce hranici 25 000 účastníků. V roce 2018 už návštěvnost pokořila hranici 30 000 návštěvníků (ibid).

¹¹ ÚI označuje zodolněný úkryt letadla.

Obrázek 11 Let It Roll (LIR, ©2022)

V roce 2020 bylo třeba kvůli Covid-19 odložit letní festival na následující rok, a pořadatelé tedy v tomto roce uspořádali skromnější dvoudenní akci „*The Renegade Festival*“ v mezích dovolujících dodržení přísných hygienických opatření, jež se konala v Mlékojedech. Zrušení letních festivalů tak dopadlo nejen na organizátory a umělce, ale též na další odvětví. Konkrétně lze zmínit výrobce vratných kelímků, živnostníky zajišťující stánky s občerstvením. V době nejpřísnějších restrikcí musely firmy zastavit výrobu, uzavřít provozy, skladová a distribuční centra.

Ohromné ekonomické ztráty na jedné straně a výrazné snížení ekologické stopy na straně druhé, tak představují určité dilema. V pandemické době totiž celkově, z důvodu útlumu hospodářské činnosti a mobility lidí, došlo ke snížení znečištění ŽP.

V roce 2020 v meziročním srovnání výrazně poklesly emise všech sledovaných znečišťujících látek a skleníkových plynů z dopravy. Za výrazné průměrné a dlouhodobé poklesy znečištění, například poklesy emisí znečišťujících látek, zejména oxidů dusíku, oxidu siřičitého, amoniaku, prachových částic a dalších, stojí právě pandemický rok 2020.

V následujícím roce byla uspořádána odlehčená dvoudenní verze festivalu LIR pro skalní fanoušky, kterých se na milovickém letišti sešlo 7 tisíc. V roce 2022 se LIR uskutečnil ve dnech 4. až 7. 8. Vstupenky na festival byly vyprodány již týden před samotným konáním festivalu, který v roce 2022 navštívilo téměř 30 000 fanoušků.

Obrázek 12 Letiště Boží Dar den před započítím LIR 2022 (Autor: Petr Klápště, dne: 03. 08. 2022)

4.4. Environmentálně odpovědný vývoj festivalu Let It Roll

Značka Let It Roll není jen letní festival, ale také předfestivalové doprovodné akce. Obrovské stage každoročně hostí stovky českých i zahraničních DJs, kteří se aktuálně pohybují na drum & bass scéně. Součástí festivalu jsou výpravné opening shows, nabitý doprovodný program, ale i zájem o environmentálně odpovědné chování pořadatelů i účastníků. Festival je znám svojí originalitou designu pódíí, extravagantními světelnými efekty a nepřekonatelnou atmosférou.

Festivalová značka LIR pronikla i do zahraničí. Halové akce Let It Roll On Tour se uskutečnily v Maďarsku, Polsku, Rakousku a Slovensku. Klubové akce Let It Roll Warm Up se odehrály v Anglii, Francii, Holandsku, Itálii, Kolumbii, Německu, Norsku, Portugalsku, Slovinsku a Švýcarsku (LIR, ©2022).

Festival si díky své oblíbenosti mezi fanoušky získal mnohá ocenění, např. DRUM & BASS ARENA AWARDS 2014 – 2019, CZECH & SLOVAK DNB AWARDS 2007 – 2019, DRUM & BASS ARENA AWARDS 2020 (ibid).

Snaha a činnost festivalu v environmentální oblasti je obsažena v projektu „*Rollin' Green*“. Projekt se zabývá snižováním ekologické stopy festivalu a co nejvyšší ochranou ŽP před samotným zahájením festivalu, v jeho průběhu i po jeho skončení. Součástí projektu je také „*Rollin' Green Point*“ (RGP), kde se návštěvníci mohou informovat a aktivitách projektu, jeho úspěšnosti. Dále je možné zúčastnit se různých

workshopů pořádaných RGP, který se snaží také o edukaci návštěvníků v oblasti nakládání s odpady v rámci festivalu a environmentálně odpovědného chování vůbec.

Festival svoji environmentálně odpovědnou činnost zaměřuje na několik oblastí. Jednou z těchto činností je snaha o vyloučení odpadu a jeho třídění. Během festivalu se za pouhé 3 dny vytvoří až 80 tun odpadu. Cílem festivalu je toto číslo plynule snižovat díky osvětě a aktivní spolupráci návštěvníků. V rámci festivalu jsou pro návštěvníky k dispozici nádoby na separaci bioodpadu, hliníku, papíru a plastu. Stánkařům jsou určeny také nádoby na gastroodpad a použitý olej z vaření. Objem jednorázových plastů se snižuje používáním opakovaně užívaných kelímků NICK-NACK; zároveň se zde nepoužívají plastové příbory, brčka ani tácky. Místo jednorázových talířů jsou využívány biorozložitelné talíře z palmových listů, které jsou plně kompostovatelné (ibid).

V rámci festivalu LIR je, ve spolupráci se společností Augiášův chlív, přímo v areálu festivalu umístěna od roku 2021 třídící linka, kde se svezenny odpad okamžitě třídí a putuje dál k dalšímu zpracování. Bioodpad a gastroodpad je možno zpracovat dvěma způsoby, v kompostárně či v bioplynové stanici. Papír, plast a kov se řadí mezi odpad, který se zpracovává ve specializovaných podnicích, které jej nabízí k dalšímu využití. Použitý stolní olej od stánkařů je soustředěn do speciálních nádob a následně předán ke zpracování specializované firmě.

Na festivalu jsou využívány k propagaci PVC bannery, z nichž některé použité je možno využít k výrobě upcyklovaných produktů, který LIR distribuuje na svém eshopu (ibid).

Mezi častý a běžný odpad po skončení festivalu patří nafukovací matrace, altánky a přístřešky a také stany a spacáky, které je možné po odevzdání účastníky na info stánek dále využít, zvláště jsou-li v dobrém stavu. LIR je v podobě festivalového daru předává sociálním zařízením Armády spásy (ibid).

Dlouhodobou aktivní snahou festivalu je snížení uhlíkové stopy, jež se počítá jako množství skleníkových plynů, které se uvolní do ovzduší při určité lidské aktivitě. Lidské aktivity spojené s festivalem jsou v zásadní míře jízda autem, let letadlem, spotřeba elektrické energie a další. V rámci festivalu je zajištěna hromadná doprava do areálu konání festivalu tzv. „*shuttle busy*“, a v areálu je dokonce umístěna půjčovna kol. V rámci vysoké návštěvnosti z řad zahraničních fanoušků je z velké části

využívána také letecká doprava. Při nákupu letenek pro zahraniční účinkující přispívá festival na tzv. offsetovou kompenzaci¹².

Pro festival je nedílnou součástí také voda a její zajištění v dostatečném množství a kvalitě. Z důvodů jejího nedostatku v místě konání se musí na letišti u Milovic pitná voda dovážet v cisternách. Velkou snahou pořadatelů je zajištění důsledného užívání a co největších úspor vody během festivalu. V roce 2022 byly instalovány do areálu letiště rozvody užitkové vody. Samotná doprava vody cisternami je totiž nejen velmi ekonomicky, ale také environmentálně náročná. V rámci šetření vodou byly na festivalu také postupně zavedeny kohouty s časovačem, jež zajišťuje jejich automatické vypnutí. Pro rok 2023 festival plánuje další aktivity spojené se snížením své vodní stopy.

¹² Offsetová kompenzace – vyrovnání vytvořeného množství skleníkových plynů vypuštěných do ovzduší např. podporou zdrojů obnovitelné energie (soláry, větrníky, biomasa) nebo financováním výsadbových aktivit (CI2, o.p.s., ©2022).

5. METODIKA

Praktická část diplomové práce se zabývala návrhem a vlastní realizací eko-kempu na festivalu LIR. Ve spolupráci s organizátory festivalu LIR byl navržen eko-kemp, který byl součástí klasického kempu, jehož sektor byl ohraničen odlišnou páskou. Vlastní monitoring byl realizován ve dnech 4. až 7. srpna 2022. Monitoring byl prováděn po celou dobu trvání festivalu, přibližně od 8.30 do 19.00 hod., kdy se opět většina ubytovaných odebírala k hudební produkci. Monitoring byl zaměřen na hodnocení údržby čistoty okolí stanů, třídění odpadu a dodržování klidové zóny.

Pro diplomovou práci byly využity údaje získané dotazníkovým šetřením mezi účastníky festivalu realizovaným Centrem pro otázky životního prostředí, Univerzity Karlovy (COŽP UK) v rámci projektu Rolling Waste (ev.č. TL03000329, finanční podpora TAČR), do kterého byla cíleně pro účely této diplomové práce připravena a vložena část týkající se eko-kempování. Současně byla využita data poskytnutá pořadatelem festivalu, společností Beatworx, a ostatních společností podílejících se na provozu festivalu (zejména Augiášův chlív). Dále byly využity údaje získané anketním šetřením v rámci 5 dalších českých letních festivalů (Brutal Assault, Metronome, Mighty Sounds, Rock for People a Votvírák) uskutečněným pracovníky Fakulty životního prostředí (FŽP), ČZU v Praze, také pro účely řešení výše zmíněného projektu.

Analýzy dat zpracované k praktické části diplomové práce byly vypracovány v programu Microsoft Excel 2013 (Microsoft, USA). Tento program byl využit pro zpracování dat z dotazníkového a anketního šetření a vyhotovení veškerých tabulek a grafů.

V rámci diplomové práce byly autorkou práce stanoveny hypotézy, které reflektují problematiku eko-kempování na letních festivalech a vychází z analýzy a monitoringu festivalu LIR 2022:

H1: Eko-kempování je jednoduchý způsob motivace pro odpovědné chování ubytovaných v rámci festivalového kempu.

H2: Uživatelé eko-kempu respektují zásady šetrného chování vůči ŽP.

H3: Podíl účastníků mající zájem o eko-kempování z celkového počtu ubytovaných v kempech je malý.

5.1. Struktura dotazníku

Dotazníkové šetření na LIR probíhalo formou osobních rozhovorů tazatelů s účastníky festivalu za pomoci naprogramovaného dotazníku na tabletu, který měl u sebe každý z tazatelů. Tazatelů bylo v terénu celkem 33 a sběr dat probíhal po celou dobu trvání festivalu. Pro účely výzkumu bylo nasbíráno celkem 1015 pozorování. Z těchto pozorování byly vyřazeny odmítnuté rozhovory, nedokončené dotazníky a dotazníky vyplněné extrémně rychle (pod 48% mediánu délky vyplnění dotazníku zvláště pro respondenty z ČR a další země). Celkový počet platných dotazníků byl 825 (Zvěřinová a kol., 2022). Vzor dotazníku je uveden v příloze č. 1.

Součástí dotazníku byly otázky směřující ke zjištění zájmu o eko-kemp a spokojenost se stávajícím eko-kempem. Jak již bylo uvedeno výše, tyto otázky byly připraveny v rámci diplomové práce, a byly po dohodě s pracovníky COŽP UK vloženy do jednoho dotazníku, aby se předešlo duplicitnímu dotazování účastníků festivalu. Kromě dotazů na problematiku eko-kempování byly v dotazníku řešeny další oblasti, kterými byla identifikace účastníků, jejich bariéry a motivy třídění odpadu a šetrnému nakládání s vodami. Poslední skupina kladených otázek se věnovala informovanosti o ekologických kampaních v rámci festivalu LIR a způsobu dopravy na festival.

V různých úrovních dotazníku se podle odpovědí filtrovaly další otázky, na které ještě účastník odpovídal. Dotazník měl celkem 50 otázek (včetně podotázek a doplňujících otázek), které byly vytvořeny takto:

- uzavřené výběrové otázky s jednou odpovědí – respondentovi bylo nabídnuto několik možných odpovědí, vybral si pouze jednu z uvedených možností;
- uzavřené výběrové otázky s více odpověďmi – respondentovi bylo nabídnuto více možných odpovědí, které se nejvíce blíží jeho názoru;
- polouzavřené výběrové otázky – respondentovi bylo umožněno volit z několika možných variant uzavřené otázky a zároveň byla přidána varianta odpovědi „jiné“, která je vlastně otevřenou otázkou a umožnila respondentovi volně vyjádřit svůj názor.

Respondenti odpovídali na otázky kladené tazateli, který je pečlivě zaznamenával. U mnoha otázek byly využity karty s možnostmi odpovědí, pro usnadnění dotazování. Nabízené odpovědi byly typu „*velmi nespokojen/a*“, „*spíše nespokojen/a*“, „*ani spokojen/a*“, „*ani nespokojen/a*“, „*spíše spokojen/a*“, „*velmi spokojen/a*“. Na otázky

s možností více odpovědí nechal tazatel respondenta nejdříve odpovědět, zaškrtnl pak zvolené odpovědi nebo doplnil odpověď do kolonky „jiné“.

Část dotazníkového šetření týkajícího se eko-kempování měla za cíl zhodnotit kvality a možnosti eko-kempu, který zde byl pro LIR 2022 vytvořen. Respondenti měli možnost se vyjádřit k jeho umístění, velikosti, počtu nádob na tříděný odpad, k chování ostatních ubytovaných a zhodnotit jeho kvality. V neposlední řadě měli vyjádřit pak případný zájem o eko-kemp na dalších ročních festivalu.

5.2. Struktura ankety

Anketní šetření probíhalo na vybraných českých hudebních festivalech. Otázky byly součástí ankety, která byla vytvořena pro účely sběru informací v rámci výše zmíněného projektu a vybraných bakalářských a diplomových pracích, aby se předešlo duplicitnímu dotazování.

Anketa se skládala z uzavřených výběrových otázek s jednou odpovědí, uzavřených výběrových otázek s více odpověďmi a polootevřených výběrových otázek s více odpověďmi a možností vlastního vyjádření. Součástí ankety byla také identifikace respondenta v rámci jeho pohlaví, věkové kategorie a velikost bydliště podle počtu obyvatel.

Pro účely této diplomové práce byly zpracovány dotazy 1-3 a 9-11 . Vzor anketního formuláře včetně zmíněných otázek se nachází v příloze č. 2.

Anketní šetření bylo uskutečněné na 5 hudebních festivalech, konkrétně proběhlo na Brutal Assault od 9. do 14. 8. 2022, Metronome Prague od 24. do 25. 6. 2022, Mighty Sounds od 8. do 10. 7. 2022, Rock for People od 15. do 18. 6. 2022 a na festivalu Votvírák od 10. do 12. 6. 2022. Celkem bylo nasbíráno 141 dotazníků. Anketní šetření v rámci výše uvedených festivalů mělo za cíl zhodnotit zda a za jakých podmínek by byli respondenti ochotni se ubytovat v eko-kempu, kdyby jej výhledově daný festival nabízel, co by pro ně bylo vhodnou motivací, aby jej využili, a jaké ideální zásady by se měly v eko-kempu dodržovat.

5.3. Struktura online šetření

Ve spolupráci s festivalovou asociací Festas bylo provedeno online šetření mezi organizátory členských hudebních festivalů. Vzor online dotazníku je uveden v příloze č. 3.

Festivalová hudební asociace Festas je organizací, jež vznikla primárně za účelem jednotné komunikace se státní správou, možností podílet se na tvorbě legislativy týkající se právě hudebních festivalů a jejich organizátorů a zároveň tak poskytovat záštitu členským festivalům v dalších oblastech, například také ekologie (Festas, ©2022). V současnosti má asociace 29 členů: Beats for Love, Benátská!, Brutal Assault, Colours of Ostrava, Czech Music Crossroads, Festival v Ulicích, Hradý CZ, Chodrockfest, Imagination, Festival Kefír, Let It Roll, Masters of Rock, Metalfest Open Air, Metronome Festival Prague, Mighty Sounds, MikuLOVE, Mladí ladí jazz, Nouvelle Prague, Pekelný ostrov, Přeštěnice, Rock for People, Sázavafest, Slovácké léto, Svojšice, Sweetnsen Fest, Štěrkovna Open Music, United Islands of Prague, Vizovické Trnkobraní, Vysmáté léto.

Šetření se týkalo postoje organizátorů ke zřízení eko-kempu na jejich festivalu a skládalo se z uzavřených výběrových otázek s jednou odpovědí, uzavřených výběrových otázek s více odpověďmi a také z otevřených otázek týkajících se převážně identifikace festivalu, období, kdy se koná a již proběhlo ročníků.

6. VÝSLEDKY

6.1. Návrh a realizace eko-kempu na LIR 2022

Návrh eko-kempu na LIR 2022 proběhl ve spolupráci s organizátory festivalu a zohledňoval jejich možnosti. Eko-kemp byl umístěn v rámci kempu „*Independent Camp*“, na zkoušku, jako jeden jeho sektor. Vizuálně byl od ostatních sektorů kempu oddělen barevně odlišnou páskou. Independent kemp byl pro orientaci ubytovaných rozdělen do sektorů červenobílou páskou, eko-kemp byl označen páskou zelenobílou. Přibližná velikost sektoru eko-kempu byla 1 400 m². Ubytovaných bylo v eko-kempu cca 120 osob.

K eko-kempu náležela pravidla pro vstup ubytovaných, kteří se využitím eko-kempu zavazovali k respektování následujících zásad:

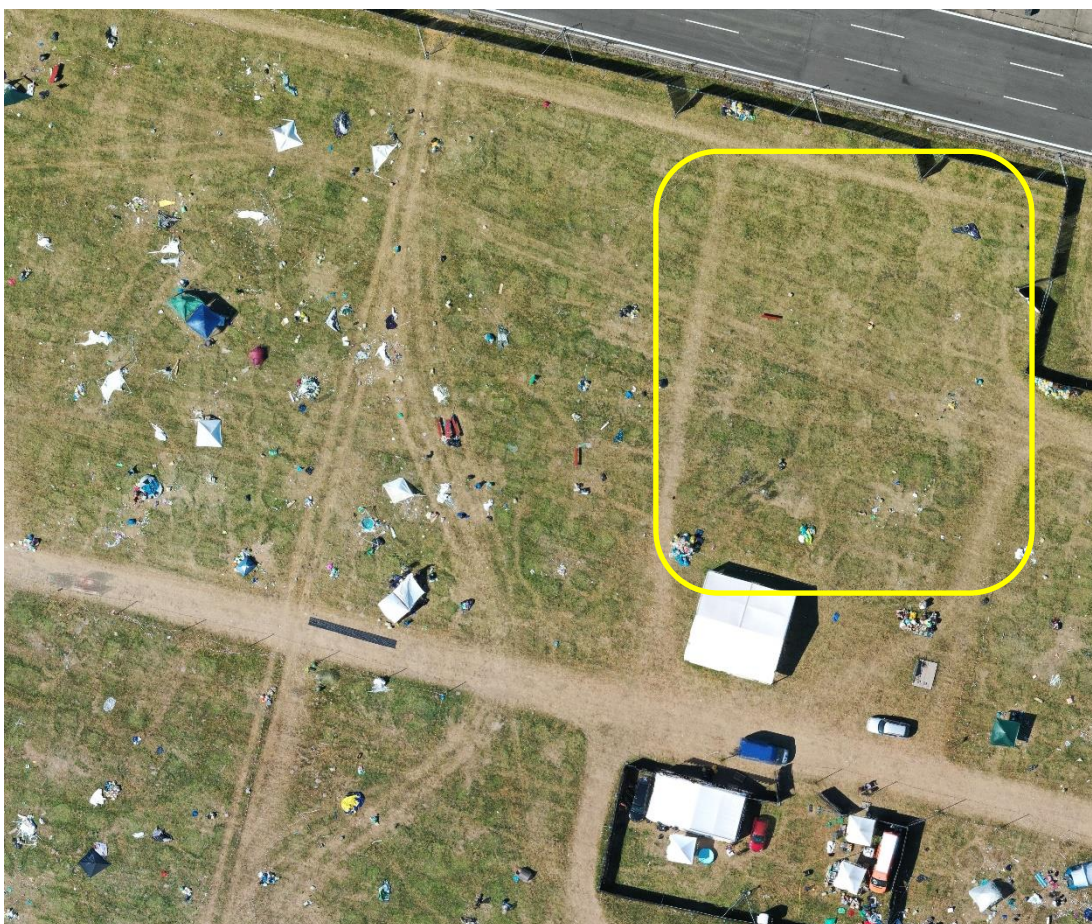
- Budu předcházet vzniku odpadů;
- Odnesu si zpět svůj stan domů a nebudu ho nechávat v kempu, nebo ho daruji pro lidi bez domova (odnesu jej na info stánek);
- Budu po sobě zodpovědně třídit odpad a vše zálohované vrátím;
- Své kempovací místo po sobě nechám uklizené;
- Při hygieně šetřím a neplýtvám vodou;
- Udržuji své kempovací místo a jeho okolí čisté;
- Budu respektovat všechny své spolu ECO kempery;
- Užiji si srandu, hudbu a tanec na festivalu.

Obrázek 13 Plán areálu LIR 2022 s vyznačením umístění eko-kempu (LIR, 2023)

Eko-kemp svým ubytovaným dále nabízel:

- Více nádob na třídění odpadu;
- Nádobky na BIO odpad;
- Rozložitelné pytlíky na zbytky jídla do bio odpadu zdarma;
- Čistější a hezčí kemp s ekologicky smýšlejícími kempy.

Obrázek 14 Umístění eko-kempu v rámci Independent Camp zachyceno po skončení festivalu (vlastní zpracování podle Autor: Petr Klápště, dne: 07. 08. 2022)

V eko-kempu se nacházel větší počet „*recycling pointů*“ než ve zbylých kempech festivalu. Součástí recycling pointu byla nádoba na plast, hliník, bioodpad a směsný odpad.

V průběhu festivalu v rámci vlastního monitoringu bylo autorkou práce sledováno a dokumentováno dodržování zásad eko-kempu, tedy třídění odpadu a udržování kempovacích míst ubytovaných v čistotě.

Po ukončení festivalu byl zhodnocen stav plochy eko-kempu po opuštění účastníky a stav nádob na tříděný odpad.

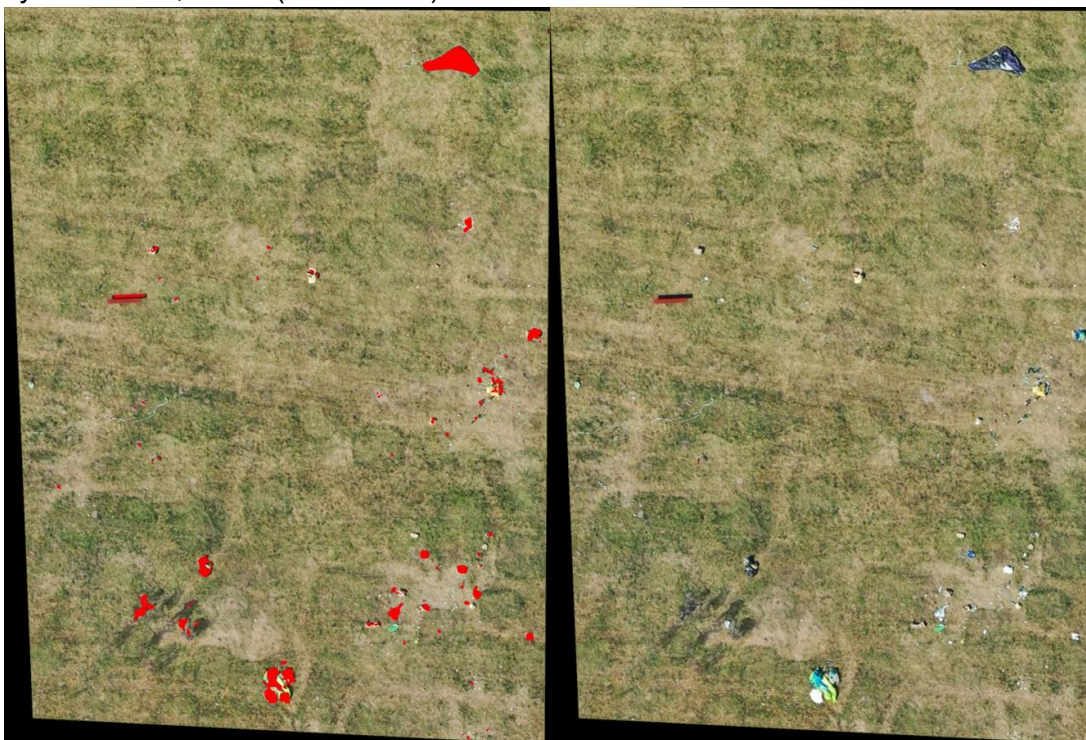

Obrázek 15 Stav plochy eko-kempu po ukončení festivalu

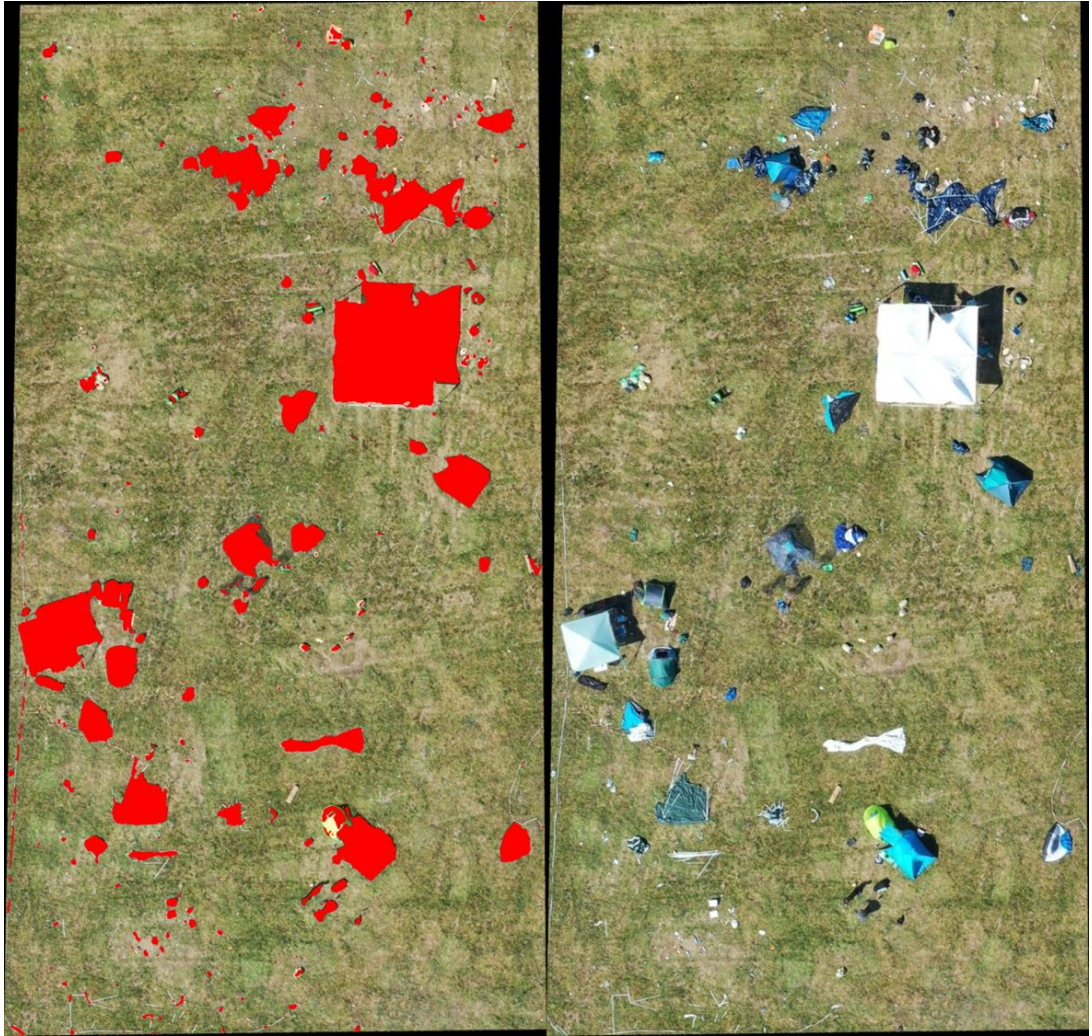

Obrázek 16 Stav recycling pointu v eko-kempu po ukončení festivalu

Sledovaná plocha eko-kempu vykazovala po skončení festivalu pouze 0,817 % plochy zanesené odpadem (obrázek 17) v porovnání s nejzanesenější plochou Independent kempu po skončení festivalu, kde celkový littering plochy odpadem byl vyčíslen na 8,707 % (obrázek 18).

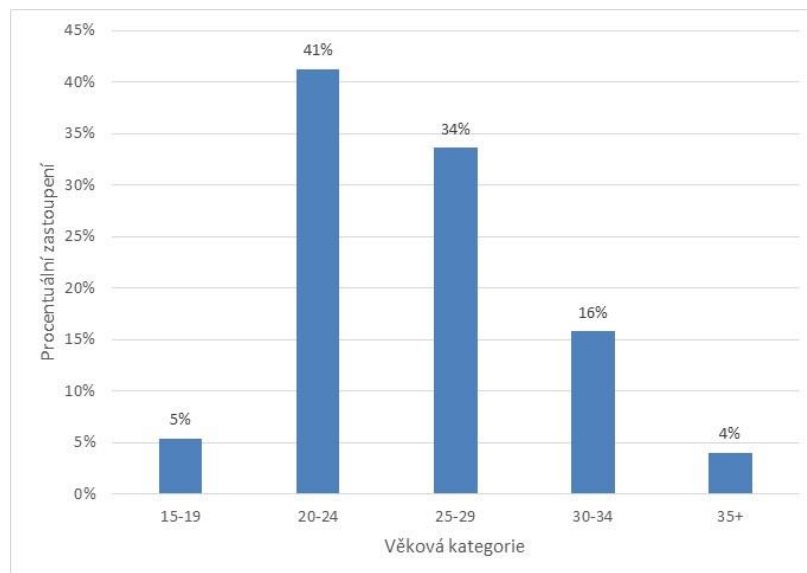
Obrázek 17 Littering plochy eko-kempu po skončení LIR 2022 (Autor: Petr Klápště, Analýza ImageJ: Přemysl Král)

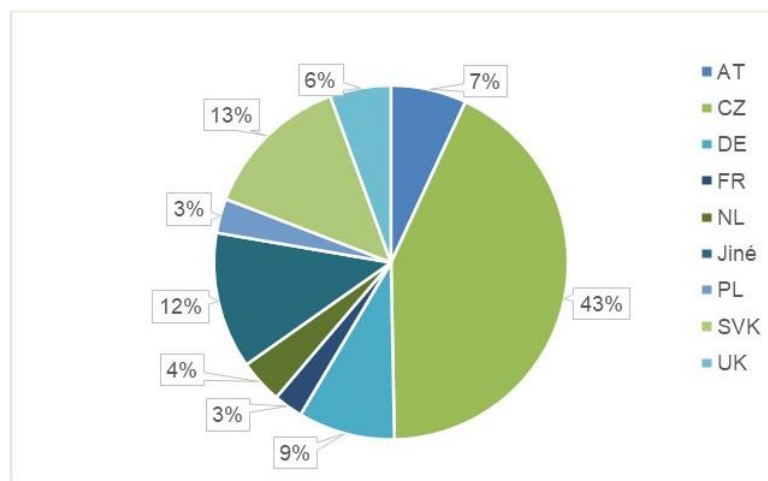
Obrázek 18 Stav nejznečištěnější plochy Independent kempu po skončení LIR 2022 (Autor: Petr Klápště, analýza ImageJ: Přemysl Král)

6.2. Výsledky dotazníkového šetření

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 63 % mužů a 36 % žen. Ze 41 % jich bylo ve věkové kategorii 20-24 let a 34 % ve věku 25-29 let. Z dotazovaných bylo 43 % české národnosti, zbylých 57 % bylo zahraničních návštěvníků. 65 % dotazovaných žilo v městské oblasti, 20 % v příměstské oblasti a 15 % dotazovaných žilo na venkově.

Obrázek 19 Zastoupení věkových kategorií na festivalu LIR 2022 (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

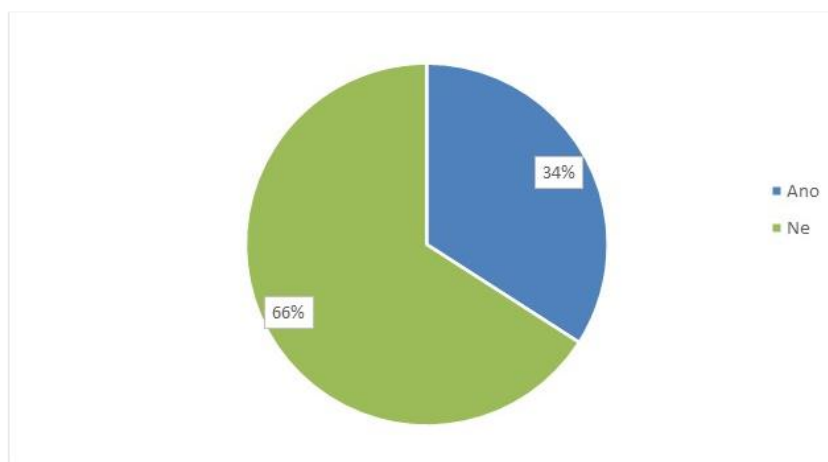
Obrázek 20 Rozdělení respondentů podle národnosti (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

Z českých dotazovaných účastníků, kterých bylo 349, přijelo na festival nejvíce účastníků z kraje Praha 28 %, dále 13 % ze Středočeského kraje a 13 % z Královéhradeckého kraje. 50 % českých dotazovaných dosáhlo vyššího středního vzdělání, 25 % bakalářského titulu a 12 % magisterského titulu. V současné chvíli

bylo 60 % z dotazovaných zaměstnaných, 27 % bylo studentů, 8 % OSVČ, 4 % nezaměstnaných či hledající práci. 32 % z celkového počtu dotazovaných neuvedlo celkový čistý příjem domácnosti. 68 % z dotazovaných uvedlo příjem domácnosti ze všech zdrojů po odečtení daní a odvodů.

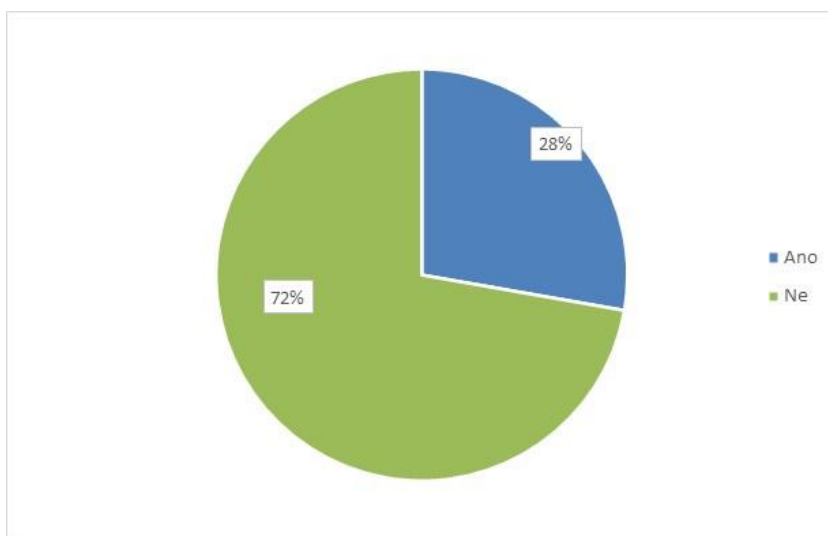
V rámci dotazníkového šetření uskutečněného na LIR 2022 byly pro účely diplomové práce důležité otázky týkající se nově nabízeného eko-kempu.

První otázkou bylo zjišťováno, zda účastníci festivalu vůbec vědí o možnosti ubytovat se na letošním festivalu v eko-kempu. O této možnosti vědělo 34 % dotazovaných, ze 719 osob, které na tuto otázku odpověděly.

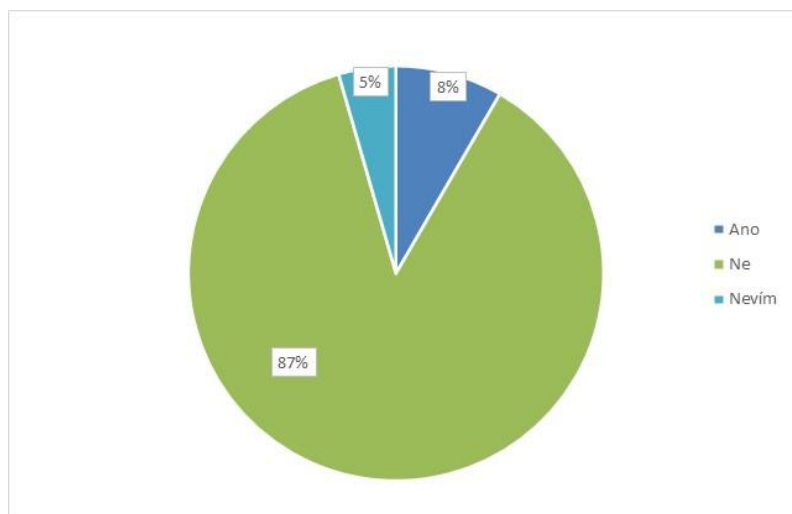
Obrázek 21 Povědomí respondentů o možnosti se ubytovat v eko-kempu (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

O zásadách eko-kempu se informovalo celkem 28% z 317 dotazovaných respondentů, kteří projevili zájem o eko-kemp.

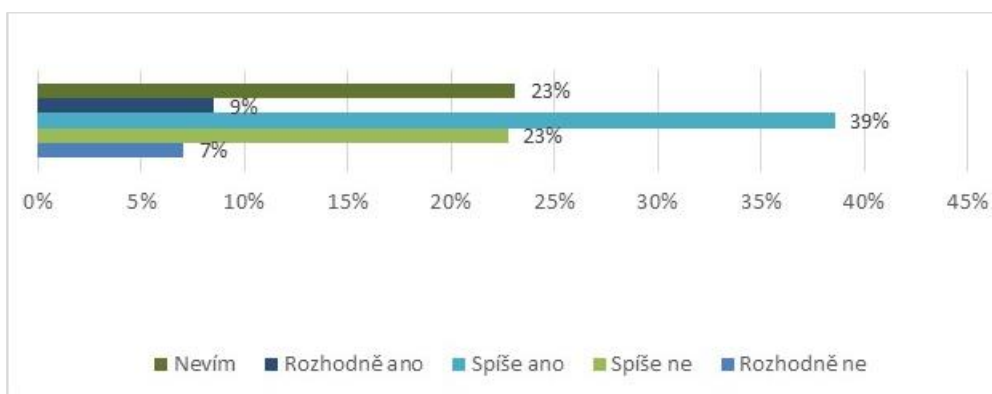
Obrázek 22 Informovanost účastníků o zásadách eko-kempu na LIR (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

Podle odpovědí dotazovaných (695) si bylo jisto svým ubytováním v eko-kempu 8 % respondentů, celých 87 % v eko-kempu ubytováno nebylo a 5 % si nebylo jisto, kde vlastně bydlí.

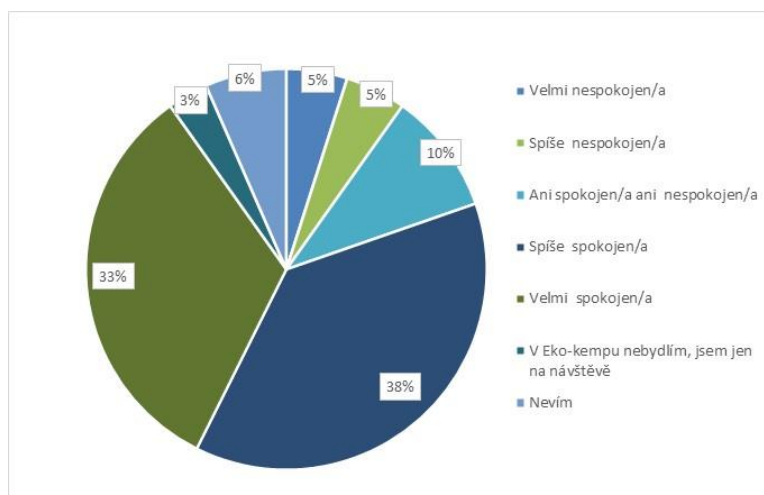
Obrázek 23 Procentuální zastoupení ubytovaných v eko-kempu (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

Možnost ubytování v eko-kempu by dle odpovědí v příštím roce zvolilo 9 % z celkového počtu respondentů (822), 39 % by volilo spíše ano. Naopak 7 % bylo rozhodně proti a 23 % si není jisto nebo spíše této volby nevyužije.

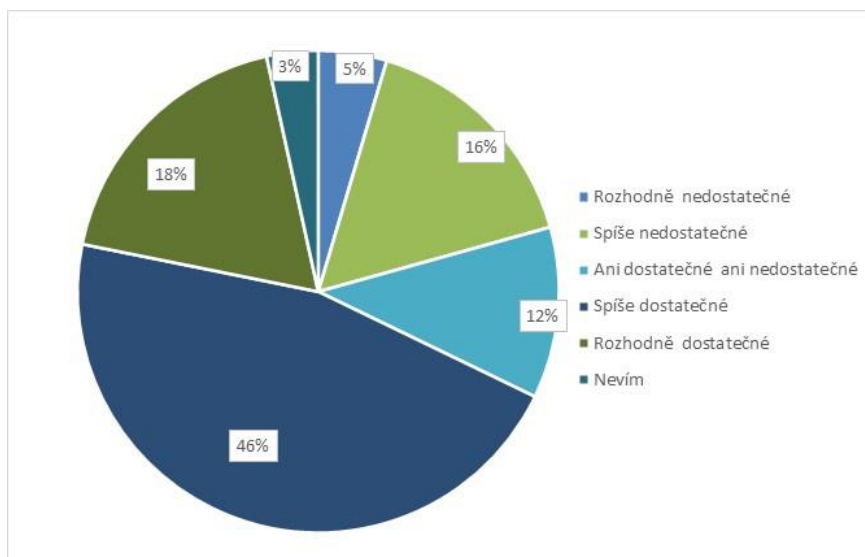
Obrázek 24 Volba možnosti ubytování se v eko-kempu v příštím roce (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

Následující graf zobrazuje odpovědi 61 dotazovaných, jež měli možnost vyjádřit se ke spokojenosti s ubytováním v eko-kempu na LIR v roce 2022. 33 % respondentů bylo velmi spokojeno, 38 % spíše spokojeno a 10 % nemělo vyhraněný názor.

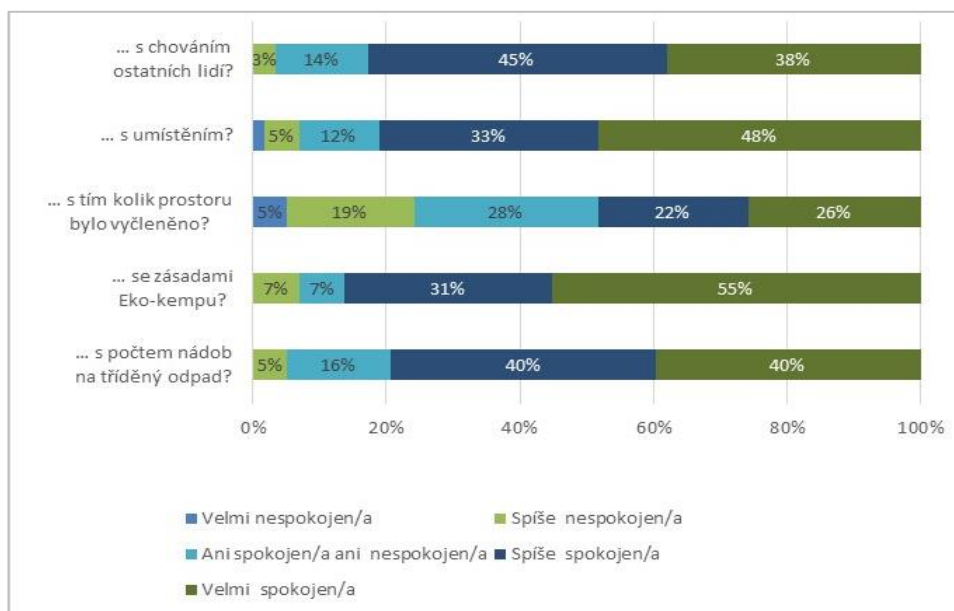
Obrázek 25 Spokojenost respondentů s ubytováním v eko-kempu (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

Podle respondentů zajímavějších se o zásady eko-kempu (87) byly zásady eko-kempu nastavené v roce 2022 ze 46 % spíše dostatečné, pro 18 % dotazovaných rozhodně dostatečné a naopak celých 16 % účastníků se domnívalo, že jsou zcela nedostatečné.

Obrázek 26 Dostatečnost/nedostatečnost zásad eko-kempu pro snížení dopadů kempování festivalu LIR na ŽP (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

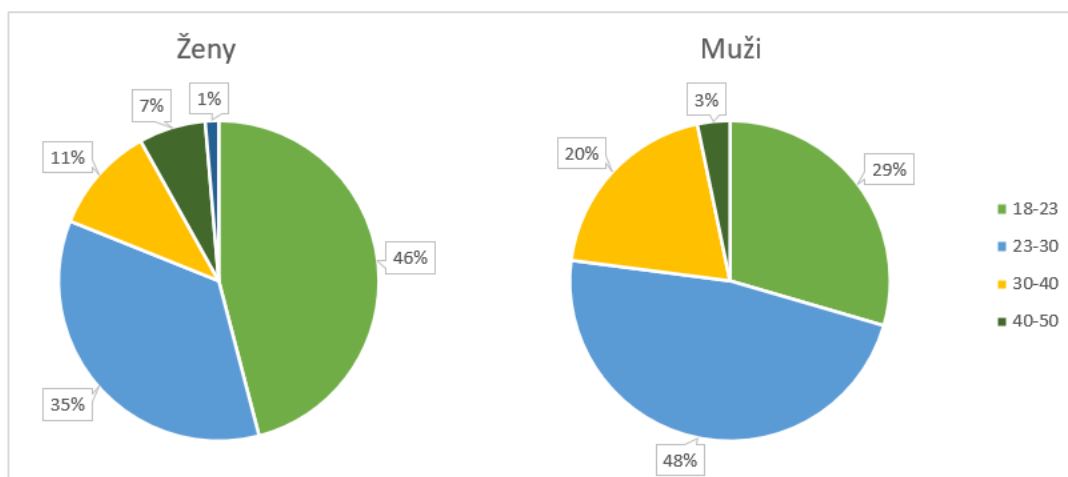
Spokojenost dotazovaných ubytovaných v eko-kempu (58) se sousedy byla ze 45 % spíše spokojena a ze 38 % velmi spokojena. Umístění eko-kempu naplnilo očekávání 48 % respondentů a spíše spokojeno 33 % odpovídajících. S velikostí prostoru bylo velmi spokojeno 26 %, 22 % bylo spíše spokojeno, 28 % si nebylo jisto svou spokojeností a 19 % bylo spíše nespokojeno, 5 % bylo velmi nespokojeno. S počtem nádob na tříděný odpad bylo velmi spokojeno 40 %, 40 % spíše spokojeno, 16 % si nebylo jisto svou spokojeností a 5 % bylo velmi nespokojeno.

Obrázek 27 Spokojenost respondentů v rámci eko-kempu (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)

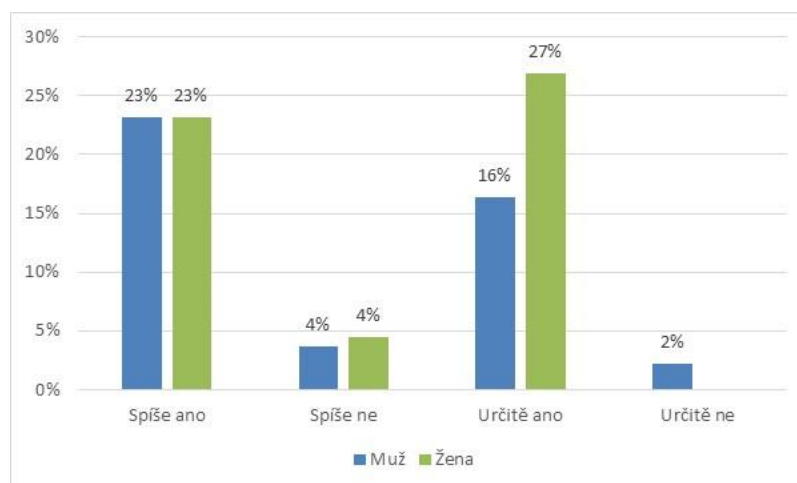
6.3. Výsledky anketního šetření

Anketního šetření se z celkového počtu 141 dotazovaných zúčastnilo 44 % mužů, 54 % žen a 2 % zúčastněných neuvedlo své pohlaví. Nejvíce respondentů dosahovalo věkového rozmezí 18-23 let (39 %) a 23-30 let (40 %). Věková kategorie 30-40 let byla zastoupena 14 %, 40-50 let 5 % a kategorie 50+ pak pouze 1 %. Následující grafy zobrazují věkové kategorie rozdělené podle pohlaví.

Obrázek 28 Věkové kategorie respondentů ženského pohlaví zastoupených v anketním šetření

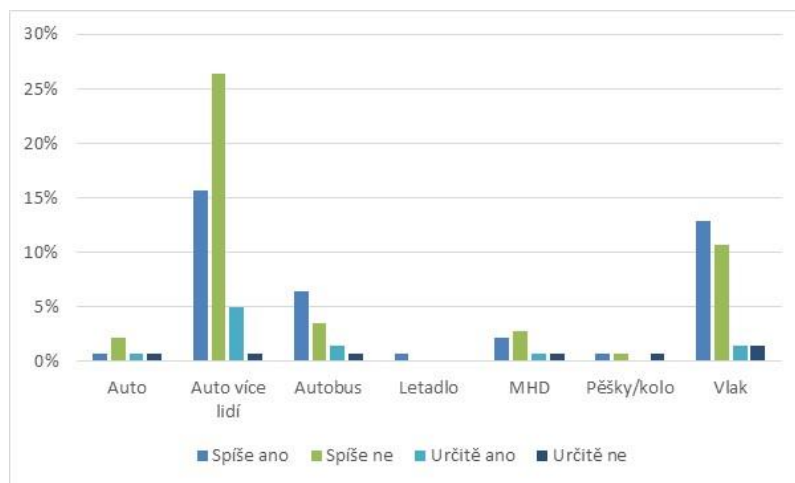
Podle vyhodnocení anketního šetření projevuje zájem o dopady festivalu na životní prostředí téměř 90 % dotazovaných, 8 % se spíše nezajímá a celá 3 % nemají zcela žádný zájem o dopady festivalu na ŽP. Z následujícího grafu je pak také patrné, jaký rozdíl se v zájmu o dopady festivalu projevuje podle pohlaví. Vyobrazené výsledky ukazují, že určitě se o ŽP zajímá 27 % dotázaných žen a 16 % dotázaných mužů. Spíše ano odpovědělo stejné procentuální zastoupení mužů i žen, a to 23 %. Spíše ne odpovědělo stejné procentuální zastoupení mužů i žen, a to 4 %. Pozitivním výsledkem je také jen nepatrný nezájem o dopady na ŽP u obou pohlaví.

Obrázek 29 Zájem o dopady festivalu na ŽP podle pohlaví

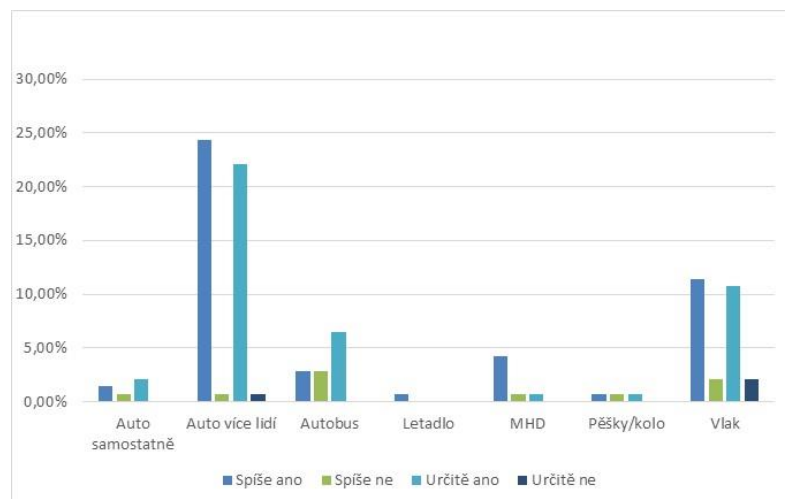
Největší zájem o dopady navštíveného festivalu projevily ženy ve věkové kategorii 18 – 30 let. Obdobný trend je patrný i u mužů. Podrobněji zachycují výsledky grafy přílohy č. 3.

Způsobů využití dopravy na festival je mnoho, 42 % dotázaných využilo k dopravě na festival spolujízdu osobním automobilem ve více lidech, 29 % využilo služeb vlaku a 13 % dotázaných použilo autobus. Podle lokace festivalu bylo také možné počítat i městskou hromadnou dopravu (MHD), kolem či dostavení se na festoval pěšky. Z následujícího grafu je patrné, jaký mají respondenti zájem o dopady své využití dopravy. Ženy ve věkové kategorii 18 až 30 let využily k dopravě na festival nejčastěji spolujízdu osobním automobilem, autobus a vlak. Muži ve stejné věkové kategorii využívali nejčastěji spolujízdu autem a dopravu vlakem. Nejčastěji se samostatně autem dopravovali muži ve věkové kategorii 23 až 30 let, jak popisují grafy přílohy č. 4.

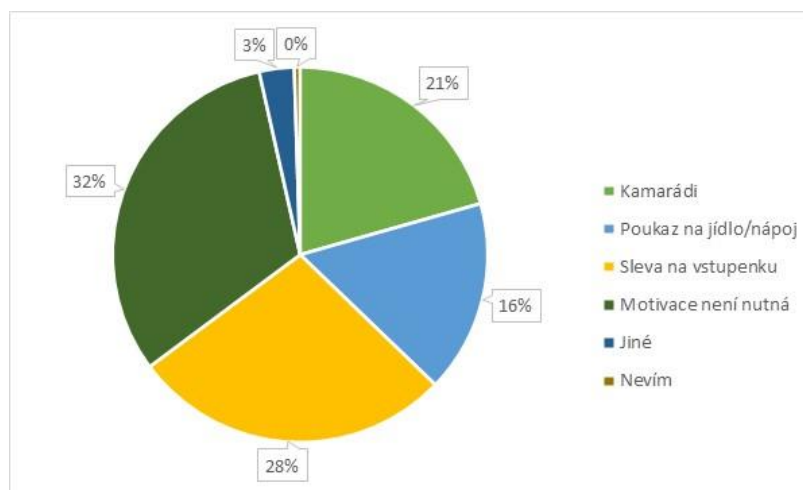
Obrázek 30 Způsob využití dopravy zobrazující zájem o dopady na ŽP

Environmentální dopady samotné dopravy si uvědomuje a má potřebu řešit 48 % respondentů, 39 % se o dané dopady spíše nezajímá a celých 5 % environmentální dopady dopravy nezajímají vůbec. Grafy v příloze č. 5 zobrazují, že nejnižší zájem o dopady použité dopravy projevili ženy a muži ve věku od 18 do 30 let využívající k dopravě na festival spolujízdu osobním automobilem. Obecně se o dopady dopravy na ŽP více zajímají ženy než muži. Následující graf zobrazuje zájem dotázaných o dopady dopravy podle způsobu využití dopravy. Trend kopíruje zájem o ŽP uvedený na předchozím grafu, o dopady dopravy se spíše zajímají lidé využívající spolujízdu a hromadné způsoby dopravy (autobus a vlak).

Obrázek 31 Zájem o environmentální dopady dopravy podle způsobu použité dopravy

Zájem o ubytování v eko-kempu, pokud by tato varianta existovala, projevilo 69 % dotázaných, 30 % se vyjádřilo nesouhlasně a 1 % by ubytování zvažilo. Preferovanou formu motivace, proč se ubytovat v eko-kempu, zobrazuje následující graf. Pro 32 % respondentů není motivace potřebná, 28 % by se nechalo přesvědčit slevou na vstupném a 21 % by využilo eko-kemp proto, že jej využívají přátelé a 16 % by motivoval poukaz na jídlo či nápoj. Jako odpověď „Jiné“ uvedli respondenti (3 %) například faktor vzdálenosti eko-kempu, touhu zažít jiný způsob kempování na vlastní kůži, víra ve větší noční klid a také fakt, že chovat se odpovědně, tedy „eko“ je moderní.

Obrázek 32 Motivace účastníků k ubytování v eko-kempu

Dobrovolně a bez nutnosti motivace by se v eko-kempu nejčastěji ubytovali muži ve věkové kategorii 23 až 30 let. Naopak nejvíce by se nechaly motivovat ženy ve věku 18 až 23 let, které by přesvědčila levnější vstupenka. Podrobněji uvádí grafy v příloze č. 7.

Jednou z motivací k ubytování v eko-kempu by se mohlo stát také vybavení eko-kempu. Jako ideální vybavení či profity eko-kempu označili respondenti nejčastěji možnost po sobě si uklidit, více nádob na tříděný odpad, každý ubytovaný si udržuje své místo, čisté okolí a také možnost zakoupit lokální potraviny z eko-chovů a eko-farem. Ženy i muži ve věkové kategorii 18 – 30 nejčastěji označili jako ideální vybavení eko-kempu více nádob na tříděný odpad a povinnosti si po sobě uklidit kempovací místo. Podrobnější rozbor ideální vybavenosti je uveden v grafech přílohy č. 6. Následující tabulka zobrazuje procentuální zastoupení nabízených možností.

Tabulka 3 Ideální vybavení a zásady dodržované v eko-kempu

Možnosti vybavení	Počet	Procenta
Při odjezdu po sobě místo uklidím	113	15%
Každý udržuje své místo i jeho okolí čisté	104	14%
Více nádob na tříděný odpad	101	14%
Nádoby na bioodpad	77	11%
Možnost zakoupit lokální potraviny z eko-chovů a eko-farem	74	10%
Možnost zapojení se do ekologických aktivit festivalu	59	8%
Prodej pitné vody	59	8%
Placené hygienické zázemí (sprchy)	54	7%
Odborné diskuze	45	6%
Dodržování nočního klidu	33	5%
Jednorázové recyklovatelné stany	4	1%
Jiné	8	1%
Celkem	731	100%

6.4. Výsledky online šetření

Z online šetření v rámci členů FESTAS bylo vyhodnoceno, s jakým zájmem a postojem se ke zřízení ekokempu staví právě organizátoři hudebních festivalů.

Ze členů asociace odpověděli na online šetření, i po urgencích, pouze organizátoři tří festivalů, a to Brutal Assault, Colours of Ostrava a LIR.

Zmíněné festivaly v současné době nabízí možnosti ubytování v kempu pro vlastní stany s možností rezervace stanové plochy, Colours of Ostrava a LIR dále nabízí stanový „hotel“ s připravenými stany se základním vybavením (karimatka/matrace, spací pytel) a LIR nabízí také kemp pro vlastní stany bez rezervovaného místa. Jediným festivalem nabízejícím ubytování v podobě eko-kempu je LIR.

Z odpovědí organizátorů LIR jasně vyplývá kladný postoj k vytvoření eko-kempu i během dalších ročníků festivalu. Představa organizátorů o ideálním festivalovém eko-kempu by byla naplněna čistějším prostředím, větším počtem nádob na tříděný odpad včetně širšího spektra pro možnost třídění odpadu a také nabídkou pro ubytované být členem environmentálně odpovědného programu festivalu a s tím spojené čerpání výhod.

Organizátoři festivalu Colours of Ostrava si dali za cíl vytvořit eko-kemp do tří let. Předpokladem pořadatelů je v rámci eko-kempu nabídnout ubytovaným rozšířené možnosti třídění odpadu, zajištění alternativních zdrojů energie a alternativní způsoby dopravy v rámci areálu (sdílená kola). Od ubytovaných v eko-kempu by festival požadoval závazek odpovědného nakládání s vodou, uvedení místa stanování do původního stavu po ukončení festivalu, ohleduplné chování k ostatním ubytovaným a dále závazek odpovědného třídění odpadu. Ideální festivalový eko-kemp si Colours of Ostrava představují jako zcela závislý pouze na udržitelných zdrojích, stany vyráběné z recyklovatelných plastů, které byly vytříděny na minulých ročnících a také odpovědnost účastníků festivalu ubytovaných v eko-kempu za svoji ekologickou stopu s přirozenou schopností třídít odpad.

Brutal Assault o vytvoření eko-kempu neprojevil zájem, neboť všechny kempy festivalu včetně areálu vytváří maximálně šetrně k životnímu prostředí. V rámci odpovědného chování se věnují třídění odpadu a recyklaci, nabídce rostlinných pokrmů, v areálu festivalu není využíváno plastové nádobí, ale používají se např. vratné kelímky a v prostoru festivalu probíhají různorodé ekologické aktivity. Současně je festival již velmi aktivní v oblasti předcházení vzniku nežádoucího

znečištění kempovacích ploch, protože kempovací plochy festivalu se v průběhu zbylé části roku využívají k pastvě ovcí, které by případné znečištění mohlo ohrozit.

6.5. Výsledky monitoringu

V rámci monitoringu byl sledován eko-kemp v porovnání se stejně velkým sektorem náhodně zvoleným v Independent kampu.

Obrázek 33 Stav kempovacích ploch eko-kempu dne 4. 8. 2022 (první den festivalu)

V eko-kempu byly umístěny nádoby na plast, hliník, bioodpad a směsný odpad. Během monitoringu stavu nádob na tříděný odpad umístěných u eko-kempu byl odpad tříděn velmi zodpovědně, avšak i zde se vyskytly občasné chybně vytříděné odpady. Otázkou je, zda to byl omyl účastníka ubytovaného v eko-kempu nebo si do daného odpadu našel cestu někdo z okolních sektorů kempu, který nehleděl na systém třídění.

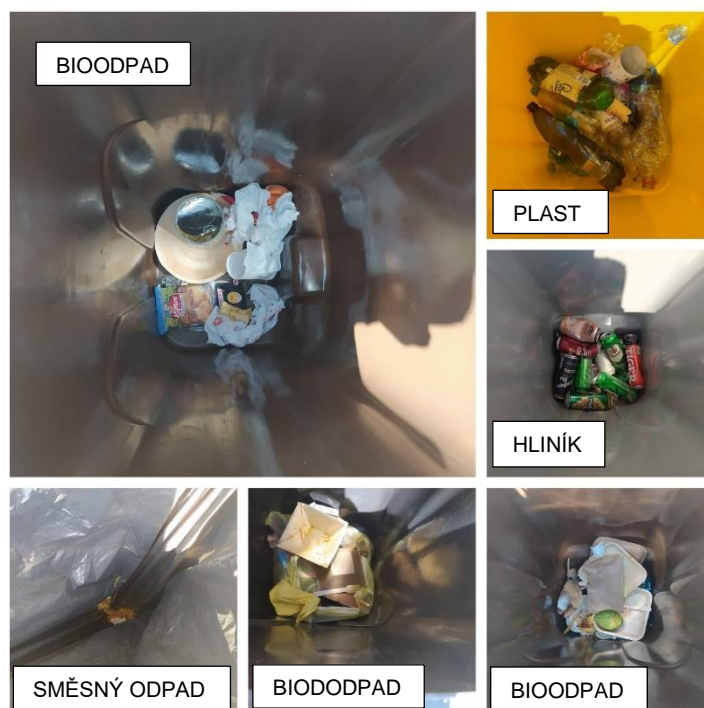
Obrázek 34 Stav nádob na třídění odpadu v eko-kempu dne 4. 8. 2022 (první den festivalu)

Porovnání stavu kempovacích ploch eko-kempu a běžného sektoru Independent kampu, zvoleného pro srovnání, znázorňuje obrázek níže.

Obrázek 35 Stav kempovací plochy eko-kempu a referenčního sektoru Independent kempu dne 5. 8. 2022 (druhý den festivalu)

Na následujících skupinách fotografií, jsou zachyceny nádoby na tříděný odpad v průběhu trvání festivalu. V eko-kempu i sektoru běžného kempu dokázali účastníci vytřídit velmi dobře plast a hliník.

Obrázek 36 Stav nádob na tříděný odpad v eko-kempu dne 5. 8. 2022 (druhý den festivalu)

V běžném kempu však velmi často docházelo k odhazování plastu a dalších druhů odpadu i do směsného odpadu.

Obrázek 37 Stav nádob na tříděný odpad v referenčním sektoru Independent kempu dne 5. 8. 2022 (druhý den konání festivalu)

Následující skupiny fotografií zachycují stav kempovacích ploch a nádob na tříděný odpad v sobotu 6. 8. 2022. Důležitým faktorem ovlivňujícím stav ploch i nádob byla vichřice, která se prohnala přes ČR a festovalovou plochu včetně kempů. I přes nepříznivé povětrnostní podmínky byl eko-kemp udržován v čistotě a bez většího množství odpadu, zatímco klasický kemp nikoliv.

Obrázek 38 Stav kempovací plochy eko-kempu dne 6. 8. 2022 (třetí den festivalu, po vichřici)

Obrázek 39 Stav kempovací plochy v referenčním sektoru Independent kempu dne 6. 8. 2022 (třetí den festivalu, po vichřici)

Obrázek 40 Stav nádob na tříděný odpad v eko-kempu dne 6. 8. 2022 (třetí den festivalu)

Obrázek 41 Stav nádob na tříděný odpad v referenčním sektoru Independent kampu dne 6. 8. 2022 (třetí den festivalu)

Součástí zásad eko-kempu bylo po ukončení festivalu poklidit kempovací plochu a odnést veškeré vybavení (stan, spacák, altány a párty stany). V eko-kempu se tato aktivita zdařila a účastníci stanovené zásady opravdu dodrželi.

Obrázek 42 Stav plochy eko-kempu po odjezdu ubytovaných dne 7. 8. 2022 (po ukončení festivalu)

Obrázek 43 Stav plochy referenčního sektoru Independent kampu dne 7. 8. 2022 (po ukončení festivalu)

Po ukončení festivalu zůstali ve referenční části Independent kampu stany, spacáky, konstrukce k party stanům a další směsný odpad. Tyto vlastní předměty se však většina ubytovaných snažila přemístit ke green pointům, i když bydleli v rámci běžného sektoru Independent Camp nikoliv v eko-kempu.

Pozorování obou referenčních území korespondovala se závěry rozborů litteringu patrných z fotografií v podkapitole 6.1.

6.6. Shrnutí výsledků a závěrečná doporučení

Z analýzy dat získaných pomocí dotazníkového šetření vyplývá obecný zájem o ubytování eko-kempu na festivalu LIR. Díky zpětné vazbě ubytovaných v eko-kempu a z monitoringu uskutečněného v průběhu festivalu LIR bylo možné vyvodit doporučení, jak nastavit zásady a možnosti eko-kempu do příštích ročníků tohoto festivalu.

Prvním z navrhovaných doporučení je vymezit eko-kemp na samostatné úrovni jako jsou ostatní kempy festivalu, tj. „*Independent Camp*“, „*Car Camp*“ či „*Tent Inn*“. Je důležité, aby nebyl eko-kemp vytyčen pouze jako sektor kempu, ale jako samostatný plnohodnotný prostor pro účastníky vyhledávající odpovědné nakládání s odpady i ohleduplnost vůči sousedům a životnímu prostředí. Pro orientaci ubytovaných a jejich plnohodnotnou integritu, je to velice důležitý faktor i z psychologického hlediska.

Dalším návrhem je ještě zvýšit počet recycling pointů. V rámci monitoringu bylo zjištěno, že účastníci neměli možnost v rámci kempu kam uložit papír. Nádoby na papírový odpad však nebyly umístěny v návštěvnické zóně cíleně kvůli zkušenostem z minulých ročníků, kdy byl papír kontaminován jiným odpadem a bylo tak znemožněno jeho druhotné využití.

Krokem pro efektivnější třídění odpadu a tedy menší zanášení kempovacích plochy by pak bylo zavedení barevně rozlišených pytlů na separovaný odpad, které by byly účastníkům festivalu opakovaně rozdávány. Bylo by tak možné dosáhnout vytřídění odpadu hned v místě jeho vzniku v kempu, účastníci by současně mohli odpad odnášet k recycling pointům s nižší frekvencí.

Pozitivní motivací pro obecně environmentálně odpovědné chování účastníků festivalu by pak byly možné výhody pro aktivně se podílející na ekologickém programu festivalu. Organizátoři festivalu by mohli motivovat účastníky k aktivitě např. poukazem na nápoj či jídlo, slevou na koupi lístku na příští ročník, slevou na ubytování či volným vstupem na některou z atrakcí v areálu festivalu (např. ruské kolo).

Z anketního šetření, jež proběhlo v rámci 5 letních festivalů, vyplynul pozitivní přístup dotazovaných k životnímu prostředí a také jejich zájem o environmentální dopady jejich chování i vlastní dopravy na festival. Výsledky šetření také potvrzují značný zájem o ubytování v eko-kempu, pokud by tato možnost existovala.

Následující tabulka zobrazuje zájem o ubytování v eko-kempu, který projevili respondenti v dotazníkovém šetření LIR v porovnání s respondenty anketního šetření ČZU.

Tabulka 4 Srovnání zájmu o ubytování v eko-kempu na festivalu LIR 2022 a na dalších festivalech v ČR

Zájem o ubytování v eko-kempu	LIR	Anketa
Ano	48%	69%
Ne	30%	30%
Možná	23%	1%

Z porovnání odpovědí dotazovaných na LIR a anketního šetření ČZU vyplývá zájem účastníků festivalů o ubytování v eko-kempech. Téměř 50 % účastníků LIR a 70% účastníků anketního šetření by zvolilo ubytování v eko-kempu. 23 % dotazovaných účastníků LIR by se nechalo motivovat. Avšak 30 % účastníků LIR i anketního šetření ČZU by se v eko-kempu neubytovalo, tedy by se nenechali ani motivovat k tomuto kroku.

Z online šetření je patrné, že proaktivní přístup nemá většina členských festivalů asociace FESTAS prozatím zájem řešit a sledovat. Pozitivní zprávou je, že festival Brutal Assault sice nehodlá zavádět eko-kemp, ale řídí se v podstatě jeho zásadami už nyní. Colours of Ostrava plánuje zavedení eko-kempu včetně rozšíření jeho zásad do tří let.

Festival Let It Roll dává dlouhodobě najevo svůj environmentálně zodpovědný postoj a projevuje velkou snahu o minimalizaci negativních dopadů na oblast Letiště Boží Dar.

Z analýzy dat i vyzorovaných situací a stavu odpadu během monitoringu je patrné, že velmi záleží na aktivním přístupu účastníků a jejich důsledném dodržování základních zásad navržených pro eko-kemp.

Podle analýzy výsledků dotazníkového šetření je možné konstatovat, že je eko-kempování jednoduchým a účinným způsobem, jak ubytované účastníky podpořit v jejich odpovědném chování a nakládání s odpady, jak předpokládá hypotéza H1. Třetině dotazovaných byla známa možnost ubytovat se v eko-kempu a stejně tak se i třetina dotazovaných alespoň informovala o jeho zásadách. Monitoring eko-kempu a referenčního sektoru Independent Camp pak potvrzuje značný rozdíl mezi litteringem ubytovaných v eko-kempu v porovnání se zanešením povrchu v běžném kempu. Výsledky tedy potvrzují hypotézu H1.

Předpokladem hypotézy H2 byla skutečnost, že uživatelé eko-kempu respektují zásady šetrného chování vůči ŽP, což se v rámci odpovědí respondentů i monitoringu

eko-kempu podařilo potvrdit. Dle celkové spokojenosti respondentů s ubytováním v eko-kempu (71 %) na LIR 2022 a také nastavení zásad eko-kempu, jež byly dostatečné pro 64 % dotazovaných, lze tedy potvrdit hypotézu H2.

Hypotéza H3 předpokládala nízký podíl účastníků festivalu mající zájem o ekokempování z celkového počtu ubytovaných v kempech. Počet ubytovaných v eko-kempu na LIR 2022 byl téměř 10 %, avšak zájem o ubytování v eko-kempu v nadcházející sezóně projevilo 45 % respondentů. Při zohlednění vytvoření eko-kempu pouze jako jednoho sektoru běžného kempu na LIR 2022, což samo o sobě omezuje počet ubytovaných, je možné hypotézu H3 potvrdit.

7. DISKUZE

V posledních letech rostl zájem veřejnosti o stav životního prostředí a změnu klimatu výrazně rychleji než zavádění environmentálně odpovědného chování a nákup udržitelných produktů (Joshi a Rahman, 2015). V oblasti cestovního ruchu se stalo právě odvětví kempování cílem výzkumu, zvláště díky zájmu hostů využívajících služeb kempů o přírodu a udržitelnost (Brooker a Joppe, 2013; Mikulić a kol., 2017). Ve své studii Curtale (2019) uvádí, že hosté jsou důrazně proti snížení ekologických opatření, a zároveň jsou ochotni podpořit jejich rozvoj, avšak bez dalších ekonomických dopadů. Merli a kolektiv (2019) uvádí, že velký zájem o ekologické postupy zaváděné majiteli kempů mohou zvýšit nejen spokojenost, ale hlavně i loajalitu hostů, a s tím související dodržování ekologických zásad. Velkým problémem je však podle Curtale (2019) značný rozdíl mezi postojem (šetrnost k životnímu prostředí), který návštěvníci zastávají a následným reálným odpovědným chováním.

Eko-kemp je založený na environmentálně odpovědném chování a dobrovolném dodržování jeho zásad. V současnosti je možné považovat třídění odpadu za běžnou součást každodenního lidského života. Avšak třídění odpadu je jen částí odpovědného chování k přírodě a životnímu prostředí, kterému se právě eko-kempy věnují. Udržitelnost jednání je tak součástí zřízení a vedení nejen eko-kempu, ale i volbou jeho návštěvníků (Milohnić a Cvelić-Bonifačić, 2015).

Udržitelné chování je tedy možné zahájit už při volbě umístění kempu a jeho dostupnosti například MHD, zajištění půjčování kol a koloběžek. Eko-kemp se ze své podstaty věnuje recyklaci a hospodaření s energiemi. Součástí eko-kempu je tedy stanice na tříděný odpad, početnější umístění nádob na různé druhy odpadu a také aktivní snaha zabránit nadbytečné produkci odpadu souvisejícího nejen s občerstvením, kde je možné biologické zbytky zpracovávat například kompostací (Lee, 2020).

Trendem dnešní společnosti je také efektivně hospodařit s elektrickou energií, kdy se úsporné žárovky a časové spínače staly již nutností a vyplatí se investice do energeticky úsporných spotřebičů. Vhodným nakládáním s energiemi je také využití obnovitelných zdrojů energie (např. použití solárních panelů na ohřev vody) (Sundt a Rehdanz, 2015).

Obvyklou komplikací zvláště pro letní hudební open air festivaly bývá voda, která je sama o sobě vzácná. Zároveň je také citlivá na uchování kvality a vyžaduje přísné hygienické podmínky. S úsporou vody, zvláště pokud jí využívá velký počet osob,

mohou pomoci perlátory, časovače a senzorické spínače pro vypnutí a zapnutí vody. Tam, kde je to jen trochu možné, je třeba vybudovat čistírnu odpadních vod, věnovat se sběru dešťové vody, ale také využívat šedé vody. Důležitou součástí péče a úspory vody jsou také ekologicky šetrné čisticí přípravky užívané v kempu (Boano a kol., 2020).

Součástí mnoha kempů jsou taky ekologicky edukační aktivity, workshopy a vůbec snaha majitelů a organizátorů o rozšiřování povědomí o environmentálně odpovědném přístupu návštěvníků (Makhumudova a Meyliyev, 2022). Snahou organizátorů festivalu je zapojení účastníků do environmentálně prospěšných aktivit a tím snížit negativní dopady pořádání festivalu v daném prostoru.

Z analýzy dat realizovaných v rámci této diplomové práce vyplývá většinový zájem o důsledky konání festivalu i vlastní jednání jeho účastníků. Je proto důležité motivovat účastníky k aktivnímu zapojení při třídění odpadu, jeho vědomého snižování i ohleduplnému nakládání s vodou a energiemi. Je zřejmé, že pozitivní zpětná vazba účastníků na environmentální aktivity pořadatelů LIR vede k zavádění dalších pozitivních kroků ke snižování negativních dopadů festivalu, a zároveň ke i snaze účastníky motivovat dalšími způsoby.

Autorka práce se domnívá, že realizovaný eko-kemp na LIR 2022 ukázal možnosti a rezervy pro pořadatele festivalu v rámci motivace účastníků ubytovaných v kempu k šetrnému chování a odpovědnému nakládání s odpady i udržování čistoty svého okolí. Důležitým faktorem pro volbu eko-kempu je z pohledu autorky také dodržování nastavených zásad ubytování se v eko-kempu. Jednoduchost a jasnost zásad je právě důležitá pro efektivitu samotného fungování eko-kempu. Autorka práce se tedy domnívá, že vytvoření eko-kempu je správnou cestou, jak postupovat při odpovědném a šetrném chování vůči životnímu prostředí. Autorka práce navrhuje, aby byl festivalový eko-kemp důkladně zdokumentován pro další festivaly a také realizován v odpovídající velikosti, tedy aby mu byl dopřán vlastní prostor.

Nedostatečná aktivita dalších členských festivalů FESTAS se projevila také nízkým počtem odpovědí na online šetření, což z obecného hlediska značí jejich postoj k udržitelnosti a dopadům jejich činnosti mimo jiné také v místě konání festivalů.

Hypotéza H1 byla naplněna. Z dotazníkového šetření a zvláště pak monitoringu autorky bylo patrné nižší zanešení bezprostředního okolí ubytovaných po celou dobu festivalu i po jeho ukončení. Respektováním zásad eko-kempu a tedy i zásad šetrného chování vůči ŽP byla naplněna také hypotéza H2. Účastníci svým rozhodnutím ubytovat se v eko-kempu již přijímají a stvrzují dodržování

environmentálně odpovědného chování vůči svému okolí. Zájem o využití tohoto typu ubytování na festovalech v budoucnu potvrdilo 48 % dotázaných na festivalu LIR a 69 % účastníků ankety dotazovaných na jiných open air festivalech pořádaných v ČR. Hypotéza H3 tedy nebyla naplněna, neboť zájem o eko-kempování byl projevem téměř u poloviny účastníků letních festivalů.

Podle mě však zásadním faktorem u všech hodnocených dat a aktivit zůstává člověk a jeho záměr a následně skutečné jednání. Domnívám se, že veškeré proenvironmentální aktivity tak ovlivňuje hlavně víra ve správné a zodpovědné třídění odpadu, nakládání s vodou a dodržení všech nastavených zásad.

8. ZÁVĚR A PŘÍNOS PRÁCE

Diplomová práce byla zaměřena na analýzu a návrh eko-kempu na letním festivalu Let It Roll. Analýza byla provedena formou monitoringu a analýzy dat získaných v rámci dotazníkového, anketního a online šetření.

V průběhu monitoringu bylo sledováno nakládání s odpady ubytovanými v eko-kempu, dodržování zásad eko-kempu a s tím související udržování čistoty v rámci kempovacího místa. Po skončení festivalu byl sledován stav plochy eko-kempu a obsah nádob na tříděný odpad.

Analýzou dat získaných z dotazníkového šetření byl potvrzen zájem účastníků festivalu o využití eko-kempu a dodržování jeho zásad. Možnost ubytovat se v ekokempu, kde byl důraz kladen na šetrnost k ŽP, zaznamenala třetina účastníků festivalu. Většina z respondentů ubytovaných v kempu (87 %) v ekokempu nebydlela. Zájem o ubytování v eko-kempu v případě účasti na LIR 2023 projevilo 48 % dotázaných. Většina respondentů ubytovaných v ekokempu (71 %) byla s bydlením v něm velmi či spíše spokojena. Zásady ekokempu byly pro 64 % dotázaných rozhodně a spíše dostatečné pro snížení dopadů kempování festivalu LIR na ŽP.

Z analýzy dat anketního šetření realizovaných na dalších letních festivalech, konaných v roce 2022 v ČR, je patrná potřebná motivace pro účastníky festivalu, aby eko-kempu a jeho služeb využili. Pozitivní zprávou je, že 30 % dotázaných nepotřebuje žádnou motivaci a 28 % dotázaných by se ubytovalo v eko-kempu díky slevě na vstupném.

Z důvodu malé účasti v online šetření byla získaná omezená data pro kvalifikovanou interpretaci výsledků tohoto šetření. Je třeba jen říci, že malá odezva ze strany organizátorů zařazených do online šetření ukazuje na patrný nezájem o dopady aktivit festivalu na okolní prostředí.

Z vlastního monitoringu eko-kempu a referenčního sektoru Independent Camp na festivalu LIR 2022 vyplynulo několik faktů. Je třeba zvýšit počet green pointů v celém kempu, zavést rozdávání barevných pytlů na separovaný odpad a pokusit se zvýšit povědomí účastníků festivalu o správném třídění odpadu.

Za hlavní přínos diplomové práce autorka považuje realizaci a návrh eko-kempu, který je možné aplikovat i na další letní festivaly a současně potvrzení zájmu účastníků letních festivalů v ČR o environmentální dopady jejich jednání a aktivit na festivalech. Přínosem práce je také fakt, že na základě výsledků šetření, se LIR pro rok 2023 rozhodl pro navýšení kapacity ekokempu podle zájmu účastníků

a v současné době registruje zájemce o eko-kemp přímo při nákupu vstupenky na letošní ročník.

9. PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje:

ANTELAVA, A., DAMILOS, S., HAFEEZ, S., MANOS, G., AL-SALEM, S.M., SHARMA, B.K., KOHLI, K., CONSTANTINO, A., 2019: Plastic solid waste (PSW) in the context of Life Cycle Assessment (LCA) and sustainable management. *Environmental Management* 64: 230–244.

ARENA, U., MASTELLONE, M.L., PERUGINI, F., 2003: Life Cycle Assessment of a Plastic Packaging Recycling System. *Plastic Packaging Recycling* 8: 92–98.

BARR, S., 2007: Factors influencing environmental attitudes and behaviors: A U.K. case study of household waste management. *Environment and Behavior* 39 (4): 435-473.

BERNARDO, C.A., SIMÕES, C.L., COSTA PINTO, L.M., 2016: Environmental and economic life cycle analysis of plastic waste management options. *AIP Conference Proceedings* 1779: 1–5. 21 – 25 September 2015, Graz, Austria.

BILITEWSKI, B., 2012: The circular economy and its risks. *Waste Manag.* 32: 1-2.

BISHOP, A., 2008: *How to reduce your carbon footprint*. Crabtree Publishing, New York: 32 s.

BOANO, F., CARUSO, A., COSTAMAGNA, E., RIDOLFI, L., FIORE, S., DEMICHELIS, F., GALVÃO, A., PISOEIRO, J., RIZZO, A., MASI, F., 2020: A review of nature-based solutions for greywater treatment: Applications, hydraulic design, and environmental benefits. *Science of the Total Environment* 711

BOLANOS, J. E., REEVE, K. F., REEVE, S. A., SIDENER, T. M., JENNINGS, A. M., OSTROSKY, B. D., 2020: Using stimulus equivalence-based instruction to teach young children to sort recycling, trash, and compost items. *Behavior and Social Issues*, 29(1): 78-99.

BROOKER, E., JOPPE, M., 2013: Trendy v kempování a venkování pohostinství – mezinárodní přehled. *Journal of outdoor Recreation and Tourism*, 3: 1-6.

CURTALE, R., 2019: Camping guests preferences for ecological procedures and willingness to pay for an ecocamping label. Evidence from a SP experiment in the Swiss context. 19th Swiss Transport Research Conference, Monte Verità/Ascona, May 15-17, 2019. 12 s.

CZAJKOWSKI, M., KADZIELAA, T., HANLEY, N., 2014: We want to sort! Assessing households' preferences for sorting waste. *Elsevier. Resource and Energy Economics* 36: 290-360.

CZAJKOWSKI, M., HANLEY, N., NYBORG, K., 2017: Social Norms, Morals and Self-interest as Determinants of Pro-environment Behaviours: The Case of Household Recycling. *Environmental and Resource Economics* 66 (4): 647-670.

DESROCHERS, P., 2004: Industrial symbiosis: The case for market coordination. *Journal of Cleaner Production* 8–10: 1099-1110.

ELIA, V., GNONI, M. G., TORNESE, F., 2017: Measuring circular economy strategies through index methods: a critical analysis 142: 2741-2751.

EMADIAN, S. M., ONAY, T. T., DEMIREL, B., 2016: Biodegradation of bioplastics in natural environments. *Waste Management* 59: 526–536.

ESTY, D. C., EMERSON, J. W., 2018: From crises and gurus to science and metrics: Yale's Environmental Performance Index and the rise of data-driven policymaking. In *Routledge handbook of sustainability indicators*: 93-102.

FANG, K., HEIJUNGS, R., DUAN, Z., DE SNOO, G. R., 2015: The Environmental Sustainability of Nations: Benchmarking the Carbon, Water and Land Footprints against Allocated Planetary Boundaries. *Sustainability* 7 (8): 11285-11305.

FROSH, R. A., GALLOPOULOS, N. E., 1989: Strategies for Manufacturing. *Scientific American* 261: 144–152.

HAAS, W., KRAUSMANN, F., WIEDENHOFER, D., HEINZ, M., (2015): How Circular is the Global Economy?: An Assessment of Material Flows, Waste Production, and Recycling in the European Union and the World in the European Union and the World in 2005. *Journal of Industrial Ecology*, 19: 765-777.

HAGE, O., SÖDERHOLM, P., BERGLUND, CH., 2009: Norms and economic motivation in household recycling: Empirical evidence from Sweden, *Resources, Conservation and Recycling*, 53 (3): 155-165.

JACKSON, T., MICHAELIS, L., 2003: Policies for Sustainable Consumption. Sustainable Development Commission, London: 77 s.

JAMES, P., MAGGE, L., SCERRI, A., STEGER, M., 2015: Urban sustainability in theory and practice: Circles of sustainability, London: 259 s.

JOSHI, Y., RAHMAN, Z., (2015): Faktory ovlivňující zelené nákupní chování a budoucí směry výzkumu. *International Strategic management review*, 3(1-2): 128-143.

KINGSTON, S., HEYVAERT, V., ČAVOŠKI, A., 2017: European environmental law. Cambridge University Press, Cambridge, 558 s.

KIRAKOZIAN, A., 2016: The determinants of household recycling: Social influence, public policies and environmental preferences. *Applied Economics*, 48 (16): 1481-1503.

LEBERSORGER, S., BEIGL, P., 2011: Municipal solid waste generation in municipalities: Quantifying impacts of household structure, commercial waste and domestic fuel. *Waste Manag.*

LEDVINA, P., 2008: Když papír, ta recyklovaný. *Veronica, časopis pro ochranu přírody a krajiny* 4: 17.

LEE, CH.-F., 2020: Understanding the Factors Determining the Attractiveness of Camping Tourism: A Hierarchical Approach. *Tourism Planning & Development*, 17 – 5: 556-572.

LOCKE, K.D., 2000: Circumplex Scales of Interpersonal Values: Spolehlivost, platnost a použitelnost na interpersonální problémy a poruchy osobnosti. *Journal of Personality Assessment* 75: 249–267.

LÓPEZ-MOSQUERA, N., LERA-LÓPEZ, F., SÁNCHEZ, M., 2015: Key factors to explain recycling, car use and environmentally responsible purchase behaviors: A comparative perspective. *Resources, Conservation and Recycling* 99: 29-39.

LOUDA, J., JÍLKOVÁ, J., 2012: Udržitelný rozvoj – ekonomický a politický pohled. Alfa Nakladatelství, s.r.o., Praha: 111.

LUPAČ, M., TŘEBICKÝ, V., 2008: Ekologická stopa města a školy: zrcadlo místní udržitelnosti. Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj, Praha: 64 s.

LUPAČ, M., NOVÁK, J., TŘEBICKÝ, V., 2012: Uhlíková stopa města: metodika pro stanovení místního příspěvku ke klimatické změně. Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj, Praha: 42 s.

MAKHMUDOVA, A., MEYLIYEV, A., 2022: Modern approaches to improving the efficiency and quality of camping services and the practice of their application. *Central asian journal of innovations on tourism management and finance* 3 – 3: 59 – 62.

MERLI, R., PREZIOSI, M., ACAMPORA, A., ALI, F., 2019: Proč by měly být hotely zelené? Proznatky od hostů v zelených hotelech. *International Journal of Hospitality Management*, 81: 169-179.

MEZŘICKÝ, V., 2005: Teorie a praxe environmentální politiky. In: Mezřický, V., ed. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Portál, Praha: 207 s.

MIKULIĆ, J., PREBEŽAC, D., ŠERIĆ, M, KREŠIĆ, D., 2017: Výběr kempu a zkušenosti s kempingovou turistikou: Zkoumání rozhodujících atributů kempu pomocí analýzy relevance-determinance. *Management cestovního ruchu* 59: 226-233.

MILOHNIĆ, I., CVELIĆ-BONIFAČIĆ, J., 2015: Sustainable camping management: a Comparative analysis between campsites and Hotels in Croatia. *Tourism in Southern and Eastern Europe*, 3: 211-222.

MOLDAN, B., 1996: Indikátory trvale udržitelného rozvoje. Vysoká škola báňská, Ostrava: 87 s.

MOLDAN, B., 2011: Příroda a civilizace. Státní pedagogické nakladatelství, Praha: 148 s.

NÁTR, L., 2011: Příroda nebo člověk? Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, Praha: 350 s .

NIZAMI, A. S., REHAN, M., OUDA, O. K., SHAHZAD, K., SADEF, Y., IQBAL, T., ISMAL, I. M., 2015: An argument for developing waste-to-energy technologies in Saudi Arabia. *Chemical Engineering transactions* 45: 337–342.

NOVÁČEK, P., 2010: Udržitelný rozvoj. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc: 432 s.

PEPPER, M., JACKSON, T., UZZELL, D., 2009: An examination of the values that motivate socially conscious and frugal consumer behaviours. *International Journal of Consumer Studies* 33: 126-136.

PROCHÁZKOVÁ, D., 2012: Principy udržitelného rozvoje. Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice: 140.

REMR, J., 2019: Crowding-out Effect of Financial Incentives for Households to Recycle Waste. *Waste Management and the Environment IX*, 231: 269-278.

RYBOVÁ, K., SLAVÍK, J., BURCIN, B., SOUKOPOVÁ, J., KUČERA, T., ČERNÍKOVÁ, A., 2018: Socio-demographic determinants of municipal waste generation: case study of the Czech Republic. *Journal of Material Cycles and Waste Management*, 20: 1884-1891.

RYNDA, I., 2000: Geografické rozhledy. Trvale udržitelný rozvoj 10/1: s. 10-11.

SAPHORES, J. D., NIXON, H., 2014: How effective are current household recycling policies? Results from a national survey of U.S. households. *Resources, Conservation and Recycling*, 92: 1-10.

SEARS, R., PHUNTSHO, S., DORJI, T., CHODEN, K., NORBU, N., BARAL, H., 2017: Forest ecosystem services and the pillars of Bhutan's Gross National Happiness, CIFOR, Bogor Barat: 39 s.

SLAVÍK, J., REMR, J., VEJCHODSKÁ, E., 2018: Relevance of selected measures in transition to a circular economy: the case of the Czech Republic. *Detritus* 31: 144.

SREBOTNJAK, T., ESTY, D. C., 2005: Měření: použití indexu udržitelnosti životního prostředí. *Yale J. Int'l Aff.*, 1: 156.

STAHEL, W. R., 2016: The circular economy. *Nature* 531: 435-438.

SUNDT, S., REHDANZ, K., (2015): Consumers' willingness to pay for green electricity: A metaanalysis of the literature. *Energy Economics*, 51: 1-8.

TÖLKES, CH., BUTZMANN, E., 2018: Motivating Pro-Sustainable Behavior: The Potential of Green Events – A Case-Study from the Munich Streetlife Festival. *Sustainability* 10: 3731.

TOMŠÍK, K., 2007: Evropská integrace a environmentální ekonomika. PEF ČZU , Praha: 122 s.

WACKERNAGEL, M., REES, W., 1996: Our Ecological Footprint: Reducing Human Impact on the Earth. New Society Publishers, Philadelphia: 160 s.

ZAROTIS, G. F., 2021: The Importance and Impact of Cultural Events on Sustainable Development in Tourist Destinations. *Himalayan Economics and Business Management*, 2 (3): 174-181.

ZINK, T., GEYER, R., 2017: Circular Economy Rebound. *Journal of Industrial Ecology* 21 (3): 593–602.

Legislativní zdroje:

Zákon 406/2000 Sb., o hospodaření energií, ve znění účinném k 1.2.2022.

Zákon 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

Zákon 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů, v pozdějším znění a prováděcí předpisy k tomuto zákonu.

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 98/2008, o odpadech a o zrušení některých směrnic.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/851 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice 2008/98/ES o odpadech.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/62/ES, o obalech a obalových odpadech.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/852 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice 94/62/ES o obalech a obalových odpadech.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/904 ze dne 5. června 2019 o omezení dopadu některých plastových výrobků na životní prostředí.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/125/ES ze dne 21. října 2009 o stanovení rámce pro určení požadavků na ekodesign výrobků spojených se spotřebou energie.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/42/ES ze dne 27. června 2001 o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí

Internetové zdroje:

All4Camper, ©2018-2022: Ekologické kempování napříč Evropou (online) [cit. 2022.11.01]. Dostupné z: <https://all4camper.com/cs/ekologicke-kempovani-napric-evropou/>

All4Camper, ©2018-2023: Karavanová stání – slovník pojmů (online) [cit. 2023.02.04]. Dostupné z: <https://all4camper.com/cs/karavanova-stani-slovník-pojmu/>

Bren On The Road, ©2020: Is This Finally The End Of Couchsurfing? (And What's Next?) (online) [cit. 2022.01.27]. Dostupné z: <https://brenontheroad.com/the-end-of-couchsurfing/>

Byznys pro společnost, z.s. ©2022: CSR řešení: Hotel Adria Praha, Adria jako odpovědná malá firma (online) [cit. 2022.12.26]. Dostupné z: <https://www.odpovednefirmy.cz/csr-reseni-detail/8/8.html>

Campiri, ©2022: Zkuste letos „zelenou“ dovolenou! Tipy na ekokempy v ČR i u sousedů (online) [cit. 2022.01.25]. Dostupné z: [https://www.campiri.com/cs-cz/zkuste-letos-zelenou-dovolenou-tipy-na-ekokempy-v-cr-i-u-sousedu--clanek-93](https://www.campiri.com/cs/cz/zkuste-letos-zelenou-dovolenou-tipy-na-ekokempy-v-cr-i-u-sousedu--clanek-93)

Campiri Dokempu, s.r.o., ©2023: Ekokemp Oldřichov v Hájích (online) [cit. 2022.01.25]. Dostupné z: <https://www.dokempu.cz/li-liberec/ekokemp-oldrichov-v-hajich-8011/fotogalerie>

Campiri Dokempu, s.r.o., ©2023: Ubytování (online) [cit. 2023.01.26]. Dostupné z: <https://www.dokempu.cz/>

CI2, o.p.s., ©2022: Offsetování a kompenzace uhlíkové stopy (online) [cit. 2022.08.16]. Dostupné z: <https://ci2.co.cz/cs/offsetovani-kompenzace-uhlikove-stopy>

CupSystem, ©2021: O nás (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: <https://www.cupsystem.cz/o-nas>

Česká krajina, ©2009-2022: Přírodní rezervace Milovice (online) [cit. 2022.08.13]. Dostupné z: <https://www.ceska-krajina.cz/rezervace/prirodni-rezervace-milovice/>

Československá armáda, © 2022: Letiště Boží Dar – Milovice – Mladá v proměnách času (online) [cit. 2022.08.24]. Dostupné z: <https://armada.vojenstvi.cz/povalecna/studie-a-materialy/letiste-bozi-dar-milovice-mlada-v-promenach-casu.htm>

Čistý festival Eko-kom, a.s., ©2021: Zaostřeno na čisté festivaly (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: <https://www.cistyfestival.cz/jak-funguje-cisty-festival/>

Čistý Triko, ©2022: Certifikace Fair Wear, (online) [cit. 2022.10.06]. Dostupné z: <https://www.cistrytriko.cz/slovník-pojmu/certifikace-fair-wear/>

ČSÚ, ©2022: Vývoj obyvatelstva ve vybraných městech (online) [cit. 2022.08.17]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/vyvoj_obyvatelstva_ve_vybranych_mestech

ČSÚ, ©2023: Produkce komunálních odpadů podle krajů (online) [cit. 2023.02.04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/143330119/2800202112.pdf/Obfafc55-080f-4dd2-8bf2-ae56f8097fa6?version=1.1>

EnergyGlobe, ©2022: Udržitelná turistika (online) [cit. 2022.09.30]. Dostupné z: <https://www.eon.cz/energy-globe/temata-a-novinky/udrzitelna-turistika/>

Evropská unie, ©2022: EU Ecolabel (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/eu-ecolabel-home_en

Fairtrade Česko a Slovensko, ©2022: Co je to Fairtrade? (online) [cit. 2022.09.28]. Dostupné z: <https://fairtrade.cz/fairtrade/co-je-fairtrade/>

Festas, ©2022: O nás (online) [cit. 2022.12.30]. Dostupné z: <https://www.festas.cz/o-nas/>

Festicket®, ©2022: Top 25 Music Festivals in Europe 2022 (online) [cit. 2022.09.30]. Dostupné z: www.festicket.com/cs/magazine/discover/top-20-music-festivals-Europe/

Forest Stewardship Council®, ©2022: FSC je nejdůvěryhodnější globální systém certifikace šetrného lesnictví (online) [cit. 2022.09.28]. Dostupné z: <https://www.czechfsc.cz/cz-cs/o-fsc-international>

Glastonbury Festival, © 1997-2022: Our Ecological Policy (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: www.glastonburyfestivals.co.uk/information/green-glastonbury/our-green-policies/ecological-policy/

GoogleMaps, ©2022: Letiště Boží Dar (online) [cit. 2022.08.13]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/search/leti%C5%A1t%C4%9B/@50.230586,14.8699797,8121m/data=!3m1!1e3!5m1!1e4>

Green Music Australia, 2019: Festival Littering, Survey Analysis, March 2019 (online) [cit. 2022.11.04]. Dostupné z: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/greenmusicaustralia/pages/1354/attachment/original/1600829798/Campsite_Litter_Research_Report.pdf?1600829798

Hirschová, B., 2020: MŽP chce inspirovat firmy i veřejnou správu k odpovědným nákupům (online) [cit. 2022.08.13]. Dostupné z: <https://www.tretiruka.cz/news/mzp-chce-inspirovat-firmy-i-verejnou-spravu-k-odpovednym-nakupum/>

Kurrer, CH., 2021: Evropský parlament: Fakta a čísla o Evropské unii: Veřejné zdraví (online) [cit. 2022.01.28]. Dostupné z: www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/49/public-health.

LEDsviti.cz, ©2022: (online) [cit. 2022.09.28]. Dostupné z: <https://www.ledsviti.cz/informace-o-led-osvetleni/co-je-led/>

LIR, ©2022: Dějiny (online) [cit. 2022.08.20]. Dostupné z: <https://letitroll.eu/history/>

LIR, ©2022: Fotky (online) [cit. 2022.08.23]. Dostupné z: https://www.facebook.com/letitrollcz/?locale=cs_CZ

LIR, ©2022: Rollin' Green: Let It Roll a přístup k životnímu prostředí (online) [cit. 2022.08.16]. Dostupné z: <https://letitroll.cz/info/rollin-green/>

Mapy.cz, ©2022: Milovice (online) [cit. 2022.08.13]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?l=0&q=milovice&source=muni&id=4109&ds=2&x=14.9178102&y=50.2374220&z=12>

Město Milovice, ©2022: Základní informace o městě (online) [cit. 2022.08.13]. Dostupné z: <https://www.mesto-milovice.cz/zakladni-informace-o-meste/ds-1114/p1=8991>

Ministerstvo pro místní rozvoj, ©2004: Evropská konference ministrů zodpovědných za územní plánování (CEMAT): LUBLAŇSKÁ DEKLARACE O ÚZEMNÍ DIMENZÍ UDRŽITELNÉHO ROZVOJE (online) [cit. 2022.02.02]. Dostupné z: <http://portal.uur.cz/pdf/CEMAT-2003.pdf>

Ministerstvo životního prostředí ČR, ©2022: Česká republika 2030 (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/>

Ministerstvo životního prostředí ČR, ©2008-2020: Odpady (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: www.mzp.cz/cz/odpady_podrubrika

Ministerstvo životního prostředí ČR, ©2008-2020: Strategický rámec cirkulární ekonomiky České republiky 2040 (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_20211213_Vlada-schvalilaCirkularni_Cesko_2040/\\$FILE/Cirkul%C3%A1rn%C3%AD%20%C4%8Cesko_2040_web.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_20211213_Vlada-schvalilaCirkularni_Cesko_2040/$FILE/Cirkul%C3%A1rn%C3%AD%20%C4%8Cesko_2040_web.pdf)

Ministerstvo životního prostředí ČR, ©2021: Zpráva o životním prostředí České republiky 2020 (online) [cit. 2022.01.20]. Dostupné z: https://www.cenia.cz/wp-content/uploads/2022/05/Zprava_o_ZP_CR_2020_CZ.pdf

NICKNACK, ©2022: Co mluví pro NICKNACK (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: www.nicknack.cz

Oktoberfest-camping München, ©2022: The Oktoberfest-Camping is Munich's largest campsite for caravans during the Oktoberfest 2022 with train connection to the Oktoberfest site (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: www.oktoberfest-camping.com/en/home-en/

PNM International s.r.o., ©2010-2022: AZO free – Co to je? (online) [cit. 2022.09.28]. Dostupné z: <https://www.svetcukraru.cz/info/slozeni-potravinarskych-barviv-ecka-azo-free>

Pohoda Festival, ©2022: Pohoda získala Take a Stand Award a Award for Excellence and Passion pre Michala Kaščáka (online) [cit. 2022.10.05]. Dostupné z: <https://www.pohodafestival.sk/sk/novinky/pohoda-ziskala-take-a-stand-award-a-award-for-excellence-and-passion-pre-michala-kascaka>

Pohoda Festival, ©2022: Ekologia (online) [cit. 2022.10.04]. Dostupné z: <https://www.pohodafestival.sk/sk/ekologia>

Pohoda Festival, ©2022: Ubytovanie (online) [cit. 2022.10.07]. Dostupné z: <https://www.pohodafestival.sk/sk/shop/ubytovanie>

Powerful Thinking, ©2021: The Show Must Go On (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: <https://www.powerful-thinking.org.uk/wp-content/uploads/TheShowMustGoOnReport18..3.16.pdf>

Rock For People, ©2022: Informace (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: <https://rockforpeople.cz/cs/info/>

True Travellers Society, ©2023: Eco Camping in Europe (online) [cit. 2023.01.13]. Dostupné z: <https://truetravellers.org/ecocamping-in-europe-camp-site-ideas/>

UDANAX, s.r.o., ©2022: Čistý festival (online) [cit. 2022.10.29]. Dostupné z: <https://www.sazavafest.cz/informace/cisty-festival.html>

United Nations Development Programme, ©2022: Co děláme: Jaké jsou cíle udržitelného rozvoje (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>

Univerzita Karlova, Centrum pro otázky životního prostředí, ©2022: Indikátory udržitelného rozvoje (online) [cit. 2022.01.07]. Dostupné z: www.czp.cuni.cz/czp/index.php/cz/cs/oddeleni/indikatory-udritelneho-rozvoje/12-co-jsou-to-indikatory

Vojenské-prostory.cz, ©2022: Milovice – letiště Boží Dar (1/4) – historie a současnost (online) [cit. 2022.08.13]. Dostupné z: <https://vojenske-prostory.cz/milovice-letiste-bozi-dar/>

WOLF, M. J., EMERSON, J. W., ESTY, D. C., DE SHERBININ, A., WENDLING, Z. A., 2022: Index environmentální výkonnosti 2022. New Haven, CT: Yale Center for Environmental Law & Policy (online) [cit. 2022.12.25]. Dostupné z: <https://epi.yale.edu/epi-results/2022/component/epi>

Zdravé tričko.cz, ©2022: Certifikace GOTS – nejpřísnější certifikace bio bavlny vyráběné v souladu s fair trade (online) [cit. 2022.09.28]. Dostupné z: <https://zdravetricko.cz/pages/co-zarucuje-certifikat-gots>

Ostatní zdroje:

HUBENÁ, V., 2019: Analýza udržitelnosti účastníků letních festivalů. Česká zemědělská univerzita, Fakulta životního prostředí, Praha, 130 s. (diplomová práce). „nepublikováno“. Dep. Digitální repozitář ČZU.

KLÁPŠTĚ, P., 2022: Interní dokument – letecké snímkování festivalu LIR pro účely projektu Rolling Waste (TAČR ev.č. TL03000329). <https://www.isvavai.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=TL03000329>

KRÁL, P., 2022: Interní dokument – Mapování litteringu v rámci LIR pro účely projektu Rolling Waste (TAČR ev.č. TL03000329). <https://www.isvavai.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=TL03000329>

MOTTLOVÁ, K., 2020: Posouzení environmentálních dopadů jednorázových a vratných kelímků. Česká zemědělská univerzita, Fakulta životního prostředí, Praha, 52 s. (bakalářská práce). „nepublikováno“. Dep. Digitální repozitář ČZU.

ZVĚŘINOVÁ, I., ČIDEROVÁ, T., ŠČASNÝ, M., KRYL, M., 2022: Výzkum třídění a environmentálního chování na festivalu Let It Roll 2022. Univerzita Karlova, Centrum pro otázky životního prostředí v rámci projektu Rolling Waste (TAČR ev.č. TL03000329). <https://www.isvavai.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=TL03000329>

Seznam obrázků:

Obrázek 1 Index environmentální výkonnosti (vlastní zpracování podle Wolf a kol., 2022)	4
Obrázek 2 Porovnání složení ekologické stopy britských hudebních festivalů a LIR (vlastní zpracování podle Hubená, 2019 a Powerful Thinking, 2021)	20
Obrázek 3 Kemp Porto, Korsika (Autor: Kristýna Mottlová, dne: 21.9.2009)	27
Obrázek 4 Kemp pod Monte Cinto, Korsika (Autor: Kristýna Mottlová, dne: 26.6.2016)	28
Obrázek 5 Kemp Porto, Korsika (Autor: Kristýna Mottlová, dne: 21.9.2009)	28
Obrázek 6 Panorama Camping Sonnenberg, Rakousko (All4Camper, ©2022).....	30
Obrázek 7 Eko-kemp Oldřichov v Hájích (Campiri Dokempu, ©2023).....	31
Obrázek 8 Porovnání průměrných cen kempů a eko-kempů (Dokempu.cz, ©2023)	32
Obrázek 9 Město Milovice (vlastní zpracování podle Mapy.cz, ©2022).....	36
Obrázek 10 Letiště Boží Dar (vlastní zpracování podle GoogleMaps.cz, ©2022)....	37
Obrázek 11 Let It Roll (LIR, ©2022).....	39
Obrázek 12 Letiště Boží Dar den před započítím LIR 2022 (Autor: Petr Klápště, dne: 03. 08. 2022).....	40
Obrázek 13 Plán areálu LIR 2022 s vyznačením umístění eko-kempu (LIR, 2023).....	47
Obrázek 14 Umístění eko-kempu v rámci Independent Camp zachyceno po skončení festivalu (vlastní zpracování podle Autor: Petr Klápště, dne: 07. 08. 2022)	48
Obrázek 15 Stav plochy eko-kempu po ukončení festivalu	49
Obrázek 16 Stav recycling pointu v eko-kempu po ukončení festivalu	49
Obrázek 17 Littering plochy eko-kempu po skončení LIR 2022 (Autor: Petr Klápště, Analýza ImageJ: Přemysl Král).....	49
Obrázek 18 Stav nejznečištěnější plochy Independent kempu po skončení LIR 2022 (Autor: Petr Klápště, analýza ImageJ: Přemysl Král).....	50
Obrázek 19 Zastoupení věkových kategorií na festivalu LIR 2022 (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022).....	51
Obrázek 20 Rozdělení respondentů podle národnosti (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)	51
Obrázek 21 Povědomí respondentů o možnosti se ubytovat v eko-kempu (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)	52
Obrázek 22 Informovanost účastníků o zásadách eko-kempu na LIR (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)	52
Obrázek 23 Procentuální zastoupení ubytovaných v eko-kempu (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022).....	53
Obrázek 24 Volba možnosti ubytování se v eko-kempu v příštím roce (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)	53
Obrázek 25 Spokojenost respondentů s ubytováním v eko-kempu (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022).....	54
Obrázek 26 Dostatečnost/nedostatečnost zásad eko-kempu pro snížení dopadů kempování festivalu LIR na ŽP (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022) ..	54
Obrázek 27 Spokojenost respondentů v rámci eko-kempu (vlastní zpracování podle Zvěřinová a kol., 2022)	55
Obrázek 28 Věkové kategorie respondentů ženského pohlaví zastoupených v anketním šetření	56
Obrázek 29 Zájem o dopady festivalu na ŽP podle pohlaví	56
Obrázek 30 Způsob využití dopravy zobrazující zájem o dopady na ŽP	57

Obrázek 31 Zájem o environmentální dopady dopravy podle způsobu použité dopravy.....	58
Obrázek 32 Motivace účastníků k ubytování v eko-kempu.....	58
Obrázek 33 Stav kempovací plochy eko-kempu dne 4. 8. 2022 (první den festivalu)	61
Obrázek 34 Stav nádob na třídění odpadu v eko-kempu dne 4. 8. 2022 (první den festivalu)	62
Obrázek 35 Stav kempovací plochy eko-kempu a referenčního sektoru Independent kempu dne 5. 8. 2022 (druhý den festivalu)	62
Obrázek 36 Stav nádob na tříděný odpad v eko-kempu dne 5. 8. 2022 (druhý den festivalu)	63
Obrázek 37 Stav nádob na tříděný odpad v referenčním sektoru Independent kempu dne 5. 8. 2022 (druhý den konání festivalu)	63
Obrázek 38 Stav kempovací plochy eko-kempu dne 6. 8. 2022 (třetí den festivalu, po vichřici)	64
Obrázek 39 Stav kempovací plochy v referenčním sektoru Independent kempu dne 6. 8. 2022 (třetí den festivalu, po vichřici).....	65
Obrázek 40 Stav nádob na tříděný odpad v eko-kempu dne 6. 8. 2022 (třetí den festivalu)	65
Obrázek 41 Stav nádob na tříděný odpad v referenčním sektoru Independent kempu dne 6. 8. 2022 (třetí den festivalu)	66
Obrázek 42 Stav plochy eko-kempu po odjezdu ubytovaných dne 7. 8. 2022 (po ukončení festivalu).....	67
Obrázek 43 Stav plochy referenčního sektoru Independent kempu dne 7. 8. 2022 (po ukončení festivalu).....	68

Seznam tabulek:

Tabulka 1 Průměrná uhlíková stopa britských hudebních festivalů (Powerful Thinking, ©2021)	19
Tabulka 2 Porovnání cen kempů a eko-kempů (Dokempu.cz, ©2023).....	32
Tabulka 3 Ideální vybavení a zásady dodržované v eko-kempu	59
Tabulka 4 Srovnání zájmu o ubytování v eko-kempu na festivalu LIR 2022 a na dalších festivalech v ČR.....	70

10. PŘÍLOHY

Příloha 1 Dotazníkové šetření LIR 2022 uskutečněné COŽP UK

Dotazníkové šetření LIR 2022 – otázky týkající se eko-kempu:

1. Bydlíte v Eko-kempu, kde je důraz kladen na šetrnost k životnímu prostředí?
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nevím

2. Jak jste spokojen/a s bydlením v eko-kempu?
 - a. Velmi nespokojen/a
 - b. Spíše nespokojen/a
 - c. Ani spokojen/a ani nespokojen/a
 - d. Spíše spokojen/a
 - e. Velmi spokojen/a
 - f. V eko-kempu nebydlím, jsem jen na návštěvě
 - g. Nevím

3. Proč jste spokojena s bydlením v eko-kempu?
 - a. Není přeplněn.
 - b. Je tam hodně lidí /známých.
 - c. Cítím se tam ve společnosti dobrých lidí.
 - d. Je ekologický.
 - e. Dostatek nabízených opatření.
 - f. Hodně místa na stany.
 - g. Dobré umístění.
 - h. Obecně jsem spokojen/a s kempy na Let it Roll.
 - i. Jiné. Prosím upřesněte:

4. Proč nejste spokojen/a s bydlením v eko-kempu?
 - a. Je přeplněn.
 - b. Je tam málo lidí /známých.
 - c. Cítím se tam izolovaně.
 - d. Je málo ekologický.
 - e. Nedostatek nabízených opatření.
 - f. Málo místa na stany.
 - g. Špatné umístění.
 - h. Obecně nejsem spokojen/a s kempy na Let it Roll.
 - i. Jiné. Prosím upřesněte:
 - j. Nevím

5. Jste v eko-kempu spokojena/a...
- ... s počtem nádob na tříděný odpad?
 - ... se zásadami Eko-kempu?
 - ... s tím kolik prostoru bylo vyčleněno?
 - ... s umístěním?
 - ... s chováním ostatních lidí?
 - Velmi nespokojen/a
 - Spíše nespokojen/a
 - Ani spokojen/a ani nespokojen/a
 - Spíše spokojen/a
 - Velmi spokojen/a
6. Proč jste si bydlení v Eko-kempu vybral/a?
- Zajímám se o životní prostředí.
 - Chci se chovat šetrně k životnímu prostředí.
 - Chtěl/a jsem to zkusit.
 - Kamarádi šli do Eko-kempu, tak jsem šel/šla také.
 - Hodně místa na stany.
 - Dobré umístění.
 - Jinde už nebylo místo.
 - Jiné. Prosím upřesněte:
 - Nevím
7. Zaznamenal/a jste, že je letos možnost se ubytovat v Eko-kempu, kde je důraz kladen šetrnost k životnímu prostředí?
- Ano
 - Ne
8. Proč jste si bydlení v Eko-kempu nevybral/a?
- Nezajímá mě to.
 - Kamarádi šli jinam.
 - Nevěděl/a jsem o něm.
 - Nemohl/a jsem ho najít.
 - Málo místa na stany.
 - Špatné umístění.
 - Chci bydlet v již postaveném stanu.
 - Nevěřím, že by to bylo šetrnější k životnímu prostředí.
 - Není potřeba. Chovat se šetrně k životnímu prostředí mohu i jinde.
 - Všechny kempy by měly být ekologičtější, ne jen vybraná část.
 - Jiné. Prosím upřesněte:
 - Nevím
9. Ubytujete se v Eko-kempu, když příště přijedete na Let it Roll?
- Rozhodně ne
 - Spíše ne
 - Spíše ano
 - Rozhodně ano
 - Nevím

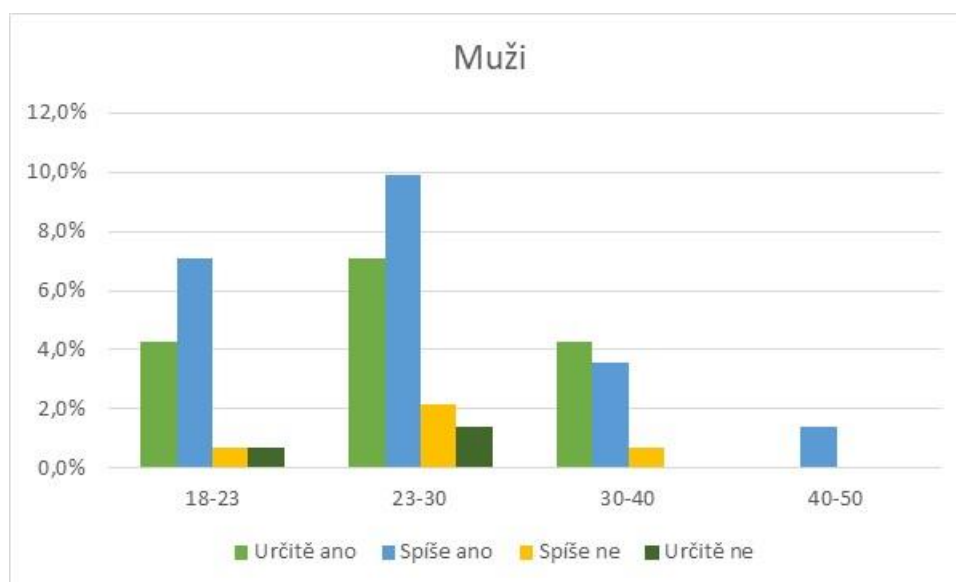
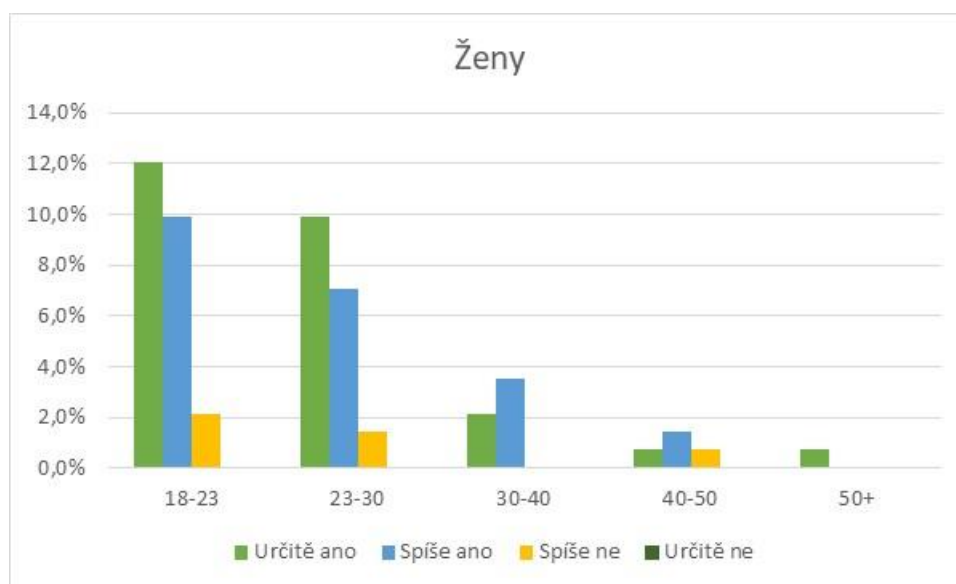
10. Četl/a jste zásady eko-kempu na Let it Roll?
- Ano
 - Ne
11. Domníváte se, že zásady eko-kempu jsou dostatečné či nedostatečné pro snížení dopadů kempování festivalu Let it Roll na životní prostředí?
- Rozhodně nedostatečné
 - Spíše nedostatečné
 - Ani dostatečné, ani nedostatečné
 - Spíše dostatečné
 - Rozhodně dostatečné
 - Nevím
12. Jaká ekologická opatření byste uvítal/a v Eko-kempu v dalším ročníku?
- Nevím, nic mě nenapadá
 - Žádná. Ekologická opatření navíc nejsou potřeba.
 - V Eko-kempu bych nebydlel/a.
 - Nezajímá mě to.
 - Ekologická opatření bych podporoval/a.
 - Ekologická opatření by se měla zavést všude, nejen v eko-kempu.
 - Energeticky úsporné žárovky
 - Více nádob na tříděný odpad
 - Zrušení prodeje nápojů v plastových lahvích
 - Zrušení prodeje v obalech
 - Kohoutková voda do zálohovaného kelímku
 - Zálohované tácky
 - Jídlo z biopotravin
 - Jídlo z lokálních potravin
 - Solární panely
 - Zelená elektřina pro Eko-kemp
 - Častější vývoz nádob na odpad
 - Větší prostor
 - Slevy na vstup
 - Slevy na nákup vybraného zboží
 - Jiné. Prosím upřesněte:

Anketa České zemědělské univerzity v Praze

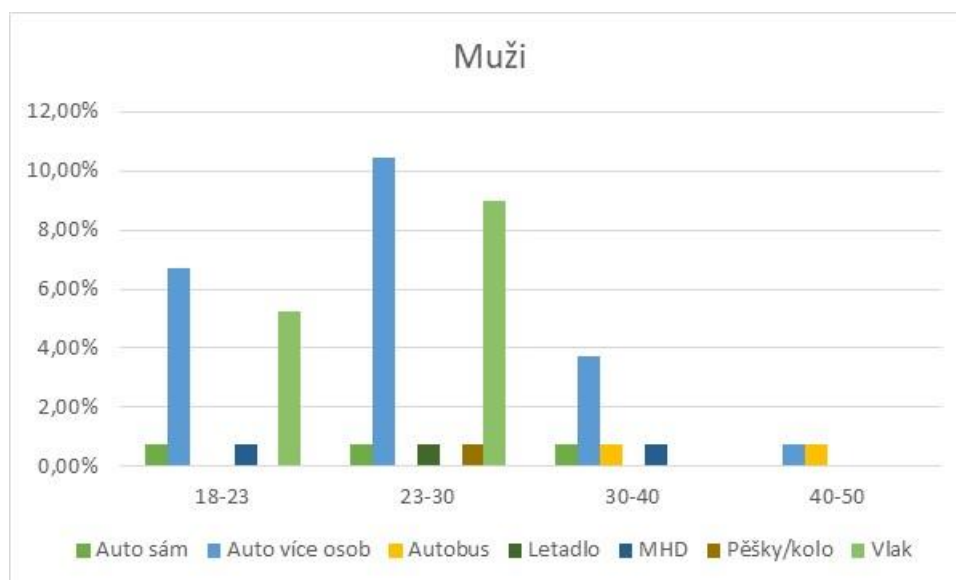
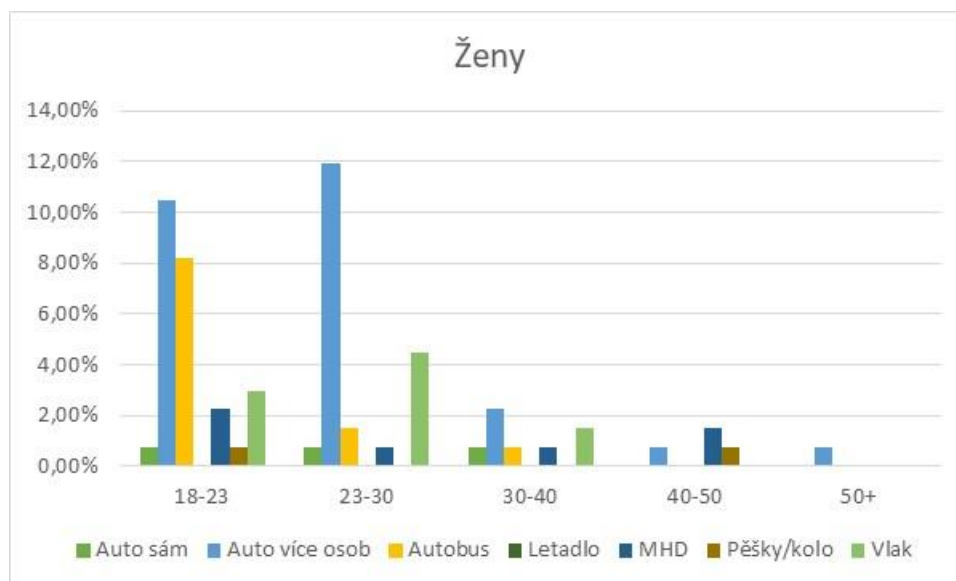
festival: datum:.....

1. Zajímá vás jaký je dopad festivalu, který navštívíte, na životní prostředí?
určitě ano spíše ano spíše ne určitě ne
 2. Jakým způsobem jste se na festival dopravil?
autem sám autem ve více lidech autobusem vlakem letadlem
pěšky/na kole jinak.....
 3. Řešíte environmentální dopad vaší dopravy na festival?
určitě ano spíše ano spíše ne určitě ne
 4. Odhadněte kolik kg odpadu na tomto festivalu vyprodukujete. Doplň číslo kg
Kolik procent z toho jsou: Plasty ... %, bio ...%, sklo...%, ostatní ...%, kovy (plechovky)... %
 5. Třídíte odpad na tomto festivalu?
určitě ano spíše ano spíše ne určitě ne není možnost třídít
 6. Kouříte na festivalu?
ano ne
 7. Jaký typ cigaret a kolik jich na festivalu celkem vykouříte?
klasická cigareta ...ks, elektronická cigareta ...ks, vaporizér ...ks, doutník ...ks
 8. Kam odkládáte nedopalky?
do koše do koše na nedopalky vlastní popelník na zem
 9. Pokud by byla možnost ubytovat se na tomto festivalu v eko-kempu, využili byste ji?
ano ne proč.....
 10. Jak by měl podle vás být vybaven ideální festivalový eko-kemp?
více nádob na tříděný odpad nádoby na bioodpad dodržování nočního klidu
každý udržuje své místo i jeho okolí čisté při odjezdu po sobě místo uklidím
placené hygienické zázemí (sprchy) jednorázové recyklovatelné stany
prodej pitné vody možnost zakoupit lokální potraviny z eko-chovů a eko-farem
možnost zapojení se od ekologických aktivit festivalu odborné diskuze
jiné
 11. Co by pro vás bylo dostatečnou motivací k využití eko-kempu?
levnější lístek poukaz na jídlo/nápoj kamarádi motivace není nutná
jiné
- Pohlaví: muž žena nechci uvádět
- Věk: 18-23 23-30 30-40 40-50 50 a více nechci uvádět
- Bydliště (dle počtu obyvatel): do 1 000 1 000-10 000 10 000-100 000 nad 100 000 nechci uvádět

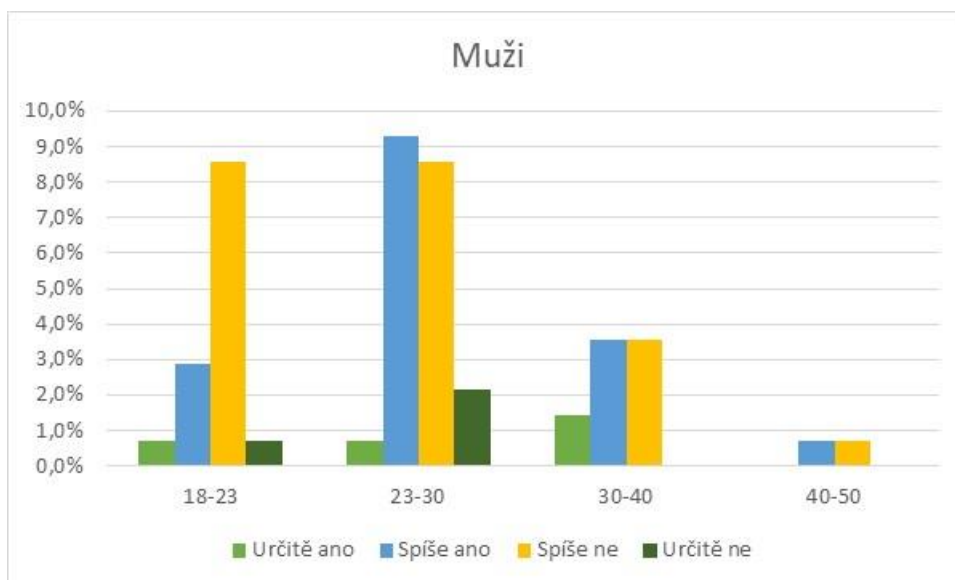
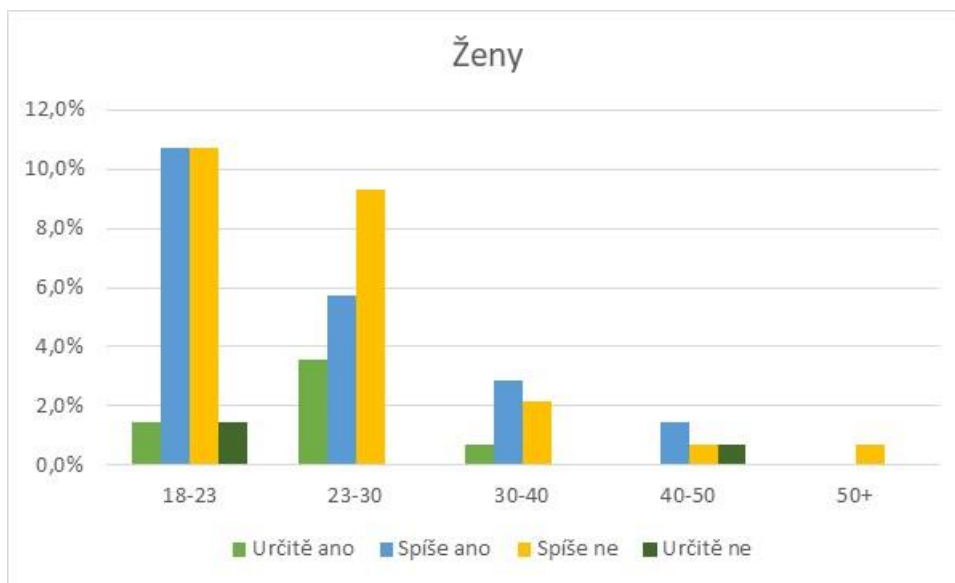
Příloha 3 Anketní šetření: otázka č. 1 "Zajímá vás, jaký je dopad festivalu, který navštívíte, na ŽP?
Ve věkových kategoriích mužů a žen

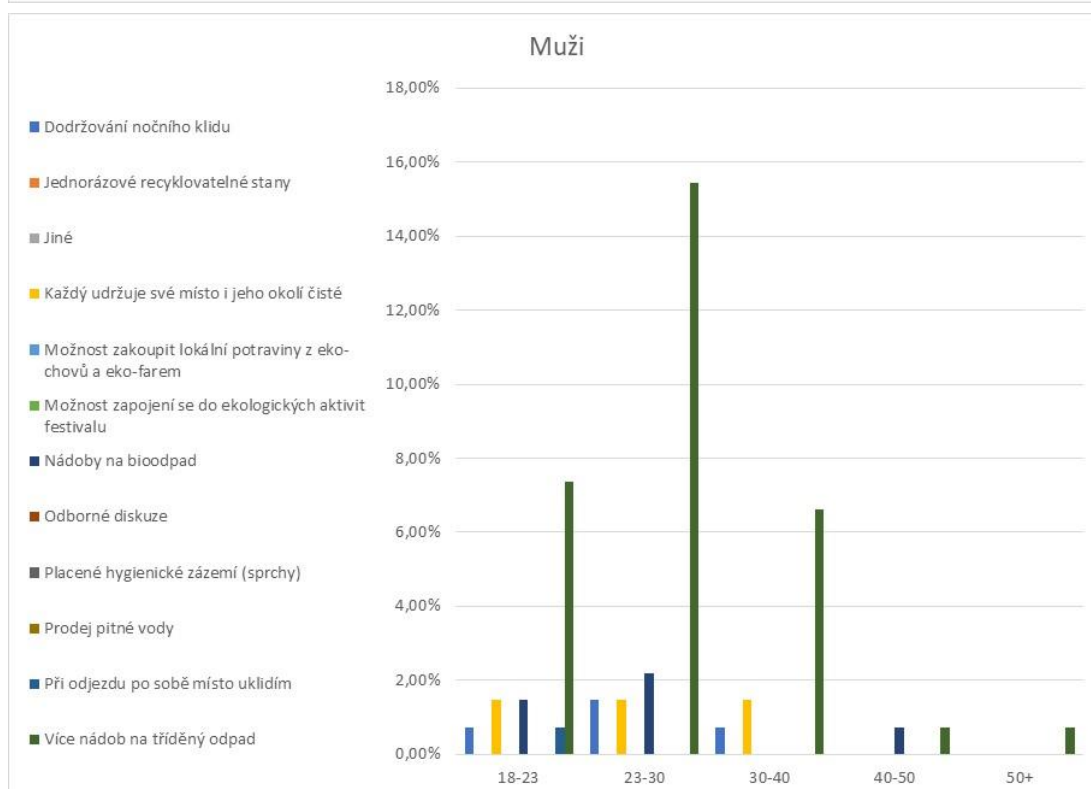
Příloha 4 Anketní šetření: otázka č. 2 „Jakým způsobem jste se na festival dopravil?“ ve věkových kategoriích mužů a žen

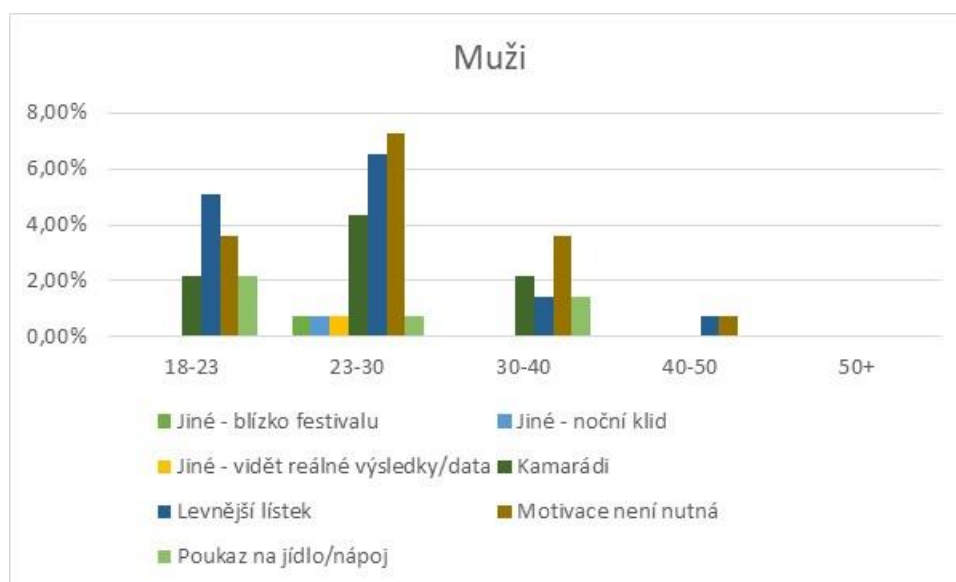
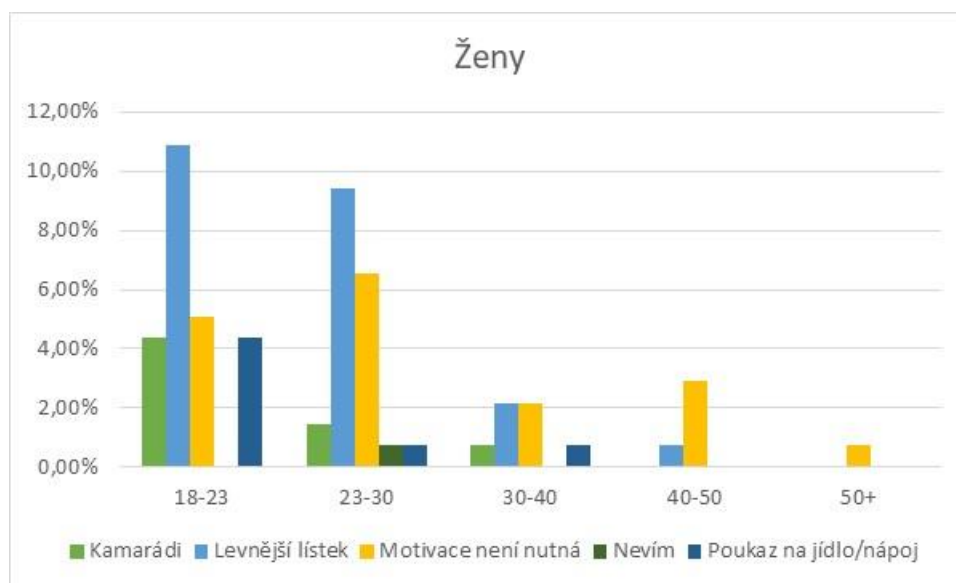
Příloha 5 Anketní šetření: otázka č. 3 „Řešíte environmentální dopad Vaší dopravy na festival?“ ve věkových kategoriích mužů a žen

Příloha 6 Anketní šetření: otázka č. 11 „Jak by měl podle vás být vybaven ideální festivalový kemp?“ ve věkových kategoriích mužů a žen

Příloha 7 Anketní šetření: otázka č. 11 „Co by pro Vás bylo dostatečnou motivací k ubytování v ekokempu?“ ve věkových kategoriích mužů a žen

Dotazník pro organizátory festivalů

Rádi bychom Vás požádali o vyplnění krátkého dotazníku (cca na 5 minut), který se zajímá o téma ekokempů na letních hudebních festivalech.

Tento dotazník rozesíláme v rámci projektu Rolling waste, který se zabývá snižováním dopadu letních hudebních festivalů na životní prostředí a jehož partnerem je mimo jiné i organizace Festas. Data získaná z této ankety nám pomohou jednak se zaměřením výstupů projektu a zároveň slouží k přípravě diplomové práce která se ekokempy zabývá.

Předem Vám děkujeme za pomoc.

* Povinné

1. Jaký je název festivalu, který připravujete, nebo na němž spolupracujete? *

Zadejte svoji odpověď.

2. V jakém měsíci se festival koná a v jakém roce proběhl jeho první ročník? *

Zadejte svoji odpověď.

3. Jaké druhy nocování/kempování Váš festival nabízí? *

- kemp pro vlastní stany bez rezervovaného místa
- kemp pro vlastní stany s možností rezervace stanové plochy
- stanový "hotel" (tj. připravený stan se základním vybavením - karimatka/matrace, spací pytel)
- autokemp (spaní v autě či karavanu)

4. Nabízí Váš festival nějakou formu ekokempu? *

- Ano
- Ne

5. Prosím popište, jaké druhy ekologických aktivit/opatření v ekokempu nabízíte či poskytujete?

Zadejte svoji odpověď.

6. Jaká je přibližně kapacita ekokempu?

Zadejte svoji odpověď.

7. Prosím uveďte, jaké typy odpadních nádob jsou aktuálně na Vašem festivalu k dispozici.

- plast
- papír
- směs
- sklo
- hliník/kovy
- biodpad
- gastro odpad

8. Kromě kontejnerů rozdáváte na Vašem festivalu účastníkům i pytle na odpad?

- Nerozdáváme
- Občas rozdáváme na směs
- Pravidelně rozdáváme pytle na směs
- Občas rozdáváme pytle na směs i na třídění
- Pravidelně rozdáváme pytle na směs i na třídění

Děkujeme Vám, že jste se dostali až sem. Máme pro vás poslední dvě nepovinné otázky a přejeme pěkný zbytek dne.

9. Popište nám, jak si představujete ideální festivalový ekokemp?

Zadejte svoji odpověď.

10. Pokud vás budou zajímat výsledky ankety, nechte nám na Vás email.

Zadejte svoji odpověď.